

prosvetni delavec

IZTOK VILIČ

Leto 1990 – zadnje na poti do boljšega

S sprejetjem dopolnil k Ustavi SR Slovenije in ustavnega zakona smo se odločili za ukinitve svobodne menjave dela in samoupravnih interesnih skupnosti na najpomembnejših delih družbenih dejavnosti. Do sredine novembra mora tako Izvršni svet SRS predložiti delegatom v Skupščini SR Slovenije zasnovo

financiranja in upravljanja družbenih dejavnosti, ob koncu leta pa bo Skupščina SR Slovenije odločala o potrebnem denarju za posamezne republiške programe. S 1. januarjem 1990 bo slovenska vlada prevzela odgovornost za nemoteno izvajanje le-teh, pri čemer naj bi se iz zdajšnjih delegatov skupščin interesnih skupnosti

oblikovali posebni organi kot posvetovalna telesa Izvršnega sveta. Predvidena je tudi možnost, da se s posebnim zakonom še naprej ohranijo nekatere pristojnosti posameznih organov zdajšnjih interesnih skupnosti. Podobne spremembe bodo tudi na občinski ravni; tam se bodo ohranile pristojnosti predvsem za dodatne

programe in verjetno jim bo naložena tudi skrb za infrastrukturne možnosti delovanja družbenih dejavnosti.

To je kratek, morda celo preveč poenostavljen opis predvidenega upravljanja družbenih dejavnosti, ki naj bi trajal do konca naslednjega leta.

Pred nami je torej leto, v katerem bo treba najti najboljše vsebinske, organizacijske in upravljalne rešitve tudi za vzgojo in izobraževanje. In ker ukinjamo svobodno menjavo dela in družbeno sporazumevanje in dogovarjanje, nas čaka urejanje tega področja z zakoni; to pomeni, da bomo morali spremeniti ali na novo sprejeti na desetine zakonov. Ob tem se nam odpirata vsaj dve splošni vprašanji: prvo, ali je sploh mogoča šola, v katero bi otroci radi hodili, ali vsaj takšna, ki ne bi številnim učencem povzročala hujših psihičnih in drugih obolenj, in da bi hkrati v njej dosegali raven znanja razvitega dela Evrope, in drugo, kaj (in kako) bi morali storiti, da bi se vendarle vsaj približali tako želeni šoli vseh otrok in staršev.

Očitno je »kakovost« ključni pojem sprememb v vseh delih in na vseh ravneh vzgojno-izobraževalnega sistema; pri tem je treba poudariti, da skoraj nihče več ne računa na to, da bi kakovost zagotavljali kakršni koli sistemski ukrepi sami po sebi; ti lahko le omogočajo ustvarjanje gmočnih, strokovnih in kadrovskih možnosti za prehod na višjo kakovostno raven vzgoje in izobraževanja. Vse bolj se uveljavlja tudi spoznanje, da je nujen prehod od primitivnega in kratkovidnega racionaliziranja v šolah v preudarno vlaganje in spodbujanje razvojnih zmogljivosti. To pa bi bilo mogoče šele, če bi za vzgojo in izobraževanje oddeljevali vsaj 5% družbenega proizvoda. To bo kot politični cilj zapisano v program Socialistične zveze na prvih volitvah v naslednjem letu.

Da nas v napovedanem »prehodnem obdobju« ne čakajo preproste naloge in gladke strokovne in politične rešitve, lahko sklepamo tudi iz aktualnih dogajanj v izobraževalni politiki. Tako nas že prvo videnje »mogočega« modela družbenega upravljanja v vzgoji in izobraževanju na ravni republike, ki ga je podal republiški komite (RKVITK), vsiljivo spominja na »prosvetljeni absolutizem« (prosvetljeni pač zato, ker računamo, da bodo naši ministri vendarle učeni in prosvetljeni ljudje). Področni organ (ministrstvo ali sekretariat) je namreč predvidel, da spravi pod svoje okrilje skoraj vse dele odločanja – od strokovnih in razvojnih do normativnih in finančnih. Toda kljub nezadovoljivemu stanju na področju šolstva, bo težko pristati na takšno centralizacijo in je treba iskati rešitve, ki bodo

zagotavljale smotno uravnoteženje znotraj izobraževalne politike, med stroko in politiko ter med državo in civilno družbo.

Nacionalni program vzgoje in izobraževanja naj bi pomenil pomembno širitev zdajšnjega zagotovljenega programa, za to pa še nihče ne zagotavlja tudi potrebnega denarja niti za razširjen obseg niti za kakovostno izvedbo tega. Že drugi »pade« Zakona o pedagoški službi kaže na neko temeljno nezadovoljstvo z zdajšnjim razvojno-svetovalnim in nadzornim delom Zavoda SR Slovenije za šolstvo. Razvojni program Zavoda, ki ga je nedavno predstavil novi direktor, je zelo obetaven, vendar ima (dolgoročno) možnosti samo kot samostojna vladna institucija ali zunaj področnega upravnega organa. Tudi sprememba šole iz organizacije združenega dela v javno službo ne bo učinkovita brez jasne zasnove zagotavljanja in povečevanja strokovne samostojnosti učiteljev in šol.

Razmeroma uspešno sindikalno (stavkovno) gibanje učiteljev, ki po vsebini delovanja presega zgolj boj za večje plače, bi morali izrabiti tudi za ponovno stabilno in učinkovito stanovsko organiziranje v društva učiteljev (prosvetnih delavcev), po katerih bi si zagotovili večji pretok strokovnih informacij in izkušenj in bi se spet pojavili kot pomemben dejavnik celotne izobraževalne politike. Samo sindikalno gibanje bo z novo ureditvijo končno dobilo pristojnega pogajalca (minister) pri udeležanju svojih zahtev glede urejanja njihovega gmočnega položaja in delovnih razmer. Tako se že razmišlja o vpeljevanju kolektivne pogodbe, ki bi določala obveznosti; toda tudi pogoje, pod katerimi se bo izvajalo vzgojno-izobraževalne programe. Razgibali so se tudi starši šolarjev, ki so spoznali, da jim zdajšnji sistem omogoča bolj formalen kot resnični vpliv na dogajanje v šoli in izobraževalni politiki. Organizirajo se v klube in krožke v šoli in zunaj nje in kažejo odločnost, da si spet izbojujejo naravno starševsko pravico, da po svoji presoji dajejo otroka učenim ljudem v uk.

In kaj bo z učenci in študenti? Po zdajšnjih scenarijih ne bodo imeli veliko besede pri odločanju o čemerkoli. Ostane jim predvsem vloga glavnega junaka v pedagoški domislici o subjektu v vzgojno-izobraževalnem procesu. Če pa bodo s tem zadovoljni, bomo šele videli.

Odprtih vprašanj je toliko, da lahko le upamo, da bo leto 1990 naše zadnje prehodno obdobje, v katerem bomo postavili takšne temelje vzgojno-izobraževalnega sistema, ki jih ne bodo mogla izpodkopavati dnevno politična dogajanja in ki bodo omogočali daljši čas nepretrganega razvoja brez reform.

Komet Repatec iz lutkovne igre Zvezdica Zaspanka (Fotografije: Božo Štajer)

V TEJ ŠTEVILKI: LUTKE MARE KRALJEVE

Umetnica Mara Kraljeva se je po vojni usmerila predvsem v snovanje lutk in portretiranje. V lutkovnem gledališču, v skupini, ki jo je vodil Jure Pengov, so dosledno upoštevali načelo, da mora lutka na odru zaživeti, dobiti svojo vlogo in temu je treba prilagoditi tudi likovno podobo. V tem so se tedanje lutke povsem razlikovale od zdajšnjih statičnih, ki jih oživi šele animacija.

dogodki novosti

RO SINDIKATA DELAVCEV V VZGOJI, IZOBRAŽEVANJU
IN ZNANOSTI

Še vse v megli

Člane izvršnega odbora RO Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti so na nedavni seji (2. 10.) zasuli z gradivom o gmotnem položaju vzgoje in izobraževanja po devetih mesecih, o predvidenih sistemskih okvirih vzgoje in izobraževanja po spremembi Ustave SR Slovenije in o izhodiščih za prenovo sindikata. Rečeno je bilo, da je gradivo informativno in da ga bo treba v bližnji prihodnosti dodobra prenesti. Radi bi dobili takšen šolski sistem, ki bo racionalen, hkrati pa se bojimo, da prizadevanja ne bodo dovolj učinkovita. Najbolj pretresljiva misel, izrečena na seji, je opozorila, da smo konceptualno na ničli (ni dobrih kažipotov), tako da je večno pomanjkanje denarja v tem trenutku nekoliko drugotnega pomena, čeprav je še zmeraj poglavitni vzrok za učiteljske nemire.

Navrženi je bilo nekaj misli: da je navsezadnje le treba omogočiti ljudem odločanje, da naj bo ravnatelj res pedagoški vodja.

učitelji pa strokovno suvereni, kako izmeriti vrednost učiteljevega dela, saj so doslej vse opredeljene propadle, kaj vse naj bi obsegal nacionalni program šolstva itn. Ni dvoma: velik zaloga je za tak sestanek.

Pogovor se je posebno razživel ob osnutku Statuta Sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti Slovenije; ta naj bi bil v prihodnje samostojen in - s svojim denarjem, ki je v resnici naš, saj gre iz žepov pedagoških delavcev. Šolniki bi se združili v novi sindikat prostovoljno, da bi lahko »na organiziran mednarodno priznan način uveljavljali pravice do ustreznega družbenega, gmotnega in socialnega položaja«. Navsezadnje se tudi našemu glasilu Prosnetni delavec kaže na obzorju svetel žarek upanja, da se bo izkopal iz večnih gmotnih težav.

Čas bi že bil da napredujemo vsaj po korakih, če se že spogledujemo z Evropo, S. Š.

Povabilo učiteljem k izobraževanju

Predsednica posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev Jasna Dominko Baloh je pred nekaj dnevi poslala ravnateljem vseh vrstec, osnovnih šol, srednjih šol, domov in zavodov pismo, v katerem jih ponovno spominja na letošnje povečane možnosti za permanentno izobraževanje učiteljev in vzgojiteljev. V pismu piše:

»Letos smo v posebni objavi časopisa Prosnetni delavec št. 20, dne 12. 6. 1989, prvič objavili besedilo: »PERMANENTNO IZOBRAŽEVANJE UČITELJEV PO PROGRAMIH«.

Ker želimo, da bi ta oblika izobraževanja učiteljev v Sloveniji zaživela, vas prosimo, da v vaši organizaciji ponovno pregledate ta razpis in s posebno prijavnico, ki je sestavni del razpisa (na zadnji strani razpisa), prijavite učitelje vaše ustanove na visoke pedagoške šole, kot je to predvideno v razpisu.

Z letošnjim šolskim letom je za permanentno izobraževanje vpeljanih nekaj novosti, in sicer:

- šole ne plačajo prispevkov, plačajo le potni strošek in morebitno nabavo literature;
- razpis je objavljen enkrat za vse šolsko leto naprej, v njem pa so navedene vsebine, predavatelji in literatura;
- po opravljenem ciklu prejmejo udeleženci potrdilo;
- rok za oddajo prijav (poimensko) je bil do konca septembra 1989, fakultete bodo izobraževanje izvedle tako, da redno pedagoško delo ne bo moteno;
- udeležence prijavijo vzgojno-izobraževalne organizacije.

Prosimo vas, da učitelje in vzgojitelje vaših okolij čimprej seznanite z razpisom in vsebino, ter jih prijavite na naslove fakultet. Dodatne vsebinske informacije boste dobili na fakultetah, nosilkah izobraževanja, katerih podatki so objavljeni v razpisu.

Ker začnemo v tem šolskem letu organizirano permanentno izobraževanje pedagoških delavcev, vas prosimo, da ponujene vsebine in oblike izobraževanja sprejmete. Svoje pobude in pripombe pošljite fakultetam - izvajalkam programov in Posebni izobraževalni skupnosti za pedagoško usmeritev, Aškerčeva 9, Ljubljana.

Za zainteresiranim pedagoškim delavcem nemara ne bo odveč opomba, da so programe permanentnega izobraževanja letos prvič s skupnim razpisom objavile Filozofska fakulteta, Pedagoška fakulteta, Pedagoška akademija, Fakulteta za telesno kulturo. Fa-

kulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo. Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo (Vtozd Fizika, Vtozd Kemijsko izobraževanje in informatika), Biotehniška fakulteta (Vtozd Biologija). Zavod SRS za šolstvo, pedagoška in druga društva ter inštitut Jožef Stefan. Izobraževalna skupnost Slovenije ima letos poseben denar za te izobraževalne programe, od izvajalk pričakuje, da do 25. v mesecu sporočijo, koliko izobraževalnih ciklusov bo pri njih izvedenih v prihodnjem mesecu in koliko je prijav (polovico denarja nakažejo takoj, drugo ob poročanju). Opozorjeno pa je, da je omejen denar samo za tiste oblike permanentnega izobraževanja, ki bodo v skladu s sprejeto metodologijo.

V začetku septembra je bil opravljen pogovor s prodekanom visokih pedagoških šol in tam so med drugim sprejeli te sklepe:

- začetnim problemom se bo treba v prihodnje izogniti (zamude pri tiskanju programa, premajhna obveščena o možnostih izobraževanja); šole in drugi učno-vzgojni zavodi naj bi bili ponovno opozorjeni na ponudbo permanentnega izobraževanja.
- razmisljati kaže o poenotenju metodologije in ločitvi programov, ki so namenjeni izboljševanju učno-vzgojnega procesa, in študijsko naravnane programe. Zavzemajo se za razvijanje daljših programov. Strinjali so se s predlogom za financiranje permanentnega izobraževanja, sprejeli so še nekaj priporočil organizacijske in finančne narave. Zainteresirane tudi obveščajo, da vse informacije o pripravah in izvajanju permanentnega izobraževanja daje **Jože Žlahtič**, strokovni tajnik Posebne izobraževalne skupnosti za pedagoško usmeritev (Ljubljana, Aškerčeva 9, tel.: 331-655).

Kdor hitro da, dvakrat da

Kdor hitro da, dvakrat da, je bilo slišati v dnevi, ko so nas pretresale vesti o nesrečnih in pomoči potrebnih v krajih, ki so jih prizadele poletne ujme. Komaj smo si opomogli od ene, že je sledila druga in tretja.

V nesreči si najprej po svojih močeh pomaga nesrečni sam, nato mu pomagajo sosedje, zatem krajani, potem občani in nazadnje državljani. Če kdo to misel razume kot kritiko »družbeno dogovorjenega sistema pomoči v elementarnih nesrečah«, se moti. To je samo naravni tok stvari, ki daje tudi pravo razsežnost uvodnemu pogovoru.

Pozivi javnosti, zakon o posebnem prispevku solidarnosti v letu 1989, enodnevni zaslužek, zbiranje neposredne pomoči vseh vrst kažejo sicer razvit občutek solidarnosti v naši republiki, ne morejo pa nadomestiti vse škode in odpraviti vseh težav.

Razumljivo je, da v tovrstnih stiskah najprej rešujemo ljudi, nato poskrbimo za

streho nad glavo, za hrano in toplota oblačila, nadomestimo živino in krmo zanjo ter obnovimo ceste in celotno energetsko in komunikacijsko omrežje.

Ves čas pa se zavedamo tudi drugih človeških stisk v takšnih nesrečah, vendar te v »funkcioniranju« pomoči nekako ne najdemo pravega mesta.

Zato smo bili kar nekoliko presenečeni, in ne vem, če nas ni bilo tudi malo sram, ko smo zvedeli, da bo na prizadetem območju več sto otrok začelo šolsko leto brez šolskih knjig in potrebnih učil.

Ko je Zveza sindikatov Slovenije v pobudi za vsestransko pomoč prizadetim predlagala tudi zbiranje pomoči šolarjem - ti naj bi dobili učbenike in učila - je požela vsestransko odobravanje. Da bi bila pobuda uresničena, so se sindikati lotili temeljito. Od občinskih organizacij in šol v občinah Ptuj, Slovenska Bistrica, Laško in Šentjur so

zbrali natančne podatke o tem, koliko učbenikov in učil potrebujejo tamkajšnji učenci. Seznami obsegajo več kot 600 otrok, ki čakajo na knjige, učne pripomočke, zvezke in pisala, da bi se mogli vsaj približno, tako kot vsi njihovi vrstniki v Sloveniji, nemoteno učiti.

Državna založba Slovenije je ugotovila, da bi za nakup vsega tega potrebovali 1.392.957.000 din, sama pa je pripravljena prispevati tri stane milijarde in prevzeti porazdeljevanje.

Za pomoč se je pobudnik obrnil tudi na druge založbe v Sloveniji, na banke in predvsem na samoupravne interesne skupnosti; razširja akcijo med ljudi, spodbuja in sam dodaja precej denarja, pa vendarle kaže, da pomoči ne bomo zmogli izpeljati v celoti.

Precej denarja je dala Izobraževalna skupnost Slovenije: osnovnim šolam v občinah Ptuj, Slovenska Bistrica in Laško namenja 700 milijono

nov dinarjev. To bo dokaj pomagal rešiti tovrstne težave, škoda pa je, ker se je odločila denar nakazati neposredno šolam. Navidez dobra rešitev bo v marsičem zapletla namensko delitev in organizacijo razdeljevanja knjig in učbenikov. Ponovno bo pač treba ugotavljati preostale potrebe in sproti opravljati selekcijo in pripravljeni prednostne seznane pomoči potrebnih.

Ni razlogov, da ne bi zapuili šolam, ko bodo denar namensko uporabile, kakor tudi ne vidimo pravih razlogov, zakaj Izobraževalna skupnost Slovenije denarja ni nakazala za neposreden nakup učbenikov.

Navsezadnje - pomembno je, da bodo vsi otroci prejeli nujno potrebne učbenike in učila, vse drugo pa naj bo v rokah tistih, ki denar dajejo, in tistih, ki naj poskrbijo, da bo le-ta namensko in gospodarno uporabljen za čimprejšnjo pomoč.

DORO HVALICA

Pobuda za sistemsko ureditev tekmovanj v znanju in spretnosti učencev in študentov

Svet za vzgojo in izobraževanje je pripravil pogovor o problemih financiranja tekmovanj učencev in študentov, kjer je bilo ugotovljeno, da je v Sloveniji vsako leto organizirano precej najrazličnejših tekmovanj, ki pa so povečini odvisna od zanesenjakov v strokovnih društvih, - ponavadi nosilcev, teh tekmovanj, in od poslušala posameznih delovnih organizacij, ki jih podpirajo.

Res je sicer, da so tekmovanja na nekaterih področjih delno že včlenjena v sistem financiranja prek izobraževalne skupnosti (glasbene šole, športna društva), ali pa so dogovorjena z družbenimi dogovori (tekmovanja iz SLO in DS), vendar je to premalo za sistemsko ureditev tega področja.

Tekmovanja so pomembna oblika motiviranja učencev in študentov za dodatno delo in določeno obliko preverjanja dosežkov izobraževalnega procesa. Poseben pomen imajo pri delu z nadarjenimi učenci, zlasti ko gre za udeležbo na mednarodnih tekmovanjih, kjer se lahko preverja dosežena raven znanja in spretnosti na mednarodni ravni. Zato bi morali tekmovanja obravnavati kot del razvoja vzgojno-izobraževalnega procesa in posameznih strok ter jih opredeliti kot del nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja.

Predlagamo, da se pri Izobraževalni skupnosti Slovenije ustanovi poseben organ (komisija, odbor), ki bi skrbel za uresničevanje programa s področja tekmovanj v sklopu nacionalnega programa vzgoje in izobraževanja. Hkrati naj se oblikuje zahteva, da Zavod SR Slovenije za šolstvo pripravi predlog republiškega programa tekmovanj. Pri tem bi moral upoštevati vsaj tale merila:

- neposredna povezanost s šolskimi predmeti ali z vsebino vzgojno-izobraževalnih programov
- organiziranost tekmovanj do mednarodne ravni
- že uveljavljena tradicionalnost posameznih tekmovanj
- nova perspektivna področja, ki jih kaže spodbujati v razvoju.

V okvir sistemskega financiranja tekmovanj, bi po naši presoji spadalo:

- delo pri pripravi nalog na vseh ravneh;
- tipkanje, tiskanje nalog in drugega potrebnega gradiva (pravila za tekmovanje, katalogi, bilten, diplome, priznanja itn.) na vseh ravneh;
- delo komisij, ki ocenjujejo tekmovalne dosežke na vseh ravneh;
- nagrade tekmovalcem in mentorjem za republiška tekmovanja;
- del gmotnih sredstev (papir, PTT stroški, potni stroški, najem prostora, spojanje opreme, nakup porabnega gradiva za izpeljavo tekmovanja);
- stroški za organizacijo in izpeljavo predavanj ali drugih dejavnosti (izleti, ekskurzije, ogledi, ...) za učence in mentorje, ko imajo med tekmovanjem priložnost;
- sredstva za obveščanje v medijih za strokovno in širšo javnost;
- sredstva za pripravo poročila, dokumentacije, slikovnega gradiva, arhivskega video posnetka itn.

Organizatorji in nosilci tekmovanj pa bi morali sproti poročati o svojem delu.

Svet za vzgojo in izobraževanje pri Predsedstvu Republiške konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Slovenije

Sporočilo stavkovnega odbora

Na zadnji seji Skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije je Albert Avguštinčič prebral sporočilo ljubljanskega stavkovnega odbora, ki je bil deloval pri Mestnem odboru sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti. Stavkovni odbor ugotavlja v svojem sporočilu tole:

- **Kratkoročne zahteve** - povišanje sredstev za osebne dohodke v skladu z gibanjem v materialni proizvodnji so precej uresničene.
- **Dolgoročne zahteve** so vezane na sprejem ustavnih dopolnil, ki bodo omogočila spremembo zakonodaje na tem področju.
- **Stavkovni odbor** je deloval v okviru institucionalnih pristojnosti in v svojih zahtevah po boljši in bolj smotni družbeni organiziranosti na tem področju.
- **Stavkovni odbor** je deloval v okviru institucionalnih pristojnosti in v svojih zahtevah po boljši in bolj smotni družbeni organiziranosti na tem področju ni klical »države na pomoč«.
- **Institucije**, na katere smo naslovili svoje zahteve, so glede na svoje pristojnosti (ujetost) storile, kar so v zdajšnjih razmerah lahko.

O PRIPRAVI NOVEGA PROGRAMA »OSNOVE DRUŽBOSLOVJA«

Več ur in več svobode učitelju

Vsebine predmetnega področja samoupravljanja s temelji marksizma se že nekaj časa temeljito spreminjajo, vzrok za to pa so drugačne družbene razmere. Zaradi vsega tega je treba pripraviti nov program, ki naj bi nadomestil zdajšnje, interdisciplinarno zasnovano predmetno področje samoupravljanja s temelji marksizma. Nanovo zasnovano predmetno področje naj bi v prihodnje dobilo tudi novo ime (morebiti temelji družboslovja).

V ta namen so se na Fakulteti za sociologijo, politične vede in novinarstvo 18. aprila 1989 (ponovno) sestali predstavniki delovnih skupin, ki pripravljajo novi program. Poročali so o doslej opravljenem delu in razlagali že kar določene vsebinske predloge, na podlagi katerih se bo v prihodnje izoblikoval nov program temelji družboslovja. Pri snovanju vsebinskih predlogov bo zelo uporabna v letu 1989 izdelana analiza Zavoda SR Slovenije za šolstvo z naslovom Družboslovje v Programu življenja in dela osnovne šole in v programih v srednjem izobraževanju. Z njo so bile posnete resnične razmere družboslovja v programu osnovne šole in v programih v srednjem izobraževanju. Družboslovje je, kot opozarja analiza, (tudi) v srednjem izobraževanju tako po številu predmetov kot po urah, ki so mu namenjene, dokaj skromno. Tako kot v osnovni šoli se tudi v programih srednje šole kaže veliko nesorazmerje med številnimi funkcijami, ki naj jih pri učencu uresničujejo druž-

boslovne vsebine, in številom odmerjenih zanje. To pa je treba popraviti.

Snovalci vsebinskih predlogov, - ti naj bi se izoblikovali v nov program - Osnove družboslovja - so poudarili, da bo treba v prihodnje pri obravnavi vsebin bolj kot doslej uresničevati problemski in analitični prijem. Vsebine bo treba dati učitelju v njegovem oblikovanju in uresničevanju pedagoškega procesa. Vse to naj bi se uresničevalo zlasti pri učiteljevi samostojni bizi besedi. Pri doseganju vzgojno-izobraževalnih smotri naj bi učitelju pomagal tudi obro vsebinsko in metodično znan novan učenik.

Predmetno področje temelji družboslovja bo sestavljalo osnovno jedro vsebin izbirne ravne. Učenca bo postopoma vpeljevalo v svet pojmov družboslovnih strok, in sicer tako, da bo učenec lahko doumeval ne središčne pojme, ki so bistveni pri poznavanju posamezne družboslovne stroke, temveč tudi druge.

Skratka, skupine morajo najhitreje nadaljevati delo pri pripravi novega družboslovnega programa. Le tako bo mogoče v našem srednjem šolstvu namenjati več pozornosti kot doslej tudi družboslovnim vsebinam. To pa je nujno, saj bo življenje v času, za katerega usposabljammo učence, čedalje zahtevnejše, pa tudi družba, v kateri bodo učenci živeli, vse bolj zapletena.

ALOJZIJA ŽIDAN

Niso pa zmogle doseči zahtevanega cilja, to je ustvarjanje takšnih gmotnih možnosti (večji delež narodnega dohodka), ki bi zagotavljale rast kakovosti dela in kulture na področju vzgoje, izobraževanja in znanosti.

Ostaja še vprašanje, kako rešiti gmotni položaj upokojenih delavcev na tem področju.

● **Da ne bi ustvarjali novih problemov**, nova organizirana predvsem pa nacionalni program ne sme nastajati mimo delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti.

Stavkovni odbor je na seji 12. 9. 1989 sklenil predlagati MOS-u, ga preimenuje v Odbor za spremljanje uresničevanja zahtev delavcev na področju vzgoje, izobraževanja in znanosti.

● **Tistim, ki ste sodelovali v delu odbora**, in drugim, ki ste delu odbora moralno spodbujali, in vsem, ki ste ubirali drugačna pota, zahvaljujemo.

Sporočilo je podpisal predsednik stavkovnega odbora Primož Klemen. V opombi dokumenta je zapisano, da je dokumentacija delovnega stavkovnega odbora na vpogled pri Mestnem odboru sindikata delavcev v vzgoji, izobraževanju in znanosti. Kopitarjeva 4, Ljubljana.

Prenavljanje Zavoda SRS za šolstvo

Dr. Srečo Zakrajšek, novi direktor Zavoda SRS za šolstvo: Neizmerno si bom prizadeval, da bomo vrhunske slovenske strokovnjake pritegnili in strokovno znanstveni svet Zavoda od priprave projektov do izvedbe.

aktualno

Na zadnji seji skupščine Izobraževalne skupnosti Slovenije je novi direktor Zavoda SRS za šolstvo dr. Srečo Zakrajšek predstavil nekatere poglede in predloge, ki so se bili oblikovali ob načrtovanem razvoju našega šolstva in so bili tudi podlaga za prenovljeno zasnovo dejavnosti Zavoda SRS za šolstvo kot nosilca razvoja slovenskega šolstva. Zanimiv Zakrajškov govor objavljamo v nekoliko skrajšani obliki.

Srečo Zakrajšek je omenil, da je mesto direktorja Zavoda sprejel pogojno, ker je bil ocenil, da ima ekipa, ki tačas vodi slovensko politiko, namere, da se stvari v šolstvu uredijo, nekatere med njimi zelo hitro. Pripominja tudi, da so bile številne tu omenjene stvari tudi pri nas že urejene in so v glavah razumnih ljudi ohranjene do danes; na nekaterih področjih pa da gre za nove usmeritve, pač skladno z razvojem v svetu.

Izvršni svet Skupščine SR Slovenije me je, pravi Zakrajšek, postavil na to mesto verjetno predvsem zato, ker sem več let delal v ekipi na Srednji naravoslovni šoli v Ljubljani, kjer smo že dosegli večino tega, kar si Slovenija želi v šolstvu čez nekaj let: dober osnovni program z nivojsko diferenciacijo; številne možnosti za izbiro aktivnosti pri pouku in ob njem; posebna skrb za nadarjene, pa tudi tiste, ki jim gre v šoli težje; povezovanje s kakovostnimi institucijami in vključevanje staršev; stalno posodabljanje pouka in razvijanje novih metod dela; prenos znanja iz raziskovalne enote šole, v kateri sodeluje okoli 40 doktorjev znanosti iz univerze in institutov; možnosti za izobraževanje profesorjev in njihovo strokovno napredovanje ter stopanje v mednarodni prostor s sodelovanjem na tekmovanjih, raziskovalnih laborijih, izobraževanju v tujini in mednarodno maturo. Bil sem tudi med pobudniki in ustanovitelji velikega ljubljanskega projekta, v sklopu katerega skrbimo za razvoj nadarjene mladine – za to namenja Ljubljana precej denarja. Delal sem torej v okoljih, kjer smo dokazali, da je s trdim delom, znanjem in denarjem tudi mogoče pri nas doseči mednarodno kakovost, saj človeški potencial ni nič slabši kot drugje.

Ob teh izkušnjah pa je pomembno, da dobro poznam slabosti zdajšnjega sistema dela in financiranja v šolstvu, ki dosežkov dela nihče ne preverja, ko so šole za dobro delo denarno celo oškodovane, učenci in učitelji pogosto preobremenjeni glede na učinek dela in ko so številne rešitve v šolstvu izdelane na povsem nestrokovni podlagi. Smo tudi v času, ko pedagoški delavci nimajo kakovostnega osnovnega izobraževanja, že več let pa skotenj nobenega stalnega izobraževanja, in ko prenosa kakovostne učne tehnologije v prakso preostorjo ni zato, ker te tehnologije nikakor nihče sistematično ne razvijajo. In končno smo v času, ko smo vsa merila postavili na raven preživetja in zato tudi pri vzgoji izobraževanju otrok politiki ne govorijo o optimalnih možnostih in standardih, ampak o minimalnih.

Zavzemam se za to, da bi slovenska skupščina obravnavala program šolstva v Sloveniji in se odločila za njegov program ter plačilo tega in nato pustila komiteju za vzgojo in izobraževanje in sistemu šolske organizacije v Sloveniji, da strokovno izpelje naloge. Na to opozarjam zato, ker si politiki zelo želijo družbene dejavnosti potisniti v eno področje, tam pa se začne znana bitka med nematerialnimi proizvodjalci.

Učenec za 1000 ali 2500 ali za 140 dolarjev

Ob tem mislim tudi na to, da bi Skupščina SR Slovenije morala šolstvu določiti cilje v mednarodnem prostoru. Odločiti se bo morala, ali bo vložek na

učenca okoli 1000 dolarjev kot dozdaj v Sloveniji ali 2500 kot v razvitem svetu. Ali pa morda le 140 dolarjev, kolikor premorejo za šolstvo (duhovno?) revne države. Ne vidim namreč možnosti, da bi lahko dosegli evropsko kakovost šole po meri otroka z 2,5-krat manjšim vlaganjem v šolstvo kot v Evropi. Zavedati se torej moramo, da je pri primerjavi vlaganja v šolstvo bistvena relativna vrednost vložka na učenca, in ne odstotek od narodnega dohodka.

Nejevernim, ki ob takem načinu dela ne vidijo, da bi družbeni interes, dovolj vplival, lahko odgovorim z izsledki nekaterih raziskav, ki kažejo, da je delo učiteljev in šole pod izjemnim in stalnim nadzorom staršev (ti so gotovo tisti, ki svojemu otroku želijo najboljši), neposrednega okolja, kjer učenci živijo, in porabnikov, ki zaposlujejo ali nadalje izobražujejo diplomante šol. Družba po svoje postavi pogoje s programi in normativi ter s preverjanjem učinka izobraževanja. Zadnji čas pa je, da se prenehamo zavolgalno vtiakati v delo šolskega sistema. O zadevah naj se razpravlja javno, na znanstvenih in strokovnih podlagah. Ob tem je posebej treba zagotoviti tudi status samostojnega in odgovornega ravnatelja ter učiteljev, ki so za svoje delo odgovorni državi. Tudi v šolah so namreč veliko poslobnih ljudi onemogočili, oziroma iz njih so jih celo preganili slabi delavci s pomočjo raznovrstnih braniteljev, pri tem pa poenostavljajo učiteljevo delo na delo v materialni proizvodnji.

Zavod družno z najboljšimi strokovnjaki

Na podlagi teh usmeritev bo Zavod SRS za šolstvo mogoče postaviti v vlogo nosilca razvoja slovenskega šolstva, ki bo s sodelovanjem Univerze, institutov in tujih institucij, učiteljev v šolah ter s projektnim delom zagotavljal kakovostno spremljanje dosežkov v svetu, prispeval svoj delež k temu znanju in obenem s prenosom teh dosežkov v šole zagotavljal dobro šolo. Gre torej za prvo bistveno spremembo v politiki Zavoda, ko naj bi strokovnjaki povedali politiki, kaj je treba storiti, in ne obratno. Ob tem moram reči vsem tistim, ki se bojijo za svoj kruh v predvideni organiziranosti, da je strokovnjakov, posebno raziskovalcev v šolstvu, pri nas izjemno malo, dela pa veliko. Izobraževanje je v razvitem svetu izjemno velik posel. Ob tem morda tudi moje razmišljanje o vlogi vrhunskih slovenskih strokovnjakov pri razvoju slovenskega šolstva. Neizmerno si bom prizadeval, da bomo vse te ljudi pritegnili v strokovno-znanstveni svet Zavoda od priprave, raziskav in projektov do izvedbe in sinteze rezultatov, namesto dozdajšnje politike, ko so večkrat ti strokovnjaki dobili v strokovnih svetih gradivo, ki so ga pripravile druge ali tretje »garniture« v Sloveniji. Ob slovenski majhnosti je namreč nemogoče posnemati modele velikih dežel, ki imajo lahko tudi več izjemno kakovostnih skupin na istem področju, verjetno pa je smiselno pritegniti tuje ali mešane raziskovalne in ekspertne skupine. Posebno pozornost bomo namenili svetovalnim ekipam uspešnih ravnateljev in drugih delavcev v šolstvu, v naše ekipe pa bomo včlanili tudi najboljše strokovnjake, ki so v okviru zdajšnjih pisov skrbeli za kakovosten razvoj programov v svoji stroki.

Enakopravne možnosti za šolanje

Druga bistvena sprememba v delu Zavoda, ki jo načrtujemo, temelji na ugotovitvi, da mora šola kar najbolj upoštevati razvojne potrebe in interese otrok ter razvijati posebnost mladih na splošnih, trajnih in že preskušanih osebnostnih vrednotah. To moramo storiti tudi zaradi mednarodne Konvencije o zaščiti otrok, ki med drugim zahteva enakopravne možnosti za šolanje, ne glede na socialni izvor. To pa v sodobni šoli pomeni predvsem upoštevanje različnosti učencev in iskanje različnih poti za delo z njimi. Številčno majhen narod si mora še posebno prizadevati, da poskrbi za vsakega državljanca, to velja verjetno še zlasti za Slovence, ki smo izjemno revni z (razen s pokrajinskimi lepotami) drugimi naravnimi viri.

Ob tem moram opozoriti na zdravstvene težave otrok in mladine, ki pogosto nastajajo zaradi nezdravega življenja (tudi zaradi režima dela v šoli) in nezadostne športne dejavnosti. Posebno v Ljubljani je premalo telovadnic, in to se kaže v zdravju srednješolcev. Ob vedno večji športni dejavnosti staršev in urejeni družbeni prehrani in delovnem standardu v delovnih organizacijah popolnoma mirno sprejemamo, da številnim šolarjem ne zagotovimo v šolah niti najnujnejših možnosti za življenje.

Vsa okolja, ki ne skrbijo pošteno za svojo šolsko mladino, bomo javno pozivali, naj uredijo razmere ali pa prepustijo svoje mesto tistim, ki jim je več do vzgoje in izobrazbe mladine.

Pri takšni usmeritvi dela bo treba temeljito povečati tudi odgovornost otrok in staršev, obenem pa tem tudi svetovati, kakšne možnosti imajo otroci za šolanje in zaposlitev. Podjetja in druge organizacije, ki potrebujejo posebne strokovnjake, bodo morali sodelovati pri usmerjanju učencev v svoje programe oziroma organizirati svoje specialno izobraževanje. Preprečiti pa bo treba takšen sistem šolske mreže, ki usmerja po imaginarnih potrebah zastarele industrije, ne glede na želje in sposobnosti otrok.

Predlog projekta Zavoda

Takšen prijem zahteva v šolstvu premik na podlagi temeljnih spoznanj pedagoških znanosti, splošnih ter specialnih didaktik, večji pomen daje tudi vzgoji mladine. Druge znanstvene in strokovne panoge morajo v šolskem procesu sodelovati po določenih pravilih, vertikalno in horizontalno usklajeno, ter po obsegu in zahtevnosti, različno za določene skupine otrok in mladine. Slovensko univerzo, institute in Zavod SRS za šolstvo čaka težka naloga.

Ob tem imamo na Zavodu že pripravljen predlog projektnega dela, h kateremu bomo pritegnili vse strokovnjake pri raziskovalnih in razvojno aplikativnih projektih ob upoštevanju znanja, pridobljenega pri raziskovalnih projektih v sklopu Univerze in Pedagoškega instituta. Program zajema tudi delo učiteljev po šolah. Vedno več je tudi učiteljev na podiplomskem študiju, tako da lahko tudi v šolah izvajamo kakovostne projekte.

Ob načrtovanju nacionalnega programa bo treba oddeliti v sklad tudi del denarja za razvoj slovenskega šolstva, kot je to v navadi v vseh velikih in uspešnih sistemih. Za denar iz tega sklada pa se bo lahko potegoval vsakdo, ki bo lahko opravil delo kakovostno.

Več reda z eksperimenti po šolah

Na Zavodu bomo poskušali zagotoviti takšne normative za svoje delo, da bodo svetovalci

sodelovali z manjšimi šolami in drugimi ustanovami, vsak svetovalci pa bo opravljal delo le na tistem področju, za katero je usposobljen. Svetovalci bodo smiselno povezani v projektne in programske sklope, omogočili pa ji bomo tudi kakovostno spolnjevanje doma in v tujini. Zavedamo se tudi, da bomo morali pri sodelovanju ustvariti demokracijo in ustvarjalno ozračje.

Zaradi togosti zdajšnjega sistema se pojavlja čedalje več posameznikov in šol, ki želijo vplejati novosti in prijavljajo tako imenovane eksperimente po šolah. Na tem področju se je treba dogovoriti za pravila igre, saj je eksperimentiranje z otroki in mladino praviloma prepovedano. Menim, da noben poskus, ki ni pripravljen projektno in pri katerem ni zagotovljeno sodelovanje najboljših naših strokovnjakov in tujih recenzentov, ki nima privoljenja staršev in dovoljenja ministrstva za šolstvo, ne more potekati v slovenskih šolah. (Med omenjeno bi vstrel tudi številne anketaže, akviziterje in druge, ki nenadzorovano hodijo po šolah in motijo učno-vzgojni proces.) Obenem pa moram poudariti, da so šole obvezne ne-prenemoma prenavljati delo z dognanji v stroki.

Glede na omenjene usmeritve torej v šolstvu ne pride v poštev nobena revolucija več in niti ob eni spremembi si ne smemo dovoliti, da bi se stanje poslabšalo.

Kdor nič ne meri, nič ne ve

Z navedenim je povezana tretja velika naloga Zavoda SRS za šolstvo, ki bo potekala po naročilu družbe slovenskemu šolstvu, kaj od njega pričakuje. Eden bistvenih problemov slovenskega šolstva namreč je, da ni niti približno znano, kaj pričakuje od učenca, ki konča osnovno ali srednjo šolo. Se manj pa so znani učinki naše šole. Kajti kdor nič ne meri, nič ne ve. V takšnem položaju je nemogoče meriti delo učiteljev, šol, kot nalašč pa so ustvarjene možnosti za očitane navzdol, da znajo diplomanti vedno manj.

Ze letos bomo začeli pripravljati gradivo za sklepno zunanje preverjanje znanja in kakovosti znanj v osnovnih in srednjih šolah (pisna preverjanja, zagovori, pogovori), ki bo v začetni fazi omogočilo posameznim ravnateljem pregled nad učinkom dela njegove šole, z vpeljavo mature leta 1995 pa bo postalo stanje v slovenskem šolstvu jasno javnosti.

Izbrana merila in izsledki bodo precejšnje merilo dela posameznih učiteljev in okolij, obenem pa tudi dobro vodilo za učence in njihove starše, kam in kako naprej.

Številne dozdajšnje oblike nadzora in iracionalnega preverjanja učiteljevega dela bodo nepotrebne, bistveno pa se bosta povečala zanimanje in potreba pedagoških delavcev za pridobivanje znanja in iskanje poti za prenos znanja učencem. Začeli bosta prevladovati merilo kakovostne šole in tržna miselnost v šolstvu.

Začetki podiplomskega izobraževanja učiteljev

Vemo, da je v sodobnem svetu največji problem, kako ljudi naučiti uporabljati znanje in jih kar najbolj pritegniti za sodelovanje v življenju na zelenem planetu. V slovenskem šolstvu ta problem se posebno občutimo.

Izobraževanje učiteljev, ki so in bodo tudi v prihodnje prvi nosilci vzgojno-izobraževalnega procesa, spada med temeljne naloge našega nacionalnega programa, ki mora te naloge vgraditi v temelje obstoja in delovanja. Ne gre le za noveliranje znanja in prenos dosežkov v prakso, ampak tudi za strokovni razvoj in možnost napredovanja učite-

ljev, ki imajo v dozdajšnji šolski praksi le možnost za učitelja, pomočnika ravnatelja in ravnatelja. Poleg klasičnih oblik seminar-skega dela so že razvite tudi posebne oblike, nastajajo specializirane revije in projektno delo. Posebej pa je treba učitelje pritegniti v sistem podiplomskega izobraževanja in za njihova magistrska in doktorska dela opredeliti številne programe na področju vzgoje in izobraževanja. Tako bomo v šolstvo neposredno včlenili znanje univerzitetnih učiteljev in zagotovili boljši stik znanosti in prakse. V začetku delovanja tega sistema pa bo nujno treba opredeliti, koliko dni na leto mora preživeti učitelj na organiziranih seminarjih s spričevalom in kakšne ima druge možnosti za izobraževanje. To bo omogočilo postaviti normativ in ceno za tovrstne storitve.

Glede na to, da je v Sloveniji v šolstvu okoli 30 tisoč delavcev, ki bodo morali opraviti obvezno izobraževanje, opozarjam, da gre za zelo velik in resen projekt, obenem pa je to skoraj edina pot k izboljšanju slovenskega šolstva.

Posodabljanje opreme in učil

Kot peto nalogo smo v programu šole zastavili vpeljevanje sodobne opreme in učil ter doseganje optimalnih standardov v vseh slovenskih okoljih. V okviru nacionalnega programa bo treba vse tisto, kar se bomo dogovorili in sprejeli, šolam tudi financirati. Predlagamo tudi, da se zdajšnji način financiranja opreme, učil in materialnih stroškov poenostavi, in sicer tako, da šole vse potrebno dobijo ob začetku leta, namesto da več kot 600 slovenskih ravnateljev in njihovih pomočnikov teka po trgovinah in pošilja naročilnice, pri čemer večine stvari, ki jih program predvideva niti ni mogoče

Zakon o pedagoški službi ni bil sprejet

Skupščina Izobraževalne skupnosti Slovenije je 27. septembra še poslednjič glasovala o predlogu Zakona o pedagoški službi: zanj je bilo 6 glasov, 22 proti, vzdržanih niti niso več šteli. S tem je propadel zadnji poskus, da bi se uskladili nasprotja v pogledih na naloge Zavoda SRS za šolstvo, oziroma na njegovo zdajšnjo trojno funkcijo – nadzorno, razvojno-preučevalno in svetovalno.

Ze leta 1986 ob predložitvi zahtevka za spremembo starega Zakona o pedagoški službi (pravzaprav o Zavodu SRS za šolstvo) so se začele razvijati ideje o tem, naj bi Zavod bolj razvil svojo osnovno nalogo, to je strokovno pomoč šolam, se pravi razvojno-preučevalno in svetovalno delo, medtem ko naj bi pedagoški nadzor ločili od teh dveh nalog. Cilj pedagoške prakse naj bi bil, pedagoški svetovalci ne prihajal več na šolo v trojni vlogi. Leta 1987 je bil predlog zakona – ki teh vlog še ni razdelil – v slovenski Skupščini v dveh zborih izglasovan, v Izobraževalni skupnosti Slovenije (kot četrtem zboru Skupščine SRS) pa zavrnjen. Letos je predlog zakona ponovno prišel pred republiško Skupščino, in to s predlogom za personalno ločitev nadzorne službe v samostojno enoto pri Zavodu. Na junjskem zasedanju sta ga takega podprla dva zbora, na skupščini Izobraževalne skupnosti Slovenije pa ni dobil potrebne večine glasov. Pri ponovljenem glasovanju v septembru je v Izobraževalni skupnosti dobil zakon še

kupiti, ker jih ni nihče razvil. Pa tudi, če bi jih kdo, bi jih redko kdo kupil. Naj omenim tudi izjemno prakso številnih šol, ki prelivajo ves denar na osebne dohodke in s tem siromašijo materialno osnovo pouka. Z novim načinom dela bo mogoče programirati delo na področju razvoja učil in šolske opreme. Opozarjam na katastrofalen položaj slovenske šolske televizije in popolno pomanjkanje tovrstnega gradiva v šoli; v tem smo tudi v Jugoslaviji krepko na zadnjem mestu.

Posebna problematika so učbeniki – tu bo treba razviti smotrni sistem dela in zlasti izboljšati pripravo učbenika, pri čemer bo treba bistveno povečati vrednost avtorjevega dela.

Med posebne naloge, ki jih Zavod pripravlja za slovensko šolstvo skupaj z drugimi institucijami, je računalniško opremljanje šol in razvoj take programske opreme, ki bo razbremenila delavce v šolah administriranja in pisarniškega dela (poenotenje statistik, vodenje poslovanja, izpis spričeval ipd.). Ocenjujemo, naj bi ravnatelj kot pedagoški vodja šole spet začel opravljati naloge, za katero je bil izbran, imel pa bo nalogo in možnosti, da se za to nalogo tudi usposobi.

Na Zavodu in tudi v vseh skupinah, ki bodo v novi organiziranosti nosilci dela, smo pripravljeni trdo, pošteno in strokovno delati, želja za bolj smotno organiziranost in strokovno delo je tudi na šolah velika, dozdajšnji sistem pa skoraj blokira uspešno delo. Zato mi bo v veliko veselje, če se bomo dogovorili, da naši mladini omogočimo tako dobro vzgojo in izobraževanje, da se bo, ko bo odrasla, lahko enakovredno vključila v svet in predvsem bolje znala poskrbeti zase, kot znajo zdajšnji rodovi. Gotovo nam je veliko do tega, saj se nam sicer obeta v pokoju še hujše životačenje kot našim staršem.

manj podpore (drugi zbori Skupščine SRS pa niso več razpravljali o njem). Vzrok za nasprotovanje zakonu na dan, ko so v Skupščini SRS sprejemali ustavo, ni bil samo omenjeni spor o umestitvi nadzorne službe (ali v Zavodu ali zunaj njega), marveč se je temu neresenemu vprašanju pridružil še pomislek, ali je v času, ko se bo po uveljavitvi ustavnih sprememb spreminjala tudi zakonodaja, sploh pravi čas za sprejemanje zakona. Razpravljalci so domnevali, da je zakon om primerneje počakati in ga sprejeti nato usklaje-nega z usmeritvami, ki jih prinaša ustava. V dvorani občinske skupščine Ljubljana Vič-Rudnik, kjer je sejala skupščina Izobraževalne skupnosti Slovenije, je bil v zraku nekakšen občutek, ko da nikomur v dvorani pravzaprav ni kaj posebnega do sprejetja zakona v tem trenutku ali v takšni obliki. Nečakano je bilo to, da je predstavnik Izvršnega sveta, od katerega so bili delegati »vodni« obrazložitev k predlogu zakona, zaprosil, naj bi namesto njega govoril novi direktor Zavoda SRS za šolstvo. Direktor dr. Srečo Zakrajšek je potem predstavil nove usmeritve zavoda, naravnane izrazito v strokovno preučevanje in pedagoško svetovanje. Razpravljalci so usmeritvi zaploskali in rekli, da je prav Zakrajškova beseda delegate še bolj prepričala, da kaže predlagani in problematični zakonski predlog zavreči in počakati na drugačnega. In tako se je ob glasovanju tudi zgodilo. J. S.

doma
drugje

Odpri šola po ameriško

Leto 1986 so v ZDA osnovnemu šolstvu namenili posebno pozornost. Izbrali so 272 državnih in zasebnih šol, ki so se potegovala za posebno nagrado. Zmagalo je 79 šol (Richard W. Hostrop jih je opisal v publikaciji Outstanding Elementary Schools), eno od teh vam predstavljamo. Odlikuje se po sodelovanju med učitelji in še posebno po dejavnosti staršev. Prav to pa bomo pri nas za prihodnjo odprto šolo morali še bolj razvijati. Osnovna šola, ki jo domačini

Newport Newsa v Virginii imenujejo **Dutrow Elementary School**, ni takšna kot večina drugih. Je ena od zadnje čase vse bolj množičnih alternativnih šol, ki skušajo razbiti zdajšnji togost in preživelost večine šolskih sistemov. Zato ubirajo svoje, drugačne, nove poti. Tamkajšnji učitelji menijo, da je izobraževanje neke vrste eksperiment. Uspešen ali ne? Na to vpliva več dejavnikov. In kakšna šola naj bi bila idealna? Takšna, ki bi uresničevala tale temeljna načela:

- Učitelji, učenci in starši doživljajo učenje kot dinamičen proces.
- Vsi prevzemajo odgovornost za nastajanje, organizacijo, izpeljavo in vrednotenje nalog, ki so si jih določili.
- Učitelji usmerjajo učence v najrazličnejše dejavnosti, jih spodbujajo k obvladovanju temeljnega znanja in spretnosti.
- Učenci z raznimi dosežki razvijajo samozavest in samospoštovanje.
- Zanimivo okolje, ki spodbuja k učenju, zahteva od učencev tudi veliko samodiscipline.

Tako imenovana učna središča in številne oglasne deske ustvarjajo svetlo in prijazno šolo in dajejo učencem veliko možnosti za najrazličnejše dejavnosti. Nikjer ni nadrobno opisano, kaj morajo učenci početi in kje. In vendar vsi prav dobro vedo, kdaj in kje bi morali biti. Sami se razvrščajo po skupinah in dejavnostih, le po starostnih stopnjah so zbrani glede na uspeh na nekaterih področjih (branje, pisanje, matematika).

Urniki poudarja teoretično poznavanje posameznih področij. Šole ko si učenci pridobijo temeljno znanje, se jim odpro vrata v učna središča: tam urijo svoje spretnosti, nekateri postanejo pravi »mojstri«. V šoli, ki ima približno šeststo učencev, so

starši in bližnji prebivalci zmeraj dobrodošli: takšni opazovalci so zaželeni, šolska vrata so jim na široko odprta. Starši pa niso le opazovalci, temveč tudi dobrodošli sodelavci. Vsako leto je med njimi približno sto prostovoljcev, ki z več kot štiri tisoč urami pomagajo pri delu v šoli.

Tudi učitelji so tesno povezani, spremljajo delo kolegov in si svetujejo. Najuspešnejši lahko v poklicu napredujejo in se potegujejo za vodilna mesta na šoli. V dvanajstih letih – toliko časa ta šola že obstaja – je že osem učiteljev napredovalo na nadzorna in vodilna mesta.

Največja nagrada za prizadevne učitelje in starše pa je, ko skupaj ugotavljajo, kako učenci iz dneva v dan bolj napredujejo.

IZOBRAŽEVANJE V GOSTINSKO-TURISTIČNIH ŠOLAH AVSTRIJE

Kakršno gospodarstvo, takšno izobraževanje

V zadnjih letih se precej ukvarjamo s prenovno in izboljšavami v usmerjenem izobraževanju. Opravljamo številne evalvacije programov, iščemo nove uspešnejše poti v šolskem sistemu, ponovno vpeljemo končne izpite in maturo. Kritiziramo in hvalimo in pogosto slišimo, da je naš šolski sistem pač izraz našega gospodarstva. Prepričan pa sem, da je v uspešnem gospodarstvu uspešno tudi izobraževanje. Zato je zanimivo spoznati, kakšen sistem izobraževanja ima naša sosedna Avstrija v gostinsko-turistični usmeritvi, še posebno zato, ker sega v Evropi in v svetu v vrh najuspešnejših turističnih držav.

Srednja šola za gostinstvo in turizem v Mariboru ima že več kot deset let stalne stike z gostinsko-turističnimi šolami v Avstriji. Izmenjava učiteljev praktičnega pouka in medsebojni obiski vseh učiteljev so nam omogočili, da smo spoznali razmere in metode dela v njihovih šolah. Nedvomno se izobraževalni sistem gostinsko-turističnih šol v Avstriji razlikuje od našega. Toda cilji so enaki: dati učencu posebno znanje in spretnosti v poklicu, v gostinsko-turističnem gospodarstvu, ga navajati na odgovorno ravnanje v poklicu in zasebnem življenju s končnim ciljem, da je gost zadovoljen. Prav gostinsko-turistični delavci so prvi, s katerimi navežejo tuji stike.

Avstrijsko gostinsko-turistično gospodarstvo je v rokah zasebnikov. Večji del učencev, ki se odloča za ta poklic, ima doma gostilno, restavracijo ali hotel. V Hotelski strokovni šoli v Beljaku je npr. nad 50 odstotkov učencev, ki imajo doma gostinski obrat. V naši šoli v Mariboru je takih učencev le 1,5 odstotka in prepričan sem, da je podobno tudi v vseh drugih osmih srednjih gostinsko-turističnih šolah v Sloveniji.

Gostinsko-turistične šole v Avstriji začno pouk zadnji teden v septembru, končajo pa zadnji teden v maju. Izobraževanje je prilagojeno turistični sezoni. Učenci opravljajo med sezono obvezno delovno prakso. Pouk v šoli je tudi ob sobotah, učenci na delovni praksi pa imajo vsako drugo nedeljo prost.

Pogoj za vpis v gostinsko-turistično šolo je uspešno končano osemletno šolanje (štiri leta ljudske šole in štiri leta meščanske šole ali nižje gimnazije). O nadaljnjem šolanju odločajo starši. Če so se odločili za gostinsko-turistično usmeritev, lahko zbirajo med: **vajenskimi in šolskim izobraževanjem**.

Če se starši odločijo, da se bo njihov otrok izobraževal po va-

jenskem sistemu, morajo učenci vajenci eno leto obiskovati politehnico vzgojo (Polytechnischer Lehrgang). Nato se vpisujejo v **poklicno gostinsko šolo** (Berufsschule für das Gastgewerbe), ki traja tri leta. Pouk v šoli je organiziran tako, da učenec vajenec obiskuje šolo enkrat na teden ali osem tednov na leto, preostali čas dela v gostinskem obratu. Taka gostinska šola usposablja za poklice: kuhar, natakar, gostinski asistent, ter kuhar-natakar (v tem primeru traja šolanje štiri leta).

Če so se starši odločili, da bodo vpisali svojega otroka v šolsko izobraževanje, se lahko odločijo za: **poklicno srednjo šolo** (Berufsbildende mittlere Schule) ali **višjo poklicno šolo** (Berufsbildende höhere Schule). V omenjenih šolah odpade enoletna politehnica vzgoja.

V sklopu poklicnih srednjih šol so v gostinsko-turistični usmeritvi: **hotelska strokovna šola** (Hotelfachschule), **gostinska poklicna šola** (Gastgewerbeschule) in **turistična strokovna šola** (Tourismusfachschule). Omenjene šole so triletnje. V šolskem letu je 32 tednov pouka in 12 tednov delovne prakse. Šolanje se konča s končnim izpitom.

V sklopu višjih poklicnih šol sta v gostinsko-turistični usmeritvi: **višja poklicna ustanova za turistične poklice** (Höhere Lehranstalt für Fremdenverkehrsberufe), ki traja 5 in se konča z maturo, ter **posebna turistična šola** (Fremdenverkehrsschule), ki traja dve šolski leti. Pogoj za vpis je uspešno končana gimnazija ali kakšna druga višja poklicna šola. Šolanje se konča z maturo.

Ne nameravam primerjati njihovega sistema izobraževanja z našim usmerjenim izobraževanjem, zanimivo pa se mi zdi prikazati organizacijo pouka in sestavo predmetnika v njihovi Hotelski strokovni šoli, ker ima še največ skupnega z našo smerjo tehnik kuharstva in tehnik strežbe.

Iz navodil za vpis v Hotelsko strokovno šolo v Beljaku, navajam: »Hotelska strokovna šola izobražuje za gostinstvo s posebnim poudarkom na hotelirstvu. Je triletna srednja poklicna strokovna šola, ustanovljena po Zakonu o organizaciji šolstva iz leta 1962. Izobraževanje se konča s končnim izpitom po tretjem letniku.

Ta izobrazba da učencem posebno znanje in spretnosti za vstop v poklicno prakso in ga usposobi za odgovorno sodelovanje v avstrijskem gospodarstvu za turizem, dejavno udeležbo v avstrijskem kulturnem življenju ter ga navaja na neoporečno in odgovorno vedenje v svojem poklicu in zasebnem življenju.

Vpis v Hotelsko strokovno šolo se določa vsako šolsko leto na temelju sprejemnih izpitov. Tedenska učna obremenitev učencev je 42 ur. Predmetnik sestavljajo tri predmetne skupine.

V prvi skupini so splošnoizobraževalni predmeti: religija, nemški jezik, angleški jezik, francoski jezik, zgodovina, turistična geografija, državljanske pravice in dolžnosti, telesna vzgoja in italijanski jezik (fakultativno). Ti predmeti obsegajo 40% letnega števila ur.

V drugi skupini so poklicno-teoretični predmeti: nauk o hotelu s korespondenco in poklicno higieno, knjigovodstvo (bilanca in davki), računstvo in kalkulacije, turizem, pravni predpisi, nauk o pijačah, prehrana. Omenjeni predmeti obsegajo 30% letnega števila ur.

V tretjo skupino spadajo poklicno praktični predmeti: stenski grafija in obdelava podatkov, nauk o jedeh in kuharstvo, nauk o strežbi s strežbo, praktične vaje. Ti predmeti zavzemajo 30% letnega števila ur.

Delovna praksa je sestavni del izobraževanja vsakega učenca. Poteka med turistično sezono (junij, julij, avgust, september). Ob koncu prvega letnika imajo učenci 12 tednov delovne prakse iz kuharstva v drugem letniku pa 12 tednov delovne prakse v strežbi ali recepciji. V zadnjem letniku nimajo delovne prakse. Po opravljeni delovni praksi dobijo učenci spričevalo o delovni praksi, ki je pogoj za vpis v višji letnik. Učenec lahko opravlja delovno prakso le na podlagi pogodbe med šolo in gostinsko-turističnim obratom, zasebnikom.

Skoraj vse gostinsko-turistične šole v Avstriji imajo internatski sistem izobraževanja. Izkušnje potrjujejo, da je tako izobraževanje bolj celostno in da boljše vzgojno-izobraževalne uspehe. V šolski meži pa uveljavljajo načelo, da ima vsaka od pokrajin po eno od naštetih gostinsko-turističnih šol.

In ob koncu še ena ugotovitev avstrijske gostinsko-turistične šole so odlično opremljene z nabavo opreme in strojev, imajo težav. Šole so tiste, ki dobi v preskušnjo nove stroje in druge pripomočke, saj se gospodarstvo dobro zaveda, da bodo učenci, poznejši zasebniki stroje, na katerih so se učili, uveljavili v svoje obrate. Gospodarski dosežki kažejo, da se takšna naložba bogato obrestuje.

MARIJAN VELNAR

Konferenca Živi jeziki

Od 28. junija do 1. julija 1989 je bila v Novem Sadu konferenca Živi jeziki, ki jo je v sodelovanju s Svetom Evrope organizirala novosadska Filozofska fakulteta – Inštitut za tuje jezike in književnosti. Da bi bolje razumeli pomembnost te konference, ki je odprla vrata nadaljnjemu sodelovanju s Svetom Evrope na področju tujih jezikov, moramo poseči nekoliko v »zgodovino«.

Svet Evrope, v katerem je 23 držav, je bil ustanovljen leta 1949 s sedežem v Strasbourgu v Franciji. Od ustanovitve je poglavitni cilj tega sveta razvijati demokratično evropsko skupnost. Njeni člani naj bi bili svobodne, družbeno odgovorne, samostojne osebnosti, ki se zavedajo svoje kulturne in narodne identitete, sprejemajo in spoštujejo identiteto drugih narodov, so brez predsodkov, vendar strpni. Pripravljeni so sodelovati in komunicirati z vsemi prebivalci evropskih dežel, in to na temelju enakosti, medsebojnega spoštovanja in iskanja skupnih ciljev in skupne evropske identitete na področju vzgoje in izobraževanja, kulture, socialnega varstva, zdravja, okolja, državnostnosti in pravosodja, ki ne vključuje obrambe.

Leta 1962 je bil v okviru Sveta Evrope ustanovljen Svet za kulturno sodelovanje (Council for Cultural Cooperation). Tudi Jugoslavija, ki ima status posebne povabilenke, je že podpisala precej kulturnih konvencij v okviru CDCC. Od svoje ustanovitve si je CDCC, glede na temeljne cilje Sveta Evrope, prizadeval za čim tesnejše sodelovanje med državami podpisnicami na vseh področjih kulture in izobraževanja. Ena poglavitnih dejavnosti CDCC je usmerjena v poučevanje tujih jezikov, saj so prav tuji jeziki tisto sredstvo, ki omogoča uresničevanje splošnih ciljev Sveta Evrope, torej boljše komunikacije, medsebojnega razumevanja in strpnosti ter aktivno sodelovanje med evropskimi narodi.

Od leta 1962 do 1971 se je CDCC na področju preučevanja učenja in

poučevanja tujih jezikov osredotočil predvsem na razširjanje izsledkov uporabne lingvistike v praksi ter na razvijanje avdiovizualnega načina poučevanja tujih jezikov (poudarek na usposabljanju govora, negovanje izgovora – manipulativne vaje, drili, branje in pisanje v ozadiju...). Že leta 1971 pa je skupina strokovnjakov pripravila okvirno zasnovo za razvoj sistema jezikov in začela medinstitucionalno sodelovati na področju izobraževanja odraslih. Nadaljnji korak te skupine strokovnjakov je bila opredelitev jasnih komunikacijskih ciljev. V metodični pouku tujih jezikov se je avdiovizualni prijem postopno umikal funkcijsko-pojmovnemu ali komunikacijskemu. V preteklosti je bilo učenje tujih jezikov namreč le šolsko področje, oddaljeno od resničnosti, učenci so si morali le zapomniti besede in slovnična pravila, tako da so lahko uspešno naredili vaje, ki niso bile v nikakršni zvezi s stvarnimi življenjskimi položaji. Nato so opravili izpit ali dobili oceno, potem pa so lahko vse pozabili. S komunikacijskim prijemom pa dober učenec ni več tisti, ki le dobro pomni in manipulira z jezikovnim sistemom, temveč tisti, ki zna praktično uporabiti vse, kar se je naučil, tako da razume druge in da ti razumejo njega v položajih, ki se čim bolj približujejo realnosti.

Prvi dosežki intenzivnega poučevanja tujih jezikov so prinesli danes že klasično delo jezikovne didaktike The Threshold Level (za angleški jezik) in Un Niveau – Sevil (za francoski jezik). Obeh izrazov navadno ne prevajamo in ju uporabljamo v izvir-

niku (op.: do danes The Threshold Level že za večino evropskih jezikov), pomenita pa poskus specifikacije jezikovnega znanja, ki ga potrebujemo za vsakdanje, temeljno spoznavanje v določenem tujem jeziku. Ali preprosteje: Kaj je tisto bistveno, kar mora vsak, ki se uči tujega jezika, obvladati, da uresniči svoje namene. Preučevanje sistema jezika od leta 1971 do 1977 v sklopu CDCC ni zajemalo le opredelitve jezikovnega znanja, temveč in celo predvsem določitev potreb po znanju tujega jezika, ciljev, učbenikov pa tudi vrednotenje in preskušanje pridobljenega znanja. V preučevanju so prijeli in metode drugotnega pomena v primerjavi s pomembnostjo pravilne opredelitve ciljev.

Od leta 1977 do 1981 je v sklopu CDCC potekal t. i. **Projekt 4: moderni jeziki: boljše in intenzivnejše učenje jezikov kot poglavitnih dejavnikov za razumevanje, sodelovanje in svobodnejše gibanje v Evropi**. To je tako imenovani »pilotski projekt« (poskusni, teoretični projekt) pod vodstvom 19 strokovnjakov iz 13 držav. Vodil ga je gospod J. L. N. Trim (tudi udeleženec konference v Novem Sadu). Projekt 4 je bil v bistvu iskanje pravih zasnov za oblikovanje in vodenje jezikovnih programov, ki naj upoštevajo potrebe, motivacijo in individualne značilnosti učencev ter jim tudi omogočijo samokontrolo napredka. Na podlagi tega globalnega cilja je bilo raziskovanje usmerjeno zlasti na problematiko obveznega izobraževanja odraslih, izobraževanja migrantov ter njihovih družin in uporabo javnih občil pri pouku tujega jezika (npr. nastanek video serije: Follow me).

V sklepnem poročilu Projekta 4 leta 1981 je bila poudarjena zlasti zahteva po sistematičnem stalnem izobraževanju učiteljev v nadaljnjem delu Sveta Evrope. Projektu 4 je sledil v letih 1981 do 1987 **Projekt 12: Učenje in poučevanje tujih jezikov za komunikacijo**. Če je bil projekt 4 namenjen predvsem teoretičnim raziskavam in iskanju najboljših di-

daktično-metodičnih prijemov, je bil projekt 12 prenos teorije v prakso; torej uporaba in uresničanje didaktičnih načel projekta 4. V Projektu 12 smo se prvič pojavili tudi Jugoslavniki. Sklepe konference Projekta 12: **Učenje jezikov v Evropi – izziv raznolikosti** (Language learning in Europe – the challenge of diversity), ki je bila v Strasbourgu marca 1988, sta se udeležili pedagoška svetovalka za tuje jezike na Zavodu SRS za šolstvo Herta Orešič in dr. Dušana Točanac s Filozofske fakultete v Novem Sadu. Herta Orešič je o konferenci napisala obširnejše poročilo in takrat smo bili pedagoški svetovalci za tuje jezike pravzaprav prvič (z izjemo posameznih publikacij, ki smo jih občasno prejeli) seznanjeni s številnimi dejavnostmi, ki potekajo v sklopu Sveta Evrope na področju tujih jezikov.

Projekt 12 je potekal v 37 pedagoških delavnicah v 15 deželah. Skupno izhodišče vseh delavnic je bilo: Učitelj kot posrednik med teorijo in prakso; učiteljeva osebnost kot ključ do realizacije inovacijskih procesov v šoli (Herta Orešič – Poročilo – april 1988, Zavod SR Slovenije za šolstvo), podrobno pa so se v pedagoških delavnicah ukvarjali z naslednjimi temami: 22 delavnic: Učenje in poučevanje za komunikacijo v okviru obveznega šolanja; 8 delavnic: Izobraževanje odraslih; 3 delavnice: Izobraževanje migrantov; 4 delavnice: različne vsebine.

Morda še ena zanimivost: v 19 delavnicah so se ukvarjali s problematiko pouka angleškega jezika, v 18 s problematiko pouka francoskega jezika, 10 nemškega, 3 španskega, 2 italijanskega in v 1 s problematiko pouka irskega jezika.

Projekta 4 in 12 sta sicer končana, vendar je treba zdaj rezultate in nova dognanja vseh pedagoških delavnic prenesti vsem, ki se ukvarjajo s poučevanjem tujega jezika na vseh stopnjah v okviru obveznega šolanja ali zunaj uradnih šolskih ustanov. CDCC je izdal veliko publikacij z opisi programov, z novimi dognanji in sklepi; pomembnejša kot pisno

gradivo pa je osebna izmenjava strokovnih izkušenj, torej organizacija nadaljnjih pedagoških delavnic in konferenc v vseh deželah podpisnicah.

V letih od 1989 do 1994 načrtuje Svet Evrope na področju tujih jezikov projekt: Učenje tujih jezikov in evropska državnost. Splošni cilj projekta je izpeljava zgostenelega programa za mednarodno sodelovanje, s pomočjo katerega bosta omogočena vsem prebivalcem držav – članic Sveta Evrope učenje in uporaba tujih jezikov s ciljem medsebojnega razumevanja, svobode gibanja in možnost dostopa do vseh informacij večjezične in večkulturne Evrope.

Operativni cilji projekta pa so: – seznaniti z izsledki Projekta 12 čim večji krog lingvistov in vključevanje teh izsledkov v prakso; – obdržati dinamiko izmenjav vzgojno-izobraževalnih izkušenj ne glede na potrebe po takojšnjem medsebojnem obveščanju o novih dosežkih v uporabi jezika, v vzgojno-izobraževalni praksi ter sociokonomskem pomenu učenja tujih jezikov.

Prednostne teme projekta: **Učenje jezikov in metodika poučevanja:**

- specifikacija različnih ciljev za vse evropske jezike, velike in male; revizija The Threshold Level, ki so ga 15 let uporabljali kot podlago za učne načrte, teste, organizacijo jezikovnega programa in za opredelitev vsebin učbenikov; na novo opredeliti cilje za višje stopnje izobraževanja nad The Threshold Level s poudarkom na integraciji kulturnih in jezikovnih vsebin;
- metode: praksa in dozdanje teoretične raziskave v okviru CDCC so pokazale, da ni edine, najboljše metode, ki bi bila primerna v vseh okoliščinah pod vsakršnimi pogoji. Zakonodajalci, učitelji in učenci morajo, na podlagi analize posebnih okoliščin in potreb, določiti svoje posebne cilje in metode. V prihodnje bo CDCC razvijal metode in sredstva v novih okoliščinah in poskušal vse integrirati v neko občo metodologijo, ki bi

jo lahko uporabili na vseh ravneh izobraževanja, skupaj z uporabo javnih občil in novih tehnologij – zlasti satelitske in kabelske televizije, avdio in video posnetkov. Ob tej uporabi novih tehnologij pa je seveda potrebno poprejšnje temeljito izobraževanje učiteljev o možnostih vključevanja le-teh v vzgojno-izobraževalni proces;

- dvojezična vzgoja in izobraževanje;
 - medsebojna izmenjava, zlasti osebna, izkušenj in dognanj (»pedagogie des échanges«);
 - naučiti se učiti;
 - evalvacije.

Začetno in permanentno izobraževanje učiteljev tujih jezikov:

- začetno izobraževanje: poudarek na nujnosti pridobivanja poklicnih izkušenj in jezika, katere jezik bi prihodnji učitelj poučeval;
- permanentno izobraževanje: poudarek na ohranjanju in razvijanju učiteljevih komunikacijskih sposobnosti in pridobivanju novega didaktičnega znanja. Vsak učitelj mora biti takoj seznanjen z vsemi novostmi svoje ožje stroke kakor tudi z novostmi spremljajočih strok, kot so psiholingvistika, sociolingvistika, uporabna lingvistika; pri tem pa mora učitelj dati možnost, da izmed njih svoje praktične izkušnje s kolegi iz drugih držav.

V projektih 4 in 12 so strokovnjaki iz vseh vidikov obravnavali predvsem nižjo stopnjo srednjega izobraževanja, izobraževanje odraslih in izobraževanje migrantov in njihovih družin. V novem projektu/projektu bomo pa bo poudarjeno:

- začetno izobraževanje (predvsem v okviru institucionalnega šolanja – s poudarkom na zgodnejši vključevanju tujega jezika v predmetnik osnovne šole;
- višja stopnja srednjega izobraževanja;
- višja stopnja izobraževanja odraslih;
- jezik stroke.

NEVENKA SELIŠKAR

Prihodnji naprej

Za demokracijo moramo biti zreli in sposobni

Ciril Zlobec: »Obe slovenski univerzi bi lahko sodelovali pri temeljnih odločitvah slovenske družbe.«

Če bi se s Cirilom Zlobcem pogovarjali pred leti, bi najbrž govoril o svojem literarnem ustvarjanju, zlasti o poeziji, o delu pri reviji Sodobnost, ki jo ureja že nad dvajset let. V pogovoru ga beseda zmeraj znova zanese h kulturi in umetnosti, saj trdi, da je to tisto, kar ohranja individualnost, človekovo podobo in smisel življenja. Pesnik se je zadnja leta preskusil tudi v politiki. Že od 1986 je namreč povsod na Slovenskem popularen podpredsednik RK SZDL Slovenije, saj skorajda ni pomembnejše kulturne in politične prireditve ali srečanja, na katerem ne bi nastopil. Družbo in njene muke doživlja s kulturniško izkušnjo. Poudarja, da bi moralo biti v politiki čim več kulture, saj je le-ta seizmograf, ki napoveduje tudi politična dogajanja, in v kulturi čim manj politike. To je sicer za zdaj še utopija, Zlobec pa zatrjuje, da smo v tem vendarle naredili velik korak naprej. Ciril Zlobec je tudi predsednik Univerzitetnega sveta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. Nič kaj hvaležna dolžnost ob dejstvu, da je bilo univerzi zadnja leta namenjeno več kritik kot pohval.

V našem pogovoru smo tokrat želeli izvedeti kaj več o delovanju Univerzitetnega sveta in o današnjih volitvah na spodletelih volitvah novega rektorja. Spregovorili smo tudi o dogodku – sprejetju ustavnih dopolnil, ki je vzbudil vso jugoslovansko javnost.

● V Skupščini SRS se je 27. 9. 1989 zgodilo eno največjih dejanj v zgodovini našega naroda. Iz dneva v dan poslušamo vesti o burnih odzivih iz vseh krajev Jugoslavije. Kakšna naj bo Slovenija, da bi zmogla brez večjih pretrsov živeti v jugoslovanski skupnosti, kakršno imamo danes?

– Zadnji septembrski teden bomo za zmeraj pomnili. Prvič slovenski politični zgodovini se je zgodilo, da je bilo neko dejanje povsem ugašeno in da je bil sprejet dokument, ki so ga odobraval vse identificirane politične sile, od uradnih do priložnostno ustanovljenih. Dokumente, ki smo jih imeli do zdaj, je ponavadi sprejemala večina ali le del naroda, tokrat pa so vsi komunisti in tisti, ki to niso, skupaj oblikovali program naroda, sprejemljiv za vse. Odzivi na slovenski dogodek po vsej Jugoslaviji so tragičen odsev jugoslovanske civilizacije, dežele, kjer mnogi še zmeraj mislijo, da se stvari rešujejo s silo, celo z oboroženostjo. Vsa zborovanja in najrazličnejše grožnje nasprotujejo civiliziranemu svetu, ki išče razumne rešitve iz zadreg in ne takšnih, kjer se potegujejo, kdo bo koga nadvladal.

Danes imamo v Jugoslaviji dvoje gledanj, lahko ju imenujemo srbsko in slovensko. Srbskega ne moremo prezreti, ker avre za večinski narod, slovensko pa bi bilo mogoče odstraniti le s silo. Ne eno ne drugo ne bi bilo razumno. Menim, da moramo upoštevati stvarne okoliščine. Prihodnja federacija bi se morala približati tistemu, kar Slovenci že nekaj časa trdimo: z vprašanji in področji, ki nas vse zanimajo in imamo o njih vsaj približno podobna mnenja, naj bi se ukvarjala na nadnacionalni, to je evropski ravni. Iskane umetne notnosti pa je nasilje vsaj nad enim od narodov, vsaj ene od republik in pokrajin in bi upočasnilo naš družbeni razvoj. Nobena diktatura namreč ne pospešuje uspešnega razvoja.

● Si bo poslej tudi »v kulturi prosveti narod pisal sodbo sam?«

– Težko je s tem ubogim narodom. Zmeraj mu pripisujem čisto obno moč. Kolikor bolj je družba civilizirana, toliko bolj mora narod ob demokratičnih volitvah zaupati svojo usodo tistim, ki jih je izvolil. Tako naj bi ravnavali tudi v prihodnje. Zelo si želim in upam, da bo nova slovenska politika, kakršna se obeta, kulturi in prosveti namenila primerno mesto v družbenem dogajanju. Obe sta bistveni narodov obstoj in njegov razvoj.

● Univerza bi morala usmerjati družbeni in gospodarski razvoj, vendar je bilo doslej slišati več očitkov, da se niti pri šolskih reformah ni kaj dosti trudila. So ti očitki upravičeni?

– Zadnje čase vse bolj opažamo negativne posledice nekdanje tako imenovane tozidacije po fakultetah. Prav je, da so le-te samostojne, kolikor je le mogoče, vendar bi se morale potem, ko se znotraj utemeljijo, povezati na višji ravni in tako delovati obenem kot fakultete in kot univerza. Predvsem ta druga raven je v praksi zanemarjena. Dokler se je politika vmešavala v univerzo, so obsojali politiko, da onemogoča razmah in demokratično delovanje univerze. Zadnja leta se je politika povsem umaknila in usodo si kroji univerza sama. Kaj se dogaja zdaj? Fakultete so zadovoljne z udobnim, čeprav pogosto osiromašenim življenjem za svojimi zidovi in so kaj malo pripravljene, da se kot univerza sodelujejo z družbo. To je največja težava. In zato ker univerza združuje svoje članice v povečini le na papirju, tudi ni tako učinkovita, kot upravičeno pričakujemo. Ni se izkazala niti pri šolskih reformah niti pri prizadevanjih za gospodarski razvoj. Še zdaleč pa ni mogoče pričakovati, da bi se s temi zadevami spoprijemali na vsaki fakulteti in vsakem inštitutu posebej. Predolgo bi trajalo.

● Pred katere pomembne odločitve postavlja današnji čas slovenski univerzi?

– Obe slovenski univerzi nista tako notranje organizirani, da bi lahko sodelovali pri temeljnih odločitvah slovenske družbe in naroda. Tako naj bi sicer delovali, vendar njun glas ni dovolj močan, zato nimata ustreznega vpliva. Bolj dejavni so le nekateri posamezniki. Načrtneje bi morali sodelovati v gospodarskih reformah, s katerimi se ukvarjajo posamezne skupine, vendar Ekonomska fakulteta, Pravna in druge humanistične opazujejo dogajanje bolj z obrobja. Nič ne zahteva niti ne pričakuje, da bi univerza za vsako zadevo dajala svoj nihil obstat. Vseeno pa bi lahko več pripomogla k razčiščenju problematike, k odpravljanju dvomov in nesporazumov.

● O delovanju Univerzitetnega sveta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani javnost kaj malo ve. S katerimi aktualnimi zadevami se bo ukvarjal ta svet v študijskem letu 1989/90?

– Čeprav se Univerzitetnega sveta niso zaprtega tipa, se jih poleg članov udeležujejo le časnikarji, ponavadi pa še predstavniki Zveze socialistične mladine in Zveze komunistov. Drugih to področje očitno ne zanima, čeprav je v programu dela navedenih nekaj pomembnih nalog. Radi bi dokončno uredili podiplomski študij-finančno, vsebinsko in organizacijsko. Posodabljam predmet predvojaške vzgoje, a oslej imenovan splošna ljudska obramba in družbena samozagata v SFRJ, ki naj bi dobil novo podobo. Bil je že zastarel, indoktriniran in študentje ga niso marali. Bolj moramo povezati fakultete, pripraviti raziskave

o tem, kako sploh podiplomski študij poteka. Pred nami je tudi oblikovanje znanstveno-pedagoškega sveta, ki naj bi prevzel usmerjevalno vlogo univerze in postal njen vodilni organ, nekakšna univerzitetna skupščina. Veliko si obetamo od nastajajočega Zakona o univerzi, ki bo zrcalil tudi stopnjo zrelosti, odgovornosti in zavzetosti univerze. Pripravlja ga namreč univerza sama. To je zanjo izziv: velika naloga in obilica možnosti.

● Na nedavni seji Univerzitetnega sveta se ob volitvah rektorja študenti niso izrekli za nobenega od dveh predlaganih kandidatov in tako onemogočili izvolitev. Eden od članov univerzitetnega sveta je ob koncu dejal, da se kot bumerang vrača, česar doslej nismo uresničili: univerza namreč ni bila dovolj sprejemljiva za študentske predloge. Ali je to res, in če je, kako bo v prihodnje?

– Kar se je zgodilo, ima svoje ozadje. Biti moram kritičen: najprej do fakultet, ki so preveč brezbržne, in do študentov, ki so volilni postopek pretirano spolitiizirali. Že dozdašnje volitve in

Zvezdogled (iz lutkovne igre Zvezdica Zaspanka)

evidentiranje so pokazali, da je bil zdajšnji zakon uporaben in mogoč le včasih, ko so ti postopki pomenili predvsem formalnost: pri vsaki izvolitvi namreč predvideva večino znotraj vsake delegacije. Zdal pa se je izkazala tudi velika moč delegacij v drugi smeri, tisti, ki je ponavadi ne predvidevamo. Študentje so s svojo odsotnostjo na junijski seji Univerzitetnega sveta preprečili izpeljavo volitev, čeprav je univerza želela čimprej imenovati rektorja in prorektorja. Na volitvah konec septembra pa so vztrajali pri svoji odločitvi in skoraj niso dali glasov nobenemu od kandidatov za rektorja. Menim, da je to izrazito demonstrativna poteza. Veste, za demokratično moramo biti zreli in sposobni. Z njo je namreč tako: čim večja je, tem več nedemokratičnih prvin vsebuje, toliko več je možnosti zlorabe. Ali ima delegacija s tolikšno formalno možnostjo tudi moralno pravico, da ne-nehno onemogoča drugi dve delegaciji (v tem primeru delavce univerze in uporabnike)?

Seveda je takšno ravnanje demokracija pravica, če delegacija ugotovi, da kandidat ne ustreza. Lahko pa gre za osebne zamere ali politične spletke. Tega veljavna zakonodaja ne zaznava in tudi prepričevati ne more.

Da bi se takšnim neljubim pri-
petljajem v prihodnje ognili, bi

najbrž morali ustrezno prilagoditi zakonodajo, tako da ne bi nobena delegacija mogla v neskončnost onemogočati večinskega glasu druge, pa tudi fakultete bi morale v prihodnje bolj sodelovati pri evidentiranju možnih kandidatov. Predlagale naj bi več kandidatov, takšnih, ki bi bili vsi sposobni opravljati rektorske dolžnosti.

● Čedalje bolj prevladuje mnenje, da politika ne bi smela imeti prve besede pri razvoju znanosti...

– Zelo se strinjam. Sploh ne bi smela imeti kakršnekoli besede v znanstvenem delu. Naloga politike je le, da omogoča razmere za čim uspešnejši razvoj znanosti in ugotavlja, kaj potrebuje družba na tem področju. Prav tako pa je neuporabna misel, da znanost ne bi bila povezana z družbo. Danes vemo, da znanost mora v korak z družbenimi dogajanjimi, usmerja naj jih in pripomore k optimalnemu razvoju.

● Veliko kritik je slišati na račun družboslovnih ved, ki so se, tudi pod vplivom politike, zelo razmahile. Kje vidite izhod?

govornost, saj mora o tem odločati strokovno in človeško nepristrano. To ni manj problematično kot prej, ko se je vanjo vmešavala politika. Razlika je le v tem, da je politika imela več svojih meril pri izboru, univerza pa ima drugačna – včasih »socialno razumevajoča«, drugič oportunistična, marsikje porojena celo iz miselnosti, ki nam je lahko v sramoto: čim manjša osebnost bo v vodstvu, lažje bo delati. Žal je to v naši praksi kar pogosto.

Ni prav, da so predlagatelji kandidatov za različna delovna mesta in funkcije anonimni. Tudi ti bi morali biti za svoje odločitve odgovorni pred javnostjo, ne le tisti, ki funkcije prevzemajo.

● In še vprašanje o kulturni razsežnosti visokošolskega izobraževanja, ki je mnogim tudi priprava za kasnejše raziskovalno delo. Prav kultura je začetek vsake ustvarjalnosti in tako tudi raziskovanja. Ima današnja univerza moč in sposobnost povezovati znanost in kulturo? Se dovolj zavedamo, kako pomembna je tudi ta stran univerzitetne vzgoje?

– Čudna je ta reč – kultura. Najbolj se je zavedamo, ko nam odspoveduje, ko jo družba izgublja in se vrača v obdobje takšne ali drugačne barbarizacije ali pa stopa v novo obdobje sodobnega barbarstva.

Kultura ni kampanjska dejavnost. Zahteva navzočnost ljudi, ki so zanj še posebno usposobljeni. Večinoma imajo prirojen dar in pridobljeno ustrezno izobrazbo.

Za nas, Slovence, je kultura toliko bolj pomembna prvina. Z njo se kot družba in narod, bolj kot skozi karkoli drugega, lahko identificiramo. V primerjavi z drugimi narodi upravičujemo svoj obstoj prav s tem, da smo zelo kulturno ustvarjalni. Kulturo moramo načrtno uvrščati v nacionalne programe, poskrbeti za denar in druge ustrezne razmere, da jo bomo lahko razvijali.

● Pisatelji ste bili že od nekdaj nosilci slovenske politične misli. To vaše poslanstvo se še ohranja.

– Zameki zdajšnjih, vse pogostejših, mednacionalnih sporov so se v pisateljskem svetu pojavili že pred štirimi ali petimi leti. Pravzaprav smo jih začutili že leta 1983 ob vpeljevanju skupnih programskih jeder. Že tedaj sem opozarjal, da bodo ta neso-

glasja kmalu dobila večje razsežnosti. Le redki so mi verjeli. Vloga ustvarjalca, še zlasti pisatelja, je drugačna od politikove. Pisatelj odkriva različice, kako se lahko družba razvija, politika pa bi morala tu nadaljevati in ugotoviti, katera različica ima največ možnosti za uveljavitev in katera obeta prihodnost, kakršno bi radi imeli.

Marsikaj pa se je spremenilo tudi v pisateljskem svetu. Dokler Slovenci nismo imeli svoje državnosti, so bili pisatelji s svojo literaturo, ki je bila tudi politično izobraževalna, pravzaprav voditelji svojega naroda. Če se ozremo v preteklost, so bili pisatelji od Trubarja, Prešerna, Levstika in Cankarja do sodobne družbe nosilci slovenske politične misli. Izpovedovali so jo v svojih delih. Zdal je postala politika sicer poklic, a pisatelj še zmeraj ohranja določeno politično vlogo. Literatura ne oblikuje več politične zavesti neposredno (ali pa zelo redko), zato se je začela izraziti politizacija pisateljev. Tako je pisateljsko društvo ena najizrazitejših in najbolj radikalnih političnih organizacij. Na presenečenje mnogih ima to društvo veliko večji odmev, kot bi bilo pričakovati po majhnem številu njegovih članov. To si razlagam po svoje, s premikom v družbeni zavesti: kar je nekoč počela literatura, počno zdaj pisatelji kot občani s svojo neposredno politično dejavnostjo. In ljudje jim zaupajo z mislijo, da so pisatelji s svojim delovanjem bolj etični kot katerakoli druga stroka).

● Kako kot pesnik združujete svoje politično delovanje s kulturnim?

– Za zdaj mi to še kar uspeva in veseli me, da nobeno moje ustvarjalno obdobje še ni bilo tako literarno polno kot zdajšnje. Politično delovanje me peha v razmišljanja o najrazličnejših rečeh, ki jih čutim v nenavadno dražljivi obliki. Nanje se odzivam z vso intimnostjo tudi kot pesnik.

Konec prihodnjega januarja bo izšla moja nova pesniška zbirka z naslovom Moja kratka večnost. Tisti, ki so pribirali rokopise, pravijo, da je ena mojih najboljših, morda celo najbolj zrela. To me pomirja in navdaja z zadovoljstvom. Vse kaže, da v teh razburkanih političnih časih še zmeraj zmorem »tenko prisluhniti vase«, se blodeč najti v tem nemiru in seveda skozi sebe kot metaforo prisluhniti tudi drugim.

Pogovarjala se je
LUČKA LEŠNIK

Študentski NE za rektorja

Zadnja seja Univerzitetnega sveta Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, 28. septembra letos, z edino točko dnevnega reda – volitvami rektorja in prorektorjev, se je končala presenetljivo za ene in pričakovano za druge: imenovali so nove prorektorje, rektorja pa ne, saj nobeden od kandidatov ni prejel dovolj glasov. Novi prorektorji so: dr. Srdjan Bavdek, redni profesor na Biotehniški fakulteti, dr. Dragan Marušič, docent na Pedagoški akademiji, dr. Marko Zupan, redni profesor na Fakulteti za naravoslovje in tehnologijo, in dr. Boštjan Zupančič, izredni profesor na Pravni fakulteti (med predlaganimi sta bila še dr. Nada Sfiligoj in dr. Lojze Vodovnik).

Da je ljubljanska Univerza po volitvah ostala brez rektorja, je odločilno vplivala študentska delegacija, ki nobenemu od predlaganih kandidatov ni namenila

dovolj glasov. Mimogrede: volitve bi morali izpeljati že na junijski seji Univerzitetnega sveta, pa se je zataknilo zaradi nesklepnosti študentov. Dr. Janez Pečlenik s Fakultete za strojništvo, dozdašnji rektor, je izpadel že po prvem krogu volitev, drugi kandidat, dr. Mirko Jurak s Filozofske fakultete, pa tudi v drugo in v tretje ni bil izvoljen, čeprav sta delegaciji delavcev in uporabnikov volili zanj dovolj glasov. Študentje so, razen enega, oddajali prazne lističe. Takšen razplet je marsikoga v dvorani napeljal na misel, da gre za prikrito igro; nekateri so celo predlagali, da bi študentske pravice v zvezi z odločanjem na in o Univerzi morali omejiti.

Univerzitetni svet bo izpeljal nov kandidacijski in volilni postopek, ta čas pa bo rektorske dolžnosti opravljal prorektor dr. Marko Zupan.

L. L.

kultura

»Gradivo, ki ga daje umetniku opazovanje, ureja ta tako, da nastane idealna oblika, kakor si jo zamišlja domišljija, svet okrog njega pa mu je popolnoma individualna, živa harmonična celota mnogoterih oblik.«

Tako je umetniško ustvarjalnost kot neke vrste usojenost označil estetik Wilhelm von Humboldt in takšna živa harmonična celota je umetnost Mare Kraljeve, odlične portretistke, ki pa se je v svojem življenju ukvarjala še z marsičim. Njeno risarsko, slikarsko, ilustratorsko, kiparsko delo in oblikovanje lutk je tesno povezano, prežeto je s humanizmom ter z velikim smislom za otroški svet in otroka. Področja njenega delovanja in likovnega ustvarjanja niso časovno strogo razmejena, prepletajo se in dopolnjujejo tudi tako, kot so to hotele čas in razmere.

Umetnica je bila rojena leta 1909 na Dunaju, kot ena od treh hčera Vide Jerajev. Njihov dom je bil dolgo časa zbirališče tedanje slovenske inteligence in tako tudi prvi vir spodbud in vplivov. V letih 1924–1928 je Mara Kraljeva obiskovala keramični oddelek na Srednji obrtni šoli v Ljubljani, in sicer študij pri prof. Francetu Kralju. Leta 1928 je zaznamovala poroka s Tonetom Kraljem: mlada umetnica je prišla tako neposredno v stik s slikarji in kiparji, slaba stran tega pa je bil močan kraljevski vpliv, ob katerem si je morala vse življenje prizadevati, da bi ohranila svojo samostojnost. Leta 1930 je začela slikati na belo svilo z belgijskimi barvnimi svinčniki; s tem so se izrazile občutljivost podlage, čistost risbe, krhkost gradiva. Njeno delo je zbudilo zanimanje strokovnjakov – leta 1937 je bila v Firencah nagajena za akvarele na svili, zatem je šla za nekaj časa študirat v Pariz. Sele v tem času ji je uspelo deloma premagati kraljevski vpliv; na njenih slikah sta zaživel barvitost in senca. Vendar pa je celoten ciklus, ki je obsegal dvajset manjših olj, izginil, ko so ji januarja 1945. zaplenili premoženje. Umetnica je že med vojno začela snovati lutke, po vojni pa se je posvetila predvsem umetniškemu oblikovanju lutk in portretiranju.

Veliko je razstavljala po velikih evropskih mestih, vendar večinoma skupaj z možem. Med redkimi samostojnimi razstavami pa je poleg tiste, ki je bila leta 1983 v Kranju, tudi nedavna letošnja, postavljena v galeriji Commerce, posvečena umetnišini osemdesetletnici in v znamenju njenega lutkovnega snovanja in portretiranja. Ob tej priložnosti smo pripravili z njo tale pogovor.

● Retrospektivna razstava, ki si jo je bilo mogoče pred časom ogledati v galeriji Commerce, je bila uglašena predvsem na dve področji – na vaše lutkovno snovanje in portretiranje. Znano pa je, da se vaš umetniški razvoj in delovanje nista omejevala le na tovrstno ustvarjalnost. Kako so se ta področja umetniškega snovanja porajala in ali so bila časovno razmejena?

– Začela sem modelirati v keramiki in mavcu; to je bilo nekakšno naaljevanje mojega šolanja za keramično oblikovanje. Tako bi se vse logično nadaljevalo, če ne bi za takšno oblikovanje potrebovala marsikaj, marsikakšen pripomoček, ki pa je bil zame tedaj nedosegljiv. Zaradi hude finančne krize, ki nas je pestila okoli leta 1928, marsičesa ni bilo mogoče uresničiti.

Nekoliko pozneje sem začela slikati akvarele na belo svilo, pri tem sem izbirala tematiko povsem prosto. Izkazalo pa se je, da je ta material zelo minljiv in da potrebujem za takšno slikanje zelo veliko časa; začela sem se

bolj ukvarjati s portretiranjem v olju. Morda pa je bil razlog tudi v tem, da mi kraljevski ekspresionizem ni zadostoval za takratno izpovednost, želela sem si namreč več barvitosti. Takšen je bil na primer portret Maje Kraigherjeve, ki je bil prvi poskus mojega pobeга pred ekspresionizmom.

Za eno od slik na svilo sem bila nagajena, nobena od teh pa se ni ohranila, razen akvarelne slike iz predvojne dobe, na kateri je upodobljena hči Tatjana s hrtom. Tedaj namreč nisem dovolila, da bi akvarele zasteklili, saj so učinkovali tako veliko lepše, neposrednejše; žal pa so začele te slike zaradi vplivov zunanega okolja sčasoma propadati. Pozneje nisem nikoli več skušala slikati na svilo. To obdobje se je končalo z mojim odhodom v Pariz. Tam sem obiskovala tečaj risanja in ta čas je pomenil prelomnico v mojem delu; v Parizu so namreč bdeli nad mano srbski slikarji, ki so zaznali mojo nadarjenost in moje hote. Opozarjali so me na tiste slikarske prvine, ki so bile povsem moje, značilne zame, in ki sem

Barvitost in sence ustvarjalnega življenja

Mara Kraljeva, portretistka, kiparka, snovalka lutk in – učiteljica

jih dobro naslikala. To mi je vtilo precej poguma, vendar je trajalo to obdobje premalo časa, samo šest mesecev... Nečesa sem se bala, ko sem se vračala – moževega stilnega vpliva; v novem načinu slikanja se namreč nisem počutila dovolj zanesljivo.

● S tem ste se morali spoprijemati vse življenje...

– Da, moj strah se je uresničil: drsela sem nazaj, potem sem se nekako ujela pri portretih. Vendar v tistem obdobju nisem slikala tako svobodno, kot bi si želela; kljub temu da sem imela za seboj ves pariški ciklus, me je ta skoraj obremenjeval. Znova nisem mogla najti prave smeri, kajti na mladega človeka lahko vpliva kak stil zelo usodno; in zame je bilo usodno to, da sem sprejela vpliv bratov Kralj, ki je

ali pa je bilo to povezano z vašim idejnim pogledom na umetniško snovanje?

– Pravzaprav je bilo oboje tesno povezano. Moje delo v lutkovnem gledališču se je namreč že od vsega začetka ujemalo z idejno zasnovo skupine lutkarjev, ki je tedaj delovala. Z Jožetom Pengovom, tedanjim umetniškim vodjem, sva izredno dosledno upoštevala načelo, da mora lutka na odru zaživeti, dobiti svojo vlogo in temu je treba prilagoditi tudi likovno podobo; po tem so se tedanje lutke povsem razlikovale od zdajšnjih statičnih lutk, ki jih oživi šele animacija. Bili smo izredno uglašena delovna skupina in ves čas, kar sem delala tamkaj, smo si prizadevali, da bi z izrazno sinhronostjo, gibi, obrati, fiziognomijo in recitator-

vedne note se mi je ob ustvarjanju teh slik razkrilo še nekaj: začela sem opazovati ljudi, njihove fiziognomije, jemala sem ljudi iz življenja in jih tipizirala, stilizirala, saj marsičesa ni mogoče izraziti likovno z živo osebo.

● Vaši portreti otrok zbujaajo posebno pozornost. Zarisan so s posebno gibko, občutljivo linijo, so izredno subtilni, krhki in čisti, v njih sta zlit čar otroškosti in tipika. So v vašem portretnem slikarstvu prevladovali otroški portreti?

– Rada sem slikala otroke od drugega leta starosti, skušala sem razkriti čar in živost osebnosti, ki se pojavi že pri tako majhnem človeku, skušala sem ujeti njegovo tipiko, ki se ohranja tudi pozneje. Z otroki sem med slikanjem zmeraj navezala stik – pri-

pa se mi je posrečilo s pogovorom. Tako tišine pri slikanju sploh nisem poznala, ker me motila, izraz portretirančevega obraza namreč tedaj otrpne, dobila bi statično podobo. Portretirala sem svojega tasta, kmečkega možaka z izrazito fiziognomijo; ta portret, ki sem naslikala pri osemnajstih, je zdaj v Kostanjevici.

● Vaše poklicno življenje je bilo zelo raznoliko. Po vojni ste bili med drugim pedagoginja, maskerka, pri lutkovnem gledališču ste ustvarjali predstave in lutkovne filme. Torej ste tudi poučevali. Ste vpeljali v pouk kaj posebnega?

– Učila sem le malo časa, in to po vojni; tedaj sem bila zelo izčrpana od zapora in od vsega, vendar sem imela otroke zelo rada, zelo rada sem bila z njimi. Risali smo v naravi, naučila sem jih opazovati gibanje, izražanje, risanje sem povezovala z zvokom izražanjem in tako so risanje, rože, veje in liste, bolj nadarjeni pa tudi kakšno veduto...

Kadar je deževalo, sem prinesla z doma svoje lutke; nekaj časa sem imela namreč v moževem ateljeju svoje gledališče, v katerem sem bila sama igralka, animatorka in recitatorica. Ustvarjali smo ateljejsko ozračje: risalnica ni bila več taka kot ponavadi, mize smo postavili skupaj ter na nje razmestili lutke, natakneli na steklenice, in otroci so jih risali z različnih strani. S takšnim risanjem so imeli veliko veselje.

To je bila pionirska doba, prva povojna leta, od 1945 do 1947, potem sem odšla k filmu.

● Ilustrirali ste tudi knjige za otroke...

– Knjig nisem veliko ilustrirala, le nekaj, mislim, da so bili štiri, dve od njih sta Mojca Pokrajculja in Zvezdni tolarji. Poleg vsega je ostala Mojca Pokrajculja nekakšen torzo, figura v njej so razvrščene tako, da bi gibal. Tako sva si namreč zarisali knjigo z gibljivimi figuricami s Kristino Brenkovo po neki vzorčni predlogi, zaradi pomankanja denarja pa je bilo treba zamisel opustiti. Ilustrirala sem tudi Naš rod, skupaj z možem na splošno pa se je s tem bolj ukvarjal moj mož.

povedovala sem jim pravljice ali kaj podobnega, tako da je izraz njihovega obraza postal dinamičen. Takšnega stika, izraza v očeh, pa nisem mogla doseči pri odrasajočih otrocih, čeprav sem to poskušala tudi z glasbo; poleg tega otrok v tej dobi nisem rada slikala, ker je tedaj zelo problematična njihova fiziognomija.

Portretirala sem tudi odrasle in tudi pri njih sem si prizadevala doseči dinamičen izraz obraza, to

Kdor ustvarja, živi dvakrat, pravi stara modrost. Vitalizem Mara Kraljeve in njeno duhovno bogastvo sta bili močni sili, ki sta umetnici vodili skozi življenje. Pravzaprav je bila vsa njena pot ena sama življenjska izkušnja, prežeta z ustvarjalno močjo, ki je terjala veliko samoopovedovanja, predvsem pa spoštovanje do dela. Ne toliko tistega zase kot za druge.

Pogovarjala se je VLASTA KUNEJ

Boter Mesec in zvezdica Zaspanka (iz lutkovne igre Zvezdica Zaspanka)

učinkoval name izredno sugestivno. Iz stagnacije, ki me je zajela po pariškem obdobju, sem se skušala izviti tako, da sem ustvarjala prosto na papirju, v tehniki gvaša, nato pa sem se polagoma vračala k svobodnejšemu slikanju, kakršno je bilo tisto iz pariškega obdobja. Veliko sem portretirala, tisti čas pa so si mojo pozornost in naklonjenost že pridobile lutke. In začela sem modelirati ročne lutke, dokler nisem dobila ponudbe za delo v gledališču.

● Po vojni ste se usmerili predvsem v snovanje lutk in portretiranje. Kakšen je bil vzgib za to, da ste začeli snovati lutke? Vas je zanimalo predvsem lutkovno gledališče samo po sebi

jevim glasom vdihnili lutki prepričljivost, da bi ji dali osebnostni potencial in da bi lutke tako prepričale otroke.

● Ali v slikah s humanističnim podtonom, v katerih se ukvarjate z določeno problematiko, dosledno uporabljate lutke kot svoje izrazno sredstvo – na razstavi je bilo namreč kar nekaj vaših slik z lutkami v akrilni tehniki.

– Da, dosledno. Na to sta vplivala moja »lutkovna« preteklost in moje znanje, obvladovanje tega področja, saj se nisem nikoli lojevala velikih kompozicij; poleg tega se mi je zdelo, da so krajine, ki sem jih slikala, premalo umetniško močne, četudi so bile lepe in subtilne. Poleg izpo-

Zbirka Obrazi že tri leta miruje

- Zakaj se je po desetih letih izhajanja upehala?
- Ali med Slovenkami in Jugoslovankami res ni nobene umetnice ali znanstvenice?

V desetih letih (1976–1986) je založba Mladinska knjiga izdala v uredništvu Drage Tarman dvajset del, od tega 14 monografij o leposlovnih pisateljih, 4 o politikih in 2 o znanstvenikih – potem pa je bilo izhajanje »začasno ustavljeno«, menda zaradi prehodnih tiskarskih stroškov (za avtorje pa itak vemo, da so »v ceni proizvoda« nepomembni, saj so tako rekoč zastojni).

Zaokrožena predstavitev ustvarjalcev omogoča dojeti njihov prispevek h kulturni zgodovini v nacionalnem, evropskem in svetovnem okviru in merilu, vendar mora biti napisana tako, da jo naslovnik lahko sprejme. Za strokovno manj razgledane bralce je nadvse primerna poljudnoznanstvena smer, ki jo ubirajo Obrazi, resda ne z vedno enako uspešnostjo. Poljudno predstavljanje je namreč trd oreh, ki ga je sposoben redko kdo streti in izluščiti jedra. To je kočljivo in strokovno (zahtevno) naporno delo, saj mora avtor razplesti, med drugim, znanstvene ugotovitve v jasnem slogu, ki sicer ne bi bil odveč tudi marsikateremu piscu slovenskega učbenika ali časnikarju. Takih avtorjev Slo-

venci nimamo na pretek; za katere pa je poljudno pisanje manj vredno in ga enačijo s poplitveno strokovnostjo ali celo s strokovnim primitivizmom. Kdor pa je že poskusil prehoditi ozko stezo med znanostjo in otroško-mladostniško dojemljivostjo oziroma izrazno izkušnjo, mu je zadeva manj smešna. Pravo mojstrstvo je namreč ujeti ustrezno razmerje med poljudno razumljivostjo in strokovno neoporečnostjo. Ob tem je treba združiti dva metodološka prijema: snov izbrati in obdelati tako, da bo kar najbolj priegnula mladega bralca in ga čim intimneje zblížala s predstavljenimi osebnostjo. Ta metoda pa ne sme zavesti na nižanje ravni monografije, čeprav mora avtor spet (predvidevati)

upoštevati razmeroma majhno poučenost bralca, denimo o književni zgodovini in še manj o literarni teoriji, da ne govorimo o znanosti in politiki.

Pri naših monografijah pa gre še za eno kvaliteto: za uravnoteženo razmerje med besednim in slikovnim gradivom, ki je bogato in smiselno, tako da njegov izbor večidel zadovolji tudi strokovnjaka.

Iz osebne izkaznice zbirke Obrazi

Knjižice te zbirke so minimonografije znamenitih slovenskih in jugoslovanskih osebnosti – umetnikov, znanstvenikov in politikov. Namenjene so učencem zadnjih razredov osnovne šole, predvsem s slikovnodokumentarnim gradivom, in srednješolcem kot vir za samostojno učenje – obojim pa so lahko spodbuda za raziskovanje. Ob (večinoma) tehtnem besedilu, ki usmerja neosveščene ali manj informiranega bralca, da poseže po izvirni pisateljevi besedi, drugim pa je kratek repertorij – je življenje in delo zarisano tudi s številnim slikovnim gradivom: od rojstnih hiš in krajev, pokrajine, v kateri je portretiranec preživel otroštvo, fotografij staršev prek pomembnejših življenjskih postaj do portretov sodelavcev, delovnih tovarišev in vzornikov, rokopisov, knjižnih ilustracij; predstavljena so najpomembnejša dela in njihova odzivnost doma in v svetu (prevodi, pisma, ocene, polemike, literatura o avtorju itn.). Ker pisci popestrijo monografije z odlomki iz pisateljevih del ali pričevanj sodobnikov, pridobijo dela na živahnosti in s tem tudi bralnosti.

Čeprav so Obrazi namenjeni predvsem učencem, pa jih mora najprej spoznati učitelj, da zbirko lahko priporoči, predstavi, tudi kritično oceni, uvrsti v seznam literature za študij itn. Bojim se, da te zbirke marsikateri učitelj, predvsem srednješolski, ne pozna dovolj in da manjka tudi v marsikateri šolski knjižnici.

Tudi novih zvezkov žal ni, tako da je poljudnoznanstveno

berivo za šolarje (in učitelje) s tem močno osiromašeno. Odkar nas tepe še inflacija, razlagamo, da moramo vlagati samo v perspektivne naložbe. Nekako mi ne gre v glavo, kako hočemo ponosno prikorakati v 21. sto-

letje, pa več narodnega dohoda damo za tanke in letala, ki bodo takrat že v starem železu, kot pa za šolske knjige in učila. Kaj pa če se bojimo pameti? Tedaj nam res ni pomoči.

STANKO ŠIMENC

ZBIRKA OBRAZI

B. Gerlanc: IVAN CANKAR, 1976
G. Kocijan: DR. FRANCE PREŠEREN, 1977
Nešović – Stanojević: JOSIP BROZ-TITO, 1977
H. Glušić: FRANCE BEVK, 1978
B. Nešović: MOŠA PIJADE, 1979
E. Cesar: KAREL DESTOVNIK-KAJUH, 1979
M. Osolnik: JOSIP MURN-ALEKSANDROV, 1980
J. Mušič: OTON ŽUPANČIČ, 1980
S. Sitar: JURIJ VEGA, 1980
J. Vipotnik: EDVARD KARDELJ, 1981
G. Kocijan: JOSIP JURČIČ, 1981
M. Kmecl: FRAN LEVSTIK, 1981
A. Berger: SREČKO KOSOVEL, 1982
B. Reisp: JANEZ VAJKARD VALVASOR, 1983
D. Družkovič: PREŽIHOV VORANC, 1983
J. Prunk: BORIS KIDRIČ, 1984
M. Zupančič: ANTON TOMAŽ LINHART, 1984
V. Osolnik: PETAR PETROVIČ NJEGOŠ, 1986
J. Pogačnik: PRIMOŽ TRUBAR, 1986
M. Šircelj: JOSIP RIBIČIČ, 1986

Spodbuda za mednarodno sodelovanje

Mednarodni poletni seminar Kognitivna razvojna psihologija za pedagoško prakso

Razni strokovnjaki, starši pa tudi učitelji sami čedalje bolj opozarjajo na neučinkovitost našega šolskega sistema, v katerem sta učitelj in učenec preobremenjena. Nesmiselnost in togost raznih zahtev (njihova neprilagojenost stopnja otrokovega razvoja in otrokovim značilnostim in potrebam, pogosto celo ovirata učinkovito učenje in razvoj otrokovih zmogljivosti. Kot cilj izobraževanja si danes že postavljamo: razvijanje sposobnosti samega učenja, razumevanja in sposobnost ustvarjati novo znanje. Toda ali se dovolj zavedamo vseh različnih vidikov, ki so potrebni prenov, da bi ustvarili ustrezne razmere, v katerih bi lahko ta cilj dosegli, in konkretnih strategij?

Da bi vsaj nekoliko pomagali premostiti prepad med sodobnim vedenjem o razvoju, učenju in poučevanju ter resničnostjo v šoli, je bil na Filozofski fakulteti v Ljubljani organiziran seminar Kognitivna razvojna psihologija za pedagoško prakso. Pripravili so ga Pedagoški inštitut, Filozofska fakulteta in Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše v Ljubljani; potekal je od 23. do 25. avgusta, neposredno po Mednarodnem kongresu šolske psihologije ISPA 1989. Namen seminarja je bil nadrobneje predstaviti delo nekaterih vodilnih evropskih in svetovnih strokovnjakov, ki se ukvarjajo s prenašanjem spoznanj razvojne in drugih vej psihologije v pedagoško prakso. Izbrali smo projekte, za katere sta značilni teoretična temeljitost in poglobljenost, hkrati pa so učinkoviti v praksi.

Neposreden stik s tujimi strokovnjaki pa je tudi spodbudil naše učitelje in druge pedagoške delavce k ustvarjalnemu in nadaljnjemu študiju – sodelovanju v mednarodnem ustvarjanju in pri izmenjavi znanja. Le-to lahko vodi k napredku našega šolstva.

D. Costello iz Kalifornije je na seminarju zelo dinamično praktično prikazala uporabo tehnik kooperativnega učenja pri izvajanju novega kalifornijskega programa poučevanja matematike, ki temelji na načelih Piageta in Vigotskega. Individualizacija se je tudi v boljših razmerah poučevanja izkazala za težko izvedljivo; nove rešitve iščejo učitelji v spodbujanju samostojnosti in socialnih spretnosti pri otroku; v zmanjševanju učenčeve odvisnosti od učitelja, ki pomeni za pedagoškega delavca obremenitev in uporabi skupine. Razne metode kooperativnega učenja (sodelovanja) dajejo tudi več priložnosti za učenje najrazličnejših strategij reševanja problemov. Seveda pa zahteva izvedba takih metod od učitelja veliko znanja in socialnih spretnosti, prožnosti in izkušenskoga praktičnega usposabljanja.

Metode poučevanja matematike za prizadete (predvsem slepe) otroke, ki temeljijo na načelih kognitivne razvojne psihologije, je prikazal S. Ostad iz Norveške.

M. Nyborg iz Norveške je predstavil projekt razvijanja sposobnosti učenja pri otrocih; spopolnjuje ga že 25 let in je doživel raznovrstne aplikacije v praksi tako pri otrocih z različnimi motnjami učenja kot tudi pri navadnem poučevanju. Pri svojem delu poudarja predvsem metode učinkovitega poučevanja in učenja osnovnih konceptualnih sistemov. Od obvladovanja temeljnih pojmov in organizacije pojmovnih sistemov je odvisna sposobnost razumevanja in transfera novega znanja, sposobnost jasnega razmišljanja. Obvladovanje nekega pojma pa se pri nas pogosto zamenjuje s poznavanjem besedne oznake in s sposobnostjo, da znaš definicijo tega pojma na pamet. Da bi pomagali učiteljem razumeti posebne pedagoške potrebe nekaterih otrok (nadarjenih otrok, kulturno prikrajšanih ali otrok z najrazličnejšimi motnjami ali prizadežstvi) so na Portugalskem izdelali zelo zanimiv in uporaben priročnik. I. Cottinelli-Telmo iz Lizbone je prikazala dosežke večletnega dela in sodelovanja učiteljev praktikov in strokovnjakov za izobraževanje učiteljev na področju integracije. To delo je opisano v priročniku v obliki kratkih, preprostih, a skrbno izbranih in oblikovanih nasvetov in navodil, ki usmerjajo učiteljevo opazovanje, odločanje in iskanje ustvarjalnih rešitev pri spoprijemanju s problemi, ki nastajajo pri učenju in komunikaciji. Priročnik, ki je bil preveden v devet jezikov, je Svet Evropske gospodarske skupnosti priznal kot pomemben prispevek na področju integracije.

Razlik v intelektualnih zmogljivostih ni mogoče zanikati

I. Ivić je izhajal iz ugotovitve, da je egalitaristična doktrina, kakor se je

izražala (ali zlorabljala) v socialističnih deželah, vodila do slabih dosežkov, zato jo ostro kritizirajo. Zaradi tega obstaja nevarnost antiegalitarizma, ki se lahko kaže npr. v pretiranem poudarjanju izobraževanja za nadarjene in zanemarjanju drugih učencev. Kot nasprotje antiegalitarizma predlaga Ivić novi egalitarizem: namesto enakih končnih dosežkov si je treba za cilj postaviti enake možnosti za vse. Razlik v intelektualnih zmogljivostih pač ni mogoče zanikati, mogoče pa je npr. zmanjševati razlike med čenci, ki povzročijo razlike v okolju in socialnem položaju, ob hkratnem dvigovanju intelektualne in izobraževalne ravni celotnega rodu. Tako je treba priznati, da je od politične odločitve odvisno, ali se postavi za cilj izobraževanja enakost ali ne, saj vsebuje tak cilj tudi prerazporeditev narodnega dohodka (večji delež sredstev za izobraževanje). Stroka, kot je psihologija in še posebno razvojna psihologija, pa lahko določi poti in načine za uresničenje tega cilja.

Uspešna metoda prostega eksperimentiranja

M. Salud Agassiz Nunez z ženevske univerze je predstavila metodo prostega eksperimentiranja v naravoslovju. Izhajala je iz kritike tradicionalne, empirične zasnove znanosti; ta pojmuje znanost kot vsoto posamičnih spoznanj, ki si jih je mogoče pridobiti tako, da se enkrat opazuje tipični eksperiment. Taki zasnovi znanosti v tradicionalnem sistemu poučevanja naravoslovja ustreza tudi psihološka zasnova o učencih, kot se kaže npr. v učbenikih in priročnikih. Tako se npr. popolnoma zanemarlja, da imajo učenci že svoje, pogosto napačne predstave o pojavih. Takih konceptualnih napak pa ni mogoče le odpraviti s pravilnimi razlagami, ampak je potrebna nasprotna izkušnja (eksperiment). Kot nasprotje taki tradicionalni zasnovi poučevanja naravoslovja je prof. Nunezova več let razvijala metodo prostega eksperimentiranja, pri kateri učitelj le spodbuja učence, da pojasnijo svoje zamisli, cilje, eksperimente, eksperimentalni postopek, ki ga uporabljajo in razložijo izsledke. Učenci šestega razreda osnovne šole, ki so tri leta tako spoznavali naravoslovne zakonitosti, so pojave veliko bolj razumeli kot nekaj let starejši; glede

zmožnosti eksperimentalnega dokazovanja in preverjanja teh zakonitosti pa so presegali celo študente 1. letnika naravoslovja.

Na seminarju sta sodelovala tudi naša raziskovalca Janez Ferbar in Darja Piciga; predstavila sta svoje raziskovalno in pedagoško delo, ki se nanaša na razumevanje nekaterih naravoslovnih pojavov in poučevanje naravoslovnih predmetov.

Udeleženci seminarja so ob posameznih zgledih in tudi izkušenskih (v kratki delavnici) predstavili nekatere nove načine poučevanja, lahko so globlje došli in doživeli sodobne trende izobraževanja v razvitem svetu; zanje je značilen poudarek na razvijanju zmogljivosti vseh otrok, upoštevanju in spoštovanju njihove različnosti in osebnosti, hkrati pa tudi razvijanju večje samostojnosti in odgovornosti. Viri večje učinkovitosti so v usmerjenosti k aktiviranju čustvenih in motivacijskih zmogljivosti učenca in učitelja z ustvarjanjem možnosti, v katerih prevladujejo zupanje in bogata komunikacija, sodelovanje in skupno ustvarjanje, primerjava s perspektivo drugega. Razvijanje sposobnosti učitelja, strategij za reševanje problemov in prožnosti pri uporabi teh strategij – usmerjenost k smiselnemu učenju je prav tako odločilnega pomena. Ti pojavi pa so povezani in tako ne moremo pričakovati učinkovitih sprememb, npr. prenehanja učenja na pamet, če ne bomo spremenili tudi socialnočustvenega ozračja, ki spodbuja učenje na pamet, to pa so npr. strah, odvisnost in nezaupanje vase. Prav tako s pretirano usmerjenostjo samo na kognitivne (intelektualne) vidike in z zanemarjanjem socialno-kognitivnih (posebno pri nadarjenih otrocih) zmanjšujemo pri nekaterih možnost za uresničevanje njihovih zmogljivosti, ker bodo odpovedali v položajih, ki zahtevajo skupinsko delo, povezovanje, komuniciranje, reševanje celostnih in konfliktnih situacij.

Sodelovanje s strokovnjaki, ki so predstavili svoje delo, se bo nadaljevalo. V zvezi z informacijami glede seminarja se lahko obrnete na asistentko Cirilo Peklaj na Filozofski fakulteti, predvideni pa so tudi enodnevni seminarji, v katerih bi skušali na kratko predstaviti vsebino celotnega seminarja.

LIDIJA MAGAJNA
DARJA PICIGA

odprta
šola

Kje vas in nas šola žuli

Ureja Tereza Žerdin

Pol ni enako nič

V šoli, kamor hodi naša Urška, pišejo zelo veliko kontrol. Vse naloge v kontrolki so točkovane. Za pozitivno oceno mora otrok nabrati vsaj polovico točk. Če je vseh točk npr. 40, potem je 20 točk še pozitivna ocena, če je točk 19 in pol, je ocena nezadostna. Naša Urška jih nabere 19 in pol; kadar pa je točk 44, jih spravi skupaj le 21. Neverjetno! Sprašujem se, zakaj in čemu tako merilo. Ali to pomeni, da je polovico znanja enako kot nič? Za moje pojme polovica ni enako nič. Pol je vendarle pol. Ali je prav, da se razpon med ocenami od dve do pet enako širok kot ena sama nezadostna ocena? Tega ne razumem.

Urškina mama

Tudi sama sem to merilo sprejemala leta in leta, ne da bi pomislila, da je s tem lahko kaj narobe. Sprejela sem ga kot plod razmišljanja pristojnejših. Brezglavo, brez kritične presoje. Preprosto vprašanje Urškine mame, ali boljše rečeno ugotovitev, da pol ni enako nič, me je prisililo v razmišljanje: kdaj, kje, zakaj, čemu je to noro merilo sploh nastalo. Potem sem zvedela, da so ga menda prenesli iz srednje šole. Ne vem, ali je to res. Tudi če je, menim, da srednja in osnovna šola nimata veliko skupnega. Razlikujeta se pa vsaj po eni bistveni stvari. Po tem, da je osnovna šola obvezna.

Ko sem na neki šoli povedala to svojo dilemo, sem videla, da so eni prikimali, drugi pa so bili nezadovoljni. To nezadovoljstvo se je zrcalilo v vprašanju neke tovarišice: »Potem nam pa vi povejte, koliko točk ali odstotkov je še za pozitivno oceno.« Menim, da na to v obvezni šoli ni mogoče odgovoriti, ker ocena otrokovega dela in vse posledice ne morejo biti odvisne od nekih birokratsko in administrativno postavljenih točk in meril; ampak je treba ocenjevati premišljeno.

Učitelje in starše vabimo, da postanejo sodelavci naše nove rubrike. Učitelji, spodbudite starše, naj na uredništvo časopisa pošiljajo sestavke o problemih, povezanih s šolo. Poskušali bomo najti najboljše rešitve.

Razred pade in vstane z učiteljem

Milan namerno moti pouk.

Darko piha in meče papirčke po razredu.

Petra med poukom hlasno grize jabolko.

Matej se kljub opozorilu igra z žogico.

Tomaž zasluži kazen zaradi neprimernega vedenja!

Manja ne opravlja reditelskih dolžnosti.

Marjan je dve minuti zamudil, nato pa zapustil razred in ga vso uro ni bilo. Mislim, da zasluži primerno kazen!

Alenka ima »še zmeraj« nogo na mizi.

Majda meče Janijeve knjige iz njegove torbe.

Tomaž povzroča uro za uro v razredu nemir, tako da lahko delamo le takrat, kadar ga ni v razredu. S seboj ne prinaša zvezkov ne knjig. Zahtevam kazni!

Janez sedi v razredu v vetrovki in obut v čevlje.

hoče morda uveljaviti pred sovrstniki: »Poglejte, kaj si upam!«

Najboljše je, če skušamo odgovor na to vprašanje dobiti kar od učenca. Morda se nam ne bo zmeraj posrečilo, ali pa vendarle.

Nekega čemerne dne ravno razlagam angleško slovnico. Razred je nemiren kar se da, Tomi pa prav neznosen. Vpada mi v besedo, pod mizo brca Tanjo, Marjanu vzame puščico, vmeša se Jure. Ne morem več. Razred zaposlim z neko nalogo, Tomija pa povabim pred vrata na pogovor.

»Povej mi, Tomi, se morda tako postavljáš pred razredom ali pa si morda jezen name?«

Tomi molči, gleda stran. Služim, da je jezen name, vendar zakaj?

»Niti pojma nimam, Tomi, kaj sem naredila narobe, da si postal med angleščino tako neubogljiv.«

Če mi poveš, bom poskušala popraviti, če bom le mogla.«

»Tovarišica, pri prejšnjem testu sem vse rešitve prepisal od Marjane, pa ste njej dali štirico, meni pa trojko. Saj sem res prepisal, pa vendar, saj me niste videli in tega niste mogli vedeti!« razburjeno plane iz Tomija.

Ostanem brez besed. Res sem prejšnji test popravljala zelo v naglici, prav mogoče je, da sem odličnjakinji Marjanci prisodila boljšo oceno kot Tomiju, ki zmeraj plava neke med dvojko in trojko. Da je Tomi rešitve prepisal, je v tem primeru povsem nepomembno. Pravila igre so pravila igre! Za iste rešitve ista ocena!

Vrneva se v razred. Učenci tiho delajo in radovedno ugibajo, kaj se dogaja pred vrati. Pričakujejo se ozrejo na naju.

»Učenci, prav gotovo veste, v čem je problem,« spregovorim. »Tomija pri prepisovanju med testom nisem videla, sam mi je to povedal. Moja naloga je, da enake rešitve ocenim z enako oceno. Zato Tomiju popravljam oceno. Prosim, Tomi, da mi oprostiš.«

Kot da bi nevidna sila odstranila neko breme iz razreda. Vsi zadovoljno zadihamo in spet se zagrizemo v angleške stavke. Med nami ni ne zmagovalcev ne poražencev, le prijatelji, ki se spet skupaj lotimo dela. Tomija ne tare več misel na krivico, razred je zadovoljen, jaz pa bogatejša za pomembno izkušnjo: Umik je mnogokrat boljši kot napad.

kako dolgo pot mora včasih prehoditi učitelj, da pride do otroka. Zanaša ga levo in desno, od značilno učiteljske samozavesti, ki ti stopi v glavo, ker si med tridesetimi mladostniki pač zmeraj najpomembnejši, pa do napadov potrnosti in kriz, ki te prevzemajo na tej poti vzponov in padcev.

Pomembno pa je, da med učbeniki, šolskimi programi, paragrafi, predpisi in vsemi mogočimi dolžnostmi najdeš otroka in se zaveš, da je ta mladi človek danes star dvanaest, trinajst ali štirinajst pomladi. Danes in nikdar več. Nihče več ga v poznejših letih ne bo mogel oblikovati tako, kot ga v njegovih šolskih letih lahko oblikuje učitelj.

Ob misli na to nehaš plavati proti razredu, ampak le z njim in zanj.

DUŠICA KUNAVER

Ostržek (iz lutkovne igre Ostržek)

Kot razredničarka sem zmeraj nerada brala takšne in podobne pritožbe čez svoje učence. Potihem sem si zmeraj želela, da bi mi kolegice in kolegi prinesli z njimi.

Kaj pravzaprav razrednik tu lahko naredi? Če naj ukor kaj velja, potem je treba znižati oceno iz vedenja. »Manj primerno« vedenje pa učenca ni lahko dati zato, ker je »spuščal aviončke«, ali zato ker je med poukom »glasno žvižgal«.

Kaj učitelj, ki vpiše učenca v dnevnik, pridobi in kaj izgubi? Pridobi seveda to, da se mu z nemirnim učencom ni treba ukvarjati, in to delo prepusti razredniku. Kaj pa pri tem izgubi?

Približno toliko kot mama, ki zagrozi doma otroku ob njegovem prestopku takole: »Le pazi se! Očetu bom povedala!«

Če si ogledamo položaj z otrokovega stališča, potem to pomeni: »Aha, mama mi brez očeta ni kos!« ali pa »Učitelj sam mi

torej ne more nič. Poklicati mora razrednika na pomoč.«

V obeh primerih bi lahko prisluhnili še izrečenemu ali zamolčanemu očetu: »Zatočila me bo! Toži-baba!«

Tožarjenje tudi ni na razdalji učitelj–razrednik nič privlačnega, najmanj pa v očeh doraščajočega otroka, ki ima moralna pravila in merila strožja in bolj poštena kot odrasli svet.

Mar ne bi bilo boljše, da bi vsak učitelj svoje sprotne in vsakdanje nesporazume z učenci razčistil sam, dokler je »zeležo še vroče«. Z razrednikom naj se posvetuje kasneje, brez dramatičnih vpisov v dnevnik, ki jih učenci vse preradi citirajo in prenašajo naprej kot imenitno šalo, ki prinaša prestopnikom slavo in zvečuje pomen med sovrstniki. »Veš, kaj je napisala v dnevnik? Ha ha?«

Brez dvoma učitelj najtežje opredeli učenčovo nagajivost. Vprašanje je, ali hoče učenec nagajati učitelju osebno ali pa se

nove
knjige

Novosti v osnovni šoli

Georges Baert, Maurice Galton, Peter Honeth, Jean-Michel Sivirine, Monica Thurler: *Inovacije u osnovnom obrazovanju*. NIRO Školske novine, Zagreb 1989

Ta knjiga je poročila o raziskavi izvedenec iz držav članic Evropskega sveta v okviru Projekta 8. Raziskovanje o naravi, mestu in vlogi inovacij v osnovni šoli je potekalo od leta 1982 do 1987. Poročilo naj bi sintetiziralo področje projekta 8 in predloge ali priporočila za oblikovanje podobne osnovne šole v državah, ki so članice Evropskega sveta. Prvo poglavje obravnava inovacije kot dinamičen proces, ki je tesno povezan z zunanjimi in notranjimi pritiski šole. V drugem poglavju se avtorji ukvarjajo z vprašanjem, kakšen je splošni položaj v izobraževalnih sistemih držav, ki so članice Evropskega sveta, in ugotavljajo, na katera vprašanja je že odgovorjeno in na katera ne. V tretjem poglavju Inovacije kot odgovor na pritisk in sredstvo za nujne spremembe avtorji pokažejo, kolikšno prednost imajo inovacije pred vsemi drugimi oblikami pouka. V četrtem poglavju je kratak povzetek sklepov Projekta 8, ki jim je bila namenjena tudi konferenca v Nici leta 1987. Na koncu vsakega poglavja je navedeno študijsko slovo.

Avtorji se ukvarjajo s cilji, z organizacijo, vsebinami in nalogami osnovne šole, ki naj bo v prihodnje sestavni del nepretrganega izobraževanja. Osnovna šola ima dandanes dvojno vlogo: na eni strani omogoča učenecem, da spreminjajo svet, po drugi pa varuje »nedotakljivost« kulturnih vrednot evropske civilizacije. Spreminja se po zakonitostih svoje notranje dinamike in tako odgovarja na zunanje in notranje pritiske. Med zunanje spada demografsko gibanje (ponekod je prirastek otrok večji, drugje pa manjši), gospodarska kriza, migracije, spremembe v družini, zahteva pa več kompetitivnosti učenca in. Med notranje pritiskne spada zahteva po spoznanju učenca. Mehanizmi interakcije otroka in okolja kot sredstva za učenje. Učitelj bi moral imeti več časa za načrtovanje in spremljanje dosežkov svojega vzgojno-izobraževalnega dela ter za medsebojno izmenjavo izkušenj. Zelo težko razumejo svoje naloge in odstranjujejo pritisk. Kot je interakcija otroka z okoljem pogoj za njegovo uspešno samostojno učenje, tako je interakcija med učiteljem in učiteljem pogoj za učiteljevo boljše poučevanje.

Notranja reforma, interakcijska komunikacija med učiteljem in učenci, samostojnost učencev pri pridobivanju znanja in evalvacija so takšni mehanizmi tega prenavljanja. Šola je odgovorila na izzive – pritisk z demokratizacijo ter diferenciacijo pouka kot bistva vzgojnih projektov, ki želijo uskladiti družinske in šolske zahteve in omogočiti povezanost stopenj izobraževalnega sistema. Organizacija osnovne šole se spreminja v vzgojno skupnost, ki jo sestavljajo vsi udeleženci vzgojno-izobraževalnega procesa pa tudi vodstvo šole, starši, zunanji strokovnjaki, inšpekcijska služba. Spreminja se tudi vloga učiteljev; te je treba usposobiti za uporabljanje takšnih metod in oblik vzgojno-izobraževalnega dela, ki

omogočajo prilagajanje šole stalnim spremembam in potrebam družbe. Pri vpeljevanju novosti v šolo velja zakonitost prevlade celotne sistemske povezanosti pojavov pred delnimi zvezami, ne glede na to, ali se inovacije vpeljujejo od zgoraj navzdol ali iz »baze«. Če te zakonitosti ne upoštevamo, inovacije v šoli ne morejo uspeti. Pogoj uspeha inovacije je v skupnem zavzetem sodelovanju vseh dejavnikov. Tudi pri naši reformi šole se je pokazalo, da učitelji čutijo odpor do sprememb, kadar te niso sistemsko – vsestransko izpeljane.

Najpogostejše ovire pri vpeljevanju inovacij so: pomanjkanje skupnega odločanja o inovacijah, ker se učiteljem spremembe naročijo od zgoraj navzdol, pomanjkanje časa, zadržanost posameznih učiteljev, ki ne morejo komunicirati s stanovskimi kolegi, pomanjkljivo znanje in usposobljenost učiteljev in nerazumevanje odgovornosti. So pa tudi olajševalne okoliščine za vpeljevanje inovacij, npr. administrativna in denarna podpora, učitelji lahko razpravljajo o novostih, komplemenarni pomoč učencem, ki težko obvladajo program itn.

Inovacije so večpomenski pojem. V šestdesetih letih so bile povezane z vpeljevanjem novih programov v šole, danes pa zadevajo celotno inovacijsko politiko ali politiko interakcije. Projekt 8 ugotavlja 5 različnih oblik inoviranja: metoda seminarjev, metoda izobraževalnih ekip, metoda, ki je usmerjena na šolo, skupinska metoda in metoda svetovalcev. Prvi dve metodi se uporabljata, kadar šolske oblasti že poznajo inovacije, ki jih vpeljujejo. Metoda, ki je usmerjena v šolo in metoda svetovalcev se uporabljata na temelju različnih posameznih problemov. Skupinska metoda se uporablja če dalje pogostejše, metoda demultiplikacije, pri kateri izbrani učitelji prenašajo svoje znanje na druge in ti spet naprej, pa skoraj nič. Neravnotežje med družbo in šolo nastaja zaradi prepada med teorijo in prakso vzgojno-izobraževalnega procesa; leta je neučinkovita, če temelji na starih metodah poučevanja. Naloga osnovne šole ni samo v tem, da uči učence brati in pisati. V zadnjem času se je pokazalo, da osnovna šola tudi tega cilja ne more povsem uresničiti. Ker se pojavlja nov analfebetizem, je to nepretrgan proces v celotnem izobraževanju. Osnovna šola ne nauči vseh spretnosti za življenje, ampak samo osnovne, absolutne definicije o tem, kaj je temeljno. To pa je odvisno od posameznikove sposobnosti, od stopnje njegovega razvoja in okolja, v katerem ta živi itn. Nastajajo nove vrste vzgoje, npr. vzgoja za človekove pravice, za mir, za ohranitev čistega okolja, za evropsko povezanost in sodelovanje... Učenec naj se v osnovni šoli seznani tudi z informatiko – s spretnostjo, ki mu omogoča, da oblikuje probleme in izrablja tehnološka sredstva za izpeljavo svojih načrtov.

BOGOMIR NOVAK

Slovenska književnost 20. stoletja za tujce

Prva letošnja številka revije Le livre Slovence, ki izhaja pri Zvezi slovenskih pisateljev slovenskega PEN-a in Zvezi literarnih prevajalcev Slovenije, je namenjena slovenski literaturi dvajsetega stoletja. Temeljitega in obsežnega pregleda se je lotil pribrani literarni zgodovinar Jože Pogacnik, ki obravnava pisce in njihova dela vse od modernizma (Cankar, Župančič in drugi) do današnjih dni (Kleč, Ihan). Strokovno besedilo dopolnjuje in bogati bibliografija z bistvenimi življenjskimi podatki ustvarjal-

cev in s kratkimi bibliografijami izvirnih objav, ki jo je sestavil ugledni bibliograf in biograf Jože Munda. Delo zaokroža še seznam literarnih revij od Ljubljanskega zvana (1881) in vse do revije Celovski zvon, ki je izšla prvič pred šestimi leti.

Delo je v angleščino prevedla Anne Čeh, zaradi preglednosti in skrbnega izbora pa bo zanimivo ne le za tujce, temveč tudi za domače bralce.

L. L.

Pisano filmsko cvetje

Ivan Nemanič: *Filmski zapisi Božidarja Jakca 1929–55*. Publikacije Arhiva SR Slovenije. Inventarji. Serija Zbirke, zvezek 2. Ljubljana 1989, 77 str.

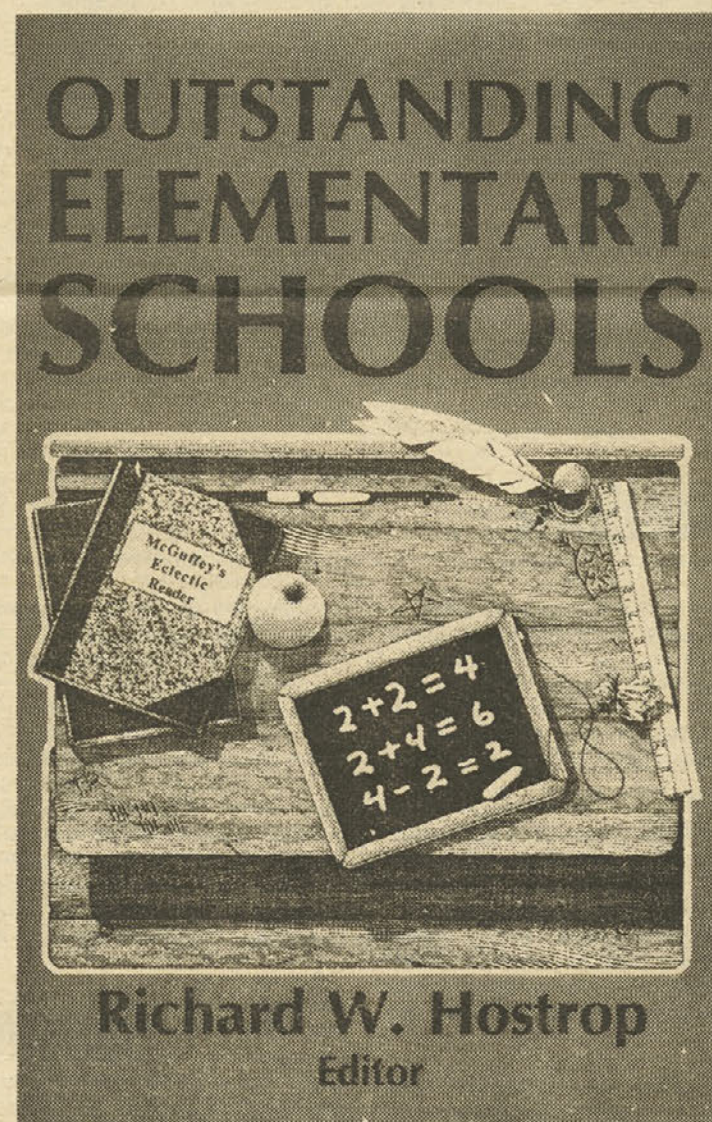
Če Božidar Jakac ne bi bil slikar, njegovi amaterski filmi zagotovo ne bi bili narejeni s tako prefinjenim občutkom za motive posnetkov, pa najsi gre za dela, ki jih je napravil med slovenskimi izseljenci v Ameriki (1929–31), v Sloveniji med leti 1931 in 1941, med NOB ali v povojnem času, ko je 8. junija 1952 končal svojo filmsko pot z reportažo o odkritju spomenika Primožu Trubarju na Rašči. Zdaj so njegovi filmi (teh je 62) postali arhivsko gradivo v filmski zbirki Arhiva SR Slovenije – in vir za preučevanje slovenske zgodovine. Filmi so natančno predstavljeni po žanrski ustaljeni metodologiji in opremljeni s podatki, ki jih zahteva filmska arhivistika: naslov, leto nastanka, opis kadrov, dolžina in širina filma, črno-beli ali barvni, nemi ali zvočni in viri. Večina podatkov sta ob strokovni obdelavi povedala Jakac in njegova žena Tatjana, pa tudi njuni sodobniki, nekaj pa jih je pisec knjige Nemanič povzel iz tiskane ali arhivskega gradiva in nekaterih filmografij.

Te filme si lahko sposodijo tudi šole, če imajo 16-milimetrski

projekcijski aparat, predvsem pa učitelje, ki bodo znali razložiti učencem, kako je lahko film vir za preučevanje zgodovine. To zagotovo ne bo težko Dolenjem, saj je Jakac posnel dober del svojih filmov na Dolenjskem, npr. Novo mesto, Fotoamaterski izlet v dolino gradov, Izlet na Gospodično in odkritje spomin-ske plošče Milanu Puglju, Gregoričev fotoamaterski izlet v Belo krajino, Metlika in okolica, Zeleni Jurij v Črnomlju, Ženitovanjski obred v Predgradu itn. Jakac je seveda posnel še številne (danes že) zgodovinske dogodke po Sloveniji, znane osebe, etnološke in folklorne posebnosti, kulturno krajino in celo tekmovalne v smučskih skokih v Planici leta 1940. Morda bodo šolarji po ogledu teh filmov našli doma, pri sorodnikih ali znancih kak filmski zapis, ki utegne zanimati širšo javnost.

Knjižica Ivana Nemaniča je tehno temeljno delo arhivske stroke. Zdaj so na potezi zgodovinarji (ne le filmski) in etnografi, ki bi jim morala biti Jakčeva filmska zapuščina velik strokovni izziv.

STANKO ŠIMENC

Nekoliko drugače o vrtu in domačih ljubljencih

Trije novi priročniki pri DZS

Če izhajamo iz analogije, da danes vedno manj ljudi verjame zagotovitvi obilnosti in generalov, da več orožja pomeni več varnosti, bi morala biti prav tako nepričljiva tudi trditve, da več in več umetnih gnojil, pesticidov, herbicidov in drugih strupenih kemikalij zagotavlja bolj zdravo hrano. Pa je tako tudi v vsakdanji praksi? Uporaba vseh mogočih umetnih sredstev pri pridelavi je tako zelo razširjena, da le malokdo še verjame, da je mogoče shajati brez njih. In če se ponekod morda le zmanjšuje količina varovalnih sredstev vseh vrst, je to pri nas, žal, večkrat posledica pomanjkanja denarja kot pa zmage razuma nad kratkovidnim pehanjem za trenutnim uspehom.

Vendar pa je mogoča tudi drugačna pot, takšna, kakršno nakazuje Maria-Luise Kreuter, avtorica priročnika BIOVRT. Ta imenitna, bogato ilustrirana knjiga namreč prva pri nas res vsestransko in temeljito razlaga bistvo in posamezne stopke tako imenovanega biotičnega

vrtnarjenja, torej obdelovanje vrta in pridelovanje hrane (tudi gojenje okrasnih rastlin) v sožitju ali s pomočjo narave – v nasprotju s prakso, ki temelji na nasilnem podrejanju in izčrpanju življenjskega okolja. V svojih nasvetih se deloma opira na stare, že preiskane, a nesodobne in zato opuščene in pozabljene vrtnarske metode, deloma pa izhaja iz dognanj ekologov in drugih znanstvenikov, ki odkrivajo vedno nove veržne povezave z grozljivimi posledicami nespametnega ravnanja z naravo.

Knjiga v prvem delu govori o osnovah biotičnega vrtnarjenja, o prsti in humusu, kroženju snovi v naravi in vlogi mikroorganizmov ter o mnogih zmotah v zvezi s škodljivci in plevelom. Drugi del je ves namenjen praksi: kompostu, gnojenju in kolobarjenju ter se posebej uporabi živali in rastlin kot pomočnic v vrtu, o biotičnih sredstvih za obrambo pred škodljivci in o integralnem varstvu rastlin. V nadaljevanju so predstavljene še različne metode in izkušnje,

Domiselno povabilo k možganski telovadbi

Polonca Kovač: *O krokodilih, putkah in miselnih igrah*, Mladinska knjiga 1988

Na prvi pogled povsem jasna in preprosta misel, da brez učenja ni znanja in da se vse življenje učimo, preneha biti tako samoumevna v trenutku, ko se znajdemo pred vprašanjem, kako spodbujati učenje oziroma kako predvsem pri najmlajših zbuhati veselje do odkrivanja in spoznavanja novega, ne da bi se ta proces sprevrgel v monotono ponavljanje prežvečenih obrazcev ali celo v svinčeno mōro, ki začne prej ali slej porajati odpor in zavračanje. Spet je preprosto reči, da je treba snov narediti vabljivo in mikavno ali pa resna vprašanja odeti v šalo in torej doseči cilj skozi zadnja vrata, nič kaj preprosto pa ni ta nasvet tudi uresničiti, se pravi učiti in poučevati mimo obrabljenih vzorcev, s pristrano igrivostjo nadomeščati vzvišeno modrost in namesto učenih tujk uporabljati domiselne in slikovite prispevke. Skratka, nič kaj lahka naloga, ki ji znajo biti kos – tako kot velja za vsako obliko ustvarjalnosti – le redki izbranci.

Pisateljica Polonca Kovač je že večkrat dokazala, da spada mednje. Na primer, njen Slovarček tujk je bil vrhano poln imenitnih domislic in besednih iger, v večini drugih knjig in slikanic, ki jih je napisala, pa so nastopale predvsem živali – ne zgolj kot antropomorfn bitja, temveč največkrat kot posredovalke najrazličnejših poučnih sporočil, saj

so živali praviloma zanimivejše in zabavnejše sogovornice in učiteljice kot še tako nenavadni, celo z nadnaravnimi lastnostmi obdarjeni ljudje. Kot pravi sama avtorica na prvi strani te nove slikanice, njeni živalski junaki pri spravevanju in iskanju odgovorov uporabljajo nekaj prav zaviti načinov. Na primer, iščejo ključne besede – ki si jih je treba zapomniti, da je potem učno snov lažje obnovljati – pri tem pa se izkaže, da so te ključne besede kot trnki, na katere se zlahka ujame tudi kaj drugega, morda čisto po svoje zasukane pravljice in zgodbe vedoželjnih piščančkov Mufka in Cufka v šoli krokodila Mojmirja. Še nekoliko višjo stopnjo takšnega ustvarjalnega učenja pa pomenijo miselni vzorci – ne vzorci, ki mislijo, kot šalivo pojasni avtorica, temveč misli, ki so napisane kot vzorci, kot kakšni zemljevidi, ki mladega bralca ali poslušalca kar vabijo k bolj zapleteni možganski telovadbi.

Besedilo, ki kljub navidezni lahкотnosti terja nemalo sodelovanja, prepušča opazno vlogo tudi deležu ilustracij. Glede tega ste se znova povsem izrazili iznajdljivost in izkušnost slikarke Marjance Jemec-Božič, ki je bila doslej že večkrat likovna sopotnica Polonce Kovačeve. Ilustratorica je slikanico, ki je izšla pri Mladinski knjigi, tudi opremila.

IZTOK ILICH

Zbirka za predšolske razvojno motene otroke

Slikanica Moja družina

Strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju otrok in mladostnikov z motnjami v telesnem in duševnem razvoju imajo že vsa leta težave pri nabavi in uporabi ustreznega didaktičnega gradiva, ki ga potrebujejo pri delu. Namenskih didaktičnih sredstev in priročnikov skoraj ni na trgu, zato uporabljajo pri delu gradivo, ki ga izdelajo sami.

Tako je skupina specialnih pedagogov, pod vodstvom tovarišice Tatjane Somrak, po zamisli sodelavcev iz centrov za rehabilitacijo sluha in govora Ljubljane, Maribor in Portorož, pripravila zbirko slikanic za predšolske razvojno motene otroke. Zbirka je namenjena vidnemu in slušnemu dožemanju in razumevanju govora drugih, hkrati pa je dober pripomoček za izvajanje vzgojno-izobraževalne dejavnosti za usposabljanje otrok. Ob slikanici bodo otroci lažje pridobili temeljne pojme in spoznanja iz svojega bližnjega okolja. Zbirka je zaradi izvedbe uporabna tudi za druge otroke, ki

obiskujejo vzgojno-varstvene organizacije in daje pedagogom, vzgojiteljem, logopedom in staršem veliko možnosti za pogovarjanje z otrokom, v njihovih skupnih prizadevanjih za kar najboljši otrokov intelektualni in govorni razvoj.

Prva slikanica v zbirki, ki je že izšla, ima naslov: *Moja družina*, v pripravi pa so Slikanice z naslovi: *Kaj delamo, Moje stanovanje, Letni časi, Promet, Trgovina, V vrtcu in v šoli, Kaj in kdaj jemo, Živali, Deli telesa, Poklici*.

Osebe in položaji iz otrokovega neposrednega okolja so prikazani zelo nazorno in estetsko. Slikanico je ilustrirala Marjanka Jemec-Božič. Slikanica velikosti A4 z 11 barvnimi slikami ima obliko mape in je vsestransko uporabna. Zbirka izhaja pri knjižnici Deklica s školjko. Zavoda za usposabljanje slušno in govorno prizadetih Ljubljana. Vojkova 74; tam lahko slikanico tudi naročite po ceni 110 000 dinarjev (in poština).

FRANCI KOLENC

Zavod SR Slovenije za šolstvo vrtcem

Zavod SR Slovenije za šolstvo je že pred leti spremenil svoj slog dela za predšolsko pedagoško prakso, saj se je vse bolj in bolj loteval analizo-predhodnega dela posameznih delov pedagoškega procesa ter na podlagi tega pripravljati strokovno spopolnjevanje vzgojiteljev in predloge za spreminjanje pedagoške prakse.

V lanskem šolskem letu je pripravil štiri projekte. Pri delu projektnih skupin je sodelovalo veliko več vzgojiteljev, kot smo pričakovali; to dokazuje, da si praktiki želijo tudi spodbud za spreminjanje stanja, medsebojne izmenjave izkušenj, iskanja svojih poti.

V letošnjem šolskem letu se bo delo teh skupin nadaljevalo. Zavod pa je pripravil predlog za delo še treh projektnih skupin. Predlog je poslal v razpravo vzgojno-varstvenim organizacijam, da do konca septembra sporočijo mnenje in predloge, ki naj bi pomembno vplivali na pripravo delovnega načrta Zavoda za področje predšolske vzgoje.

Želimo, da bi sodelovali vzgojitelji, ki se pri vpeljevanju novosti odločijo za sodelovanje sami, vendar takšni, ki jih tematika zanima in ki znajo svoje izkušnje izmenjavati z drugimi.

Prva skupina se bo ukvarjala z vzgojnim delom v oddelkih za otroke od enega do tretjega leta starosti, in sicer z vidika izkušnjenskega učenja. Cilj te skupine bo seznanjanje s skušnjami posameznih vrtcev, preverjanje izkušenj v praksi ter ugotavljanje, katere spremembe so v praksi nujne za zagotavljanje izkušnjenskega učenja teh otrok.

Druga skupina pa se bo ukvarjala s pripravo otrok na branje in pisanje z vidika individualizacije in integriranosti v vzgojne dejavnosti. Cilj te skupine bo seznanjanje z doseženimi izkušnjami ter ugotavljanje možnosti za vpletnost tega vzgojnega dela.

Tretja skupina bo zajela praznovanje kot doživetje otrok, vzgojiteljev in staršev glede na skupne naloge vseh treh dejavnosti. Ta skupina naj bi ugotovila možnosti, ki omogočajo uresničitev prizadevanj otrok, vzgojiteljev in staršev.

Verjamemo, da je zamisli in pobud za razvojno-predhodno delo v predšolski pedagoški praksi med vzgojitelji veliko, zato prosimo vzgojno-varstvene organizacije, naj nam jih sporočijo, saj želi Zavod delovati kar najbolj skladno s potrebami predšolske prakse.

ZMAGA GLOGOVEC

Pelinkovec in kuža Neron (iz lutkovne igre Srečni princ)

SLOVENŠČINA V VZGOJNO-VARSTVENIH ORGANIZACIJAH

Kar se Pedeniped nauči, to...

Nič novega ne povemo, če ugotovimo, da je slovenščina poleg skupnega življenjskega prostora, na katerem živimo Slovenci, temeljni dejavnik, ki nas združuje in je podlaga narodove in osebne identitete. Odnos do materne jezika se začne oblikovati že v otrokovi najnežnejši mladosti, pri tem pa imajo izredno pomembno vlogo vzgojno-varstvene organizacije oz. vrtci, v katerih je dobljen naš otrok. Od tod izvira tudi zahteva, da morajo vzgojitelji in varuške čim bolj obvladovati slovenščino v vseh njenih razsežnostih, saj predstavljajo s svojim izražanjem govorni vzorec, po katerem se zgledujejo otroci in ki je dostikrat močnejši od vpliva prezaposlenih staršev. Tega pa vzgojiteljice pogosto ne upoštevajo dovolj, čeprav je treba že na začetku reči, da posvečajo jeziku navadno več pozornosti kot njihovi kolegi v osnovni in srednjih šolah, kjer prevladuje mnenje, da je najpomembnejša stroka, vprašanje učnega jezika pa je bolj postransko.

Slovenščina je – tako kot drugi razviti jeziki – socialno in funkcionalno izredno razlojena. To je bogastvo, ki pa pride do izraza le, če se zavedamo vloge posamezne zvrsti in ustreznosti uporabe te ali one zvrsti v določenem govornem položaju. Ker je govorni jezik vzgojiteljičino temeljno »orodje za delo«, bi ga morala obvladati v vsej njegovi izrazni različnosti, predvsem pa bi morala gojiti knjižni jezik v zborni in splošnopogovorni različici. Da pa je to lažje napisati kot uresničevati, kažejo

številne napake v govoru vzgojiteljic. Omenili bomo le nekatere najpogostejše, ki se pojavljajo na vseh ravneh jezikovnega sestava. Podlaga pričujočega zapisa je analiza govora več sto vzgojiteljic, ki so opravljale strokovni izpit.

Na glasoslovni ravni je najpogostejša napaka v govoru vzgojiteljic ustnično-zobno izgovarjanje predloga v. Taka izgovarjava pa je zelo »nalezeljiva« in po nekaj deset minutih govorijo tako »hiperkorektno« vsi otroci v skupini. Ker je beseda otrok prav gotovo ena najbolj frekventnih v vrtcih, bode v uho njeno naglasjanje v 5. in 6. sklonu: pri otrocih, z otroki, ki se prav tako hitro »prime« malčkov in sredinčkov, tako da pri malih šolarjih skoraj ne slišimo pravičnega naglasa.

Veliko napak se pojavlja na oblikoslovni ravni, omenili pa bomo le tiste, ki jih najpogostejše »posvojijo« otroci:

- **zanemarjanje srednjega spola:** oba okna, dva vprašanja...
- **sprememba spola pri pomanjšalnicah:** tisti sonček, jabuček...
- **mešanje množinskih in dvojskih oblik v 1. ženski sklanjativ:** aletalizacije v 5. skl. mn. sam. otrok: pri otrokih
- **mešanje 3. in 4. sklanjatve:** videl je teleta...
- **sklanjanje os. imen na -o, -a:** Markota, Rikota, Mihata...
- **prepletanje oblik 3. in 5. sklona pridevniške sklanjatve:** +o+ njemu so govorili, pri majhnemu otroku...

- **raba prislovov gor-gori, dol-doli, noter-notri:** grem gori, on je gor...
- **raba glagola padati v zvezah:** dež pada, sneg pada...
- **napačna oblika prihodnjika:** Ti boš bil medved, ti boš bila lisica...
- **neustrezna raba predloga od:** kapa od kuharja, pas od miličnika...
- **uporaba kazalnega zaimka ta pri vrstilnih števnikih:** ta prvi...

Na skladenjski ravni je najpogostejša napaka stava vprašalnih zaimkov oz. prislovov na koncu povedi: V hišo je stopil kdo? Medvedi pa grejo kam?

Pogosta je tudi stava glagola na koncu povedi: Zakaj pa takšen hrup zganjaš?

Često slišimo tudi sporočanje ohlapne in stilo slabe strukture, pogosta pa je tudi uporaba nižjih pogovornih besed in slengizmov: Zdravnica ti napiše zdravlila... poslušaj srček, če je vse v redu... Miličnik za piše, če kakšen avto naredi prekršek... Mogóče pa boste srečali kakšnega koga, ki bo mogóče našel kakšno koga... To ste sigurno že slišali... Kr počas... Prid/ustan, pa pokaž.

Včasih se bolj kot slengizmi motijo komunikacijske strokovni izrazi, ki jih otroci ne razumejo: Igrali se bodo glasbeno-didaktično igro.

Na splošno lahko rečemo, da so prav v besedišču, se pravi na pomenoslovni ravni največje vrzeli v govoru vzgojiteljic, saj je njihov izraz večinoma »zreduciran« in ni usmerjen v širjenje otrokovega besedišča – uporaba sopomenk, protipomenk nadpomenk ipd.

Poseben problem pri delu vzgojiteljic je delo z umetnostnimi besedili, pri katerem se dostikrat dela največja škoda. Še vedno je namreč pogosta (zlo)raba literarnega besedila za doseganje smotrov s področja prometne vzgoje, spoznavanja narave in družbe itd. Tako ostanejo otroci ob najboljših primerih literature za otroke zgolj na ravni fabule, ki jo pod »vestnim nadzorom« vzgojiteljice povezujejo z zunajbesedilno realnostjo. Pri tem seveda ni prostora za življenje v svet umetnosti besede in tako ne moremo pričakovati (še posebej, če se podobna praksa nadaljuje tudi v šoli), da bomo vzgojili nov rod prijateljev knjige, gledališča...

Podobno je tudi pri »učenju« pesmic, ko otroci – ne da bi čustveno in estetsko doživeli besedilo – skandirajo verz za verzom in se tako naučijo s programom predvideno pesmico (kar od vzgojiteljice konec koncev pričakujejo oz. zahtevajo tudi starši, za katere je dober le tisti vrt, v katerem se otroci »naučijo« pet pesmic).

Na vse te probleme je vredno in smiselno opozarjati predvsem zato, ker vzgojiteljice v želji po čim globljem metodičnem izpolnjevanju čisto pozabljajo na pomen jezikovnega izraza, kar vpliva na siromašnje njihovega govornega vzorca. Morda pa bo predstavljeno gradivo uporabno tudi kot orientacija pri delu učiteljev slovenskega jezika in književnosti v pedagoških srednjih šolah.

TINE LOGAR

Pomembni knjigi za surdopedagoge

V Beogradu sta proti koncu leta 1988 izšli pomembni surdopedagoški knjigi Pedagogija gluhih in nagluhih I (Predšolska surdopedagogija) in II (Šolska surdopedagogija). Metoda gluhih in nagluhih I (Predšolska surdopedagogija). Napisala sta ju znana in ugledna strokovnjaka dr. Perut Ivanović in dr. Ljubomir Savić.

Obširna knjiga Pedagogija gluhih in nagluhih (302 strani) je razdeljena na 112 obsežnejših poglavij; med temi je treba posebej omeniti zlasti poglavja Otrok s prizadetim sluhom kot objekt vzgoje, Razvrščanje predšolskih otrok s prizadetim sluhom, Vzgojno-izobraževalne vsebine v predšolskem oddelku za gluhe in naglušne otroke, Predšolska surdodidaktika ter Vzgoja družine slušno prizadetega otroka.

Avtorja v uvodu pravilno ugotavljata, da je bila predšolska vzgoja doslej bolj ali manj zajeta v osnovnosolski vzgoji slušno in govorno prizadetih otrok, zato je le deloma vsebovala posebne značilnosti predšolske vzgoje teh otrok. Gradivo te knjige obsega temeljne programe vzgojne in izobraževalne dejavnosti slušno in govorno prizadetih otrok ter dejavnosti otroškega varstva in vzgojne skupine predšolskih otrok pri os-

novni šoli. Delo obravnava zelo natančno posebne značilnosti takšne vzgoje, zlasti se individualno delo pri oblikovanju pojmov in besed v tej dobi. Pri številnih poglavjih je navedeno tudi strokovno slovnstvo, in tega lahko s pridom uporabita tudi učitelji in vzgojitelji. Pri tem ne kaže zanemariti, da je navedeno tudi slovnstvo, ki obravnava splošno vedenje o otrocih v tej dobi ter o njihovi vzgoji in izobraževanju v polnočutnem okolju. Od slovenskih surdopedagogov in logopedov sta avtorja upoštevala prispevka Emila Ulage in Zdravka Omerke. Knjiga je veliko vredna tudi zaradi pregledno podane snovi ter poglobljene obravnave. Upravičeno lahko trdimo, da podobnega dela še nismo imeli, posebno zato, ker sta pisca označila knjigo kot nekaj prvi del nadaljnje obravnave gluhih in naglušnih na naslednjih stopnjah njihovega vzgojanja in izobraževanja.

Druga knjiga Metoda gluhih in nagluhih (Beograd 1988) že imenovanih avtorjev zajema več poglavij (skoraj 326 strani). Posebno pozornost pritegnejo poglavja Strukturiranje programa dela v predšolski ustanovi za slušno prizadete otroke. Slušno prizadeti otrok kot objekt vzgoje in njegova prilagoditev pred-

šolski ustanovi ter Delo pri razvoju, učenju in oblikovanju in razvijanju govora, sicer pa je knjiga razdeljena na večje enote.

Uvodni del in Področje dela (senzoričnega telesnega razvoja in izobraževanja, družbenega izobraževanja, estetske vzgoje in delovne vzgoje. V razdelku Področje intelektualnega razvoja in izobraževanja je pomembno poglavje Delo za učenje, oblikovanje in razvijanje govora; v njem obravnava avtorja daktilni, pisani in oralni govor (ki se oblikujejo z branjem govora z ustnic in izgovarjavo govornih glasov) ter aoralni govor – z uporabo ostankov sluha. Avtorja navajata jugoslovansko enoročno abecedo za gluhe, opozorita pa tudi na razliko med gestovnim znakom in daktilogijo.

Kot zanimivost lahko navedemo

tudi poglavje Pedagoške osnove psihomotoričnih vaj, ki obravnava to problematiko bolj načelno in tudi natančneje, zlasti v besedilih za oceno psihomotorike.

Iz jezikovnega vidika govorne ritmike preideta avtorja po vmesnih poglavjih (Stopnja razvoja gibanja, stopnja estetske vzgoje) k poglavju Glasbena vzgoja; v njem uporabita med drugim tudi dognanja našega surdopedagoga Emila Ulage in muzikologinje Mire Voglarjeve. Tudi ob koncu te knjige je bogat seznam slovnstva za nadaljnje poglobljanje v globljo in širšo problematiko obravnavanih tem.

Knjigi bosta dobrodošli posebno učiteljem in vzgojiteljem v predšolskih oddelkih.

BOGO JAKOPIČ

Izobražene ljudi je lahko voditi, težko pretentati; lahko jim je vladati, nemogoče jih je zaslužiti.

Lord Brougham

Soočeni smo s paradoksalnim dejstvom, da je postala izobrazba glavna ovira inteligentnosti in svobodi misli.

Bertrand Russell

predšolska
vzgoja

INOVACIJE

»MIŠKA« v vrtcih

Doslej smo v Sloveniji veliko naredili za hendikepirane otroke. Pri vrtcih ali drugih smo razvili posebne oddelke zanje, integrirali smo jih med zdrave, v zagotovljenem programu se zrcali zakonita skrb zanje, veliko denarja smo namenili za naložbe in sprotno delo. Nadarjeni otroci pa so ostali nekako na obrobju, prepuščeni zgolj skrbi posameznikov. Da bi v prihodnje naredili zanje nekaj več, je bilo treba spremeniti slog pedagoškega dela in odgovoriti na nekatera vprašanja in dvome ter pripraviti utemeljene podlage za programske in zakonodajne spremembe.

Kako spremeniti pedagoški proces, da bo omogočil vsem otrokom razvoj po njihovi meri, sočasno pa dal možnosti za odkrivanje nadarjenih otrok in spodbujanje razvoja njihovih sposobnosti?

V iskanju odgovora na to vprašanje sem se odločila, da poskusim s projektnim načinom pedagoškega dela, ki zagotavlja prožen proces, kjer se smotri, metode in oblike vzgojnega dela sproti prilagajajo danim okoliščinam in potrebam otrok, vsak otrok pa sodeluje skladno s svojimi potrebami in željami.

Z dr. Dragom Žagarjem, Doro Gobec, z ravnatelj in pedagoškimi vodji sem se temeljito pogovorila in pripravila vsebinsko zasnovano inovacijo MIŠKA.

informacije o poteku in dosežkih inovacije Miška. Na temelju dela pedagoške delavnice in ugotovitev strokovne skupine ob obiskih vrtcev, kjer so projekti potekali, smo ugotovili, da smo v oddelkih in vrtcih, ki so sodelovali pri inovaciji, spremenili predvsem tele prvine pedagoškega procesa:

- Vsebinska vzgojnega dela je temeljila na življenjskih položajih, usmerjena je bila v svet otrok, v njihovo resničnost, ki je drugačna od tiste, v kateri živijo odrasli. Otroci so dobili možnost, da sodelujejo, delujejo, uživajo v akciji, o njej razmišljajo, da rešujejo probleme, ki jih imajo (premagujejo svojo negotovost, strah, konflikte, ki se prožijo v dejavnosti, naloge, v katerih so delovali so reševali samostojno in odgovorno, življenje so si bogatili z izkušnjami ob premagovanju težav).
- Od prejšnjih trdnj zacementiranih smotrov, oblik in metod dela smo prešli k prilagoditvenim aktualnim smotrom, metodam in oblikam, ki jih določajo življenjske okoliščine in otroci sami.
- V življenjskih okoliščinah so se otroci od zunanjih »sodelavcev« učili, se z njimi vred odločali, se posvetovali na čim bolj enakovredni ravni. Otroci in »sodelavci« so se povezovali v okoliščinah, v katerih so bili.
- Otroci so izkušnje nabirali zunaj vrtca; vrtce je bil odprt navzven na dva načina:
- otroci so šli tja, kjer se je življenje resnično živelo,
- cela paleta dejavnosti od zunaj je prišla v vrtce.
- O vzgojnih ciljih in uresničevanju pedagoškega procesa so razpravljali in izkušnje uporabili pri svojem delu vsi, ki so bili vpleteni v kakršnokoli dejavnost povezano s projektom, ali pa so bili odgovorni za pripravo možnosti za izpeljavo projekta. Projektno delo je zahtevalo skupinsko delo vzgojiteljev, ravnateljev, pedagoških vodij, staršev in zunanjih sodelavcev.
- Vzgojitelji so tako lažje odkrivali ozadje odnosov v otrokovem neposrednem okolju in nanje tudi vplivali. Postali so samozavestnejši, dobili so možnost, da so lahko staršem in drugim razložili pomen takšnega vzgojnega dela in možnosti za življenje in delo otrok, ki so jih morali imeti, če so hoteli uspešno uresničiti projekt.
- Odnosi med vzgojitelji in otroki so se spremenili, saj je proces projektnega dela zahteval medsebojno izmenjavo izkušenj in učenja, to pa pomeni, da dobi tudi vzgojitelj bogate izkušnje od otrok in vpogled v njihov svet v posameznih okoliščinah. Otroci so navdihovali odrasle in odrasli so dobili od njih spodbude za svoj razvoj. Tak obojestranski razvoj je bil proces komunikacije v temeljnem pomenu.
- Namesto običajnih »tem«, vezanih na letne čase, in praznovanja, so otrokom ponudili spontane igre in projekte.
- Stiki med vzgojitelji različnih vrtcev in sodelovanje različnih vrtcev so se bistveno izboljšali.
- Za uspešnost čnega projekta v enem oddelku je bilo odgovornih več vzgojiteljev, ne le vzgojitelj v tem vrtcu, temveč tudi iz drugega vrtca (vzgojitelj iz strokovne skupine).
- Pridobili smo nekatere podatke o nadarjenih otrocih in stališča vzgojiteljev do te problematike. Iz vrtcev prihajajo spodbude in želje vzgojiteljev, ki pri tej inovaciji niso sodelovali, a so jo spremljali »od strani«, da želijo sodelovati. Zato razmišljam, da bi v prihodnje še naprej delali z isto skupino vzgojiteljev, ki so bili vključeni v pedagoško delavnico. Na temelju svojih izkušenj, izmenjave mnenj in znanih sklepov o dosedanjem delu, bi pritegnili k sodelovanju še štiri druge vzgojitelje.
- Tudi v prihodnje bomo vztrajali pri izhodišču, naj v inovaciji sodeluje le vrtci, ki to želijo, in le tisti vzgojitelji, ki bi radi spremenili slog svojega dela – vzgojni proces. Tako bo v nekaterih manjših vrtcih sodelovala večina vzgojiteljev, a predvidevamo, da bodo še zmeraj vzgojitelji, ki bodo želeli delati po starem.
- Model inoviranja je bil predstavljen na posvetu s predstavniki Evropskega sveta za inovacije v osnovni šoli v Zagrebu, 5. julija 1989, in bil dobro ocenjen.

ZMAGA GLOGOVEC

dopisniki poročajo

GOSPODARSKA KRIZA JE ZAGODLA TUDI DOMOVOM
UČENCEV

Življenje pa teče...

V začetku jeseni je tudi v šoli še prijetno, ker ni tistega neznosnega šarjenja po redovalnicah in strahu in so stopnišča in učilnice polne razigranega žuborenja in sporočanja o počitniških doživetjih in vseh drobnih skrivnostih in spoznanjih, ki spremljajo mlade dni. Starši so globoko segli v žep, da so lahko kupili knjige in zvezke in vse druge potrebščine, s katerimi je pri nas tlakovana kaj dolga in draga pot do izobrazbe in poklica.

Delo v šolah in tudi v domovih učencev poteka že po utečenem redu, čeprav se ponekod še ubadajo z negotovostjo, ali bodo zmogli napolniti hišo ali ne. Gospodarske težave so jo zagodile tudi domovom. Nova cena oskrbnine glede na splošno draginjo ni pretirana, je pa vseeno tolikšna, da je marsikateri starši ne zmoro. Tako so se nekateri učenci bivanja v domu odpovedali in izbrali tisto izobraževanje, ki jim ga ponuja domači kraj ali pa se v šolo vozijo. Tudi študentske organizacije v gospodarskih organizacijah niso več tolikšne, da bi z njimi poravnali stroške oskrbnine v domu. Ponekod rešujejo razliko socialne stipendije, ki pa jih kmečki otroci zaradi zemlje ne dobivajo. V podjetjih, ki jih pestijo še posebno hude težave in se pojavlja presežek delovne sile, ni več zanimanja za zaposlovanje novih delav-

vzgojitelji upajo, da jim bo pri ponovni zaposlitvi pomagal Dogovor ravnateljev domov za učence na koordinaciji in da tudi sindikat, če bo potrebno, ne bo držal križem rok.

Izredno visoke cene avtobusnih in železniških prevozov ovirajo bolj oddaljene učence pri pogostejših odhodih domov. Medtem ko preživijo učenci, katerih dom je bližje, konec tedna pri starših, ostajajo prvi, predvsem tisti iz drugih republik, v domu. Pot domov pomeni za plitvi učencev žep pravo premoženje. Že od nekdaj so domovi z mladino iz Bosne delali tudi ob sobotah in nedeljah, saj je bila zmeraj vsaj polovica učencev v domu. Deset – in večurna dežurstva ob koncu tedna ob vsaj šestdeset ali pa več učencih so bila utrudljiva, vendar pri več vzgojiteljih ne prepegosta. V položaju, ko se število vzgojiteljev skrči, je treba preživeti marsikateri konec tedna na delovnem mestu. Veliko domov te problematike ne čuti, saj odhajajo učenci ob petkih domov in se vračajo v nedeljo zvečer. Treba jih je le pričakati. Če je vzgojitelj veliki, so ta le nekaj ur trajajoča dežurstva v precej večjih razmikih kot v majhnih domovih. Žal se ni s to problematiko še nihče resneje ukvarjal. Življenje pa teče in ljudje imajo tudi svoje osebno življenje. Otroke,

Cicibani v šolski knjižnici

Osnovna šola Slandrove brigade Domžale in vrtec Stanka Varšek-Lija na Kidričevu cesti sodelujeta že nekaj let. Mali šolarji prihajajo ob petkih v šolsko knjižnico – tam je zanje pripravljena pedagoška ura. Otroci se najprej porazgubijo po knjižnici, si ogledujejo knjige, jih izbirajo, primerjajo, se odločijo, listajo, opazujejo slike in ilustracije, se smejejo, pogovarjajo, izmenjavajo mnenja – skratka, s knjigo in ob knjigi uživajo. To iskanje pa ima vedno svoj namen: v začetku se domenimo, kakšne knjige bodo iskali – takšne, ki so najlepše ilustrirane, ki jih imajo v vrtcu ali doma, katerih vsebino že poznajo...

O izbranih knjigah se seveda pogovorimo in jih razstavimo, da pred otroki zaživijo s svojo vsebinsko in likovno vsebino. Cicibani ob knjigah pripovedujejo, kaj jim je všeč, česa ne marajo, katero knjigo si želijo imeti ali jo že imajo. To je sproščeno otroško čebljanje, ki ga samo tanke niti usmerjajo, da otrok iz pogovora čim več pridobi v vzgojnem pogledu, si bogati besedni zaklad, spoznanja, nabira izkušnje, uri opazovanje, sprošča fantazijo.

Potem pridejo na vrsto pesmice, najrazličnejše zgodbe, pa uganke, petje in deklamacije... Ura se hitro izteče, vedno je premalo časa in pametno je treba porabiti vsako minuto, da pedagoško uro lepo zaokrožimo in končamo. Iz pravljic, pesmic in zgodbic otroci spoznavajo pravilni in resnični svet ter razmerja v njem.

Ko smo se na začetku dogovorili za tako obliko sodelovanja, smo imeli pred seboj skromne, a jasne smote: mali šolarji naj spoznavajo pravo šolo, ki jim bo čez nekaj mesecev prijazno odprla vrata, šolska knjižnica naj jim postane vabljiv kabinet, kjer si bodo sposojali knjige, tešili svojo vedoželjnost in estetsko doživ-

ljanje, tu naj spoznajo več načinov spoznavnega procesa.

V teh letih smo zastavljene smote močno presegle. Srečanja so postala užitek, vzgojiteljicam preverjanje, potrjevanje in iztočnica njihovega dela z otroki, meni, knjižničarki, ki vodim pedagoške ure, pa vir mnogih spoznanj o psihofizičnih posebnostih in sposobnostih otrok, možnost za uredničenje mnogih zamisli, razgled po literaturi za ustrezno starostno stopnjo, preskušanje ter preverjanje metodno-didaktičnih oblik in metod.

Sprva sem oblikovala samo ure pravljic. Izkušnje pa so me vodile k novim vsebinam. V dogovoru v vzgojiteljicami smo se lotili tudi nepravilnih besedil. Tako so pred nami zaživele zgodbe iz otroškega izkušniškega vsakdanjika, živalske zgodbe, spoznavali smo, kako so vojno doživljali otroci, da so bili prikrajšani za veselo otroštvo – za igro, smeh, varnost... prislunili smo pesmicam od Levstika pa do sodobnikov in reševali celo knjižne uganke.

Pedagoške ure so vsebinsko raznolike, zajeti skušajo vse otrokov izkušniški svet. Vsakokrat jih poskušam strukturirati celostno, a hkrati igro in sproščeno; cicibani pri tem zavzeto sodelujejo, vsakdo se lahko s čim izkaže in potrdi: otroci govorijo, pojejo, sprašujejo, štejejo, razmišljajo, kaj malega zaigrajo. Prostora imamo premalo, utesnjeni smo; to najbolj čutimo pri besedilih, ki kar kličejo po dramaturgiji, plesu in gibanju. Vzgojiteljice pogosto dopolnijo in nadgradijo pedagoške ure v šolski knjižnici pozneje v vrtcu. Otroci ilustrirajo zgodbo, memorirajo pesmico, oblikujejo predmete in živali.

Velikokrat nas prijetno presenetijo z dejavnostjo, znanjem, vedoželjnostjo. Koliko bistrumnosti se

skriva v teh glavicah, kako so voljni sodelovati. Z domišljijo si pomagajo spoznavati svet, odnose v njem in si ga narediti varnega in prijaznega.

Nekaj dni pred 8. marcem sem pripravljala pedagoško uro za male šolarje. Premišljala sem, kako naj se lotim praznika žensk brez obrabljenih vzorcev, brez političnega nadiha in patetike, pač pa resnično, pošteno in iskreno. Vedno pogosteje mi je misel uhajala k Mariji Kuhar – ženi pisatelja Prežihovega Voranca, ki do bršen del leta preživi pri družini svoje hčerke Mojce v Domžalah. To je žena, ki ji je življenje nastavilo nešteto ovir, a je vse premagala ter ostala ponosna in poštena. Bliža se devetdeset letom, je duševno sveža in zgovorna, rada obuja spomine na svoja najtežja leta, jasno se spominja dogodkov, ljudi in medsebojnih odnosov. V njeni pripovedi ni grenkobe pa tudi ponosa ne – je samo bogata življenjska izkušnja, poznavanje ljudi in zadovoljstvo, da je premagala težave in ohranila svojo preprosto in bistro, pošteno in pristransko osebnost.

Mislila sem na Vorančovo zgodbo Čez goro k očetu – resnično, človeško toplo, žalostno in lepo, o ženi in hčerki. Poslušala sem jo pripovedovati o dolgi poti v globokem snegu, o temni noči ter grenkem razočaranju, ki jih je čakalo na koncu poti. Marija Kuhar je zvesto in zanesljivo

stala ob strani pisatelju Vorancu. Zase ni terjala ničesar. Narava jo je obdarila s trdnim zdravjem in zdravo pametjo. Svoje dneve in ure preživlja v topleni domu, skromna in vedno dobre volje.

O Prežihovi ženi bom pripovedovala malim šolarjem. Zgodba Čez goro k očetu pa je dolga. Morala sem jo preudarno skrajšati, da je pred cicibani zaživela kot celota. Pomagala sem si tudi z imenitnimi ilustracijami M. Omersa. Opazovala sem otroke, kako zgodbo spremljajo in doživljajo. Da ni pretežka, preveč žalostna, otrokom tuja. Obrazi malčkov so bili tako zgovorni. Predstaviti otrokom »bico« je bila dobra odločitev.

V Prežihovem albumu sem pokazala še fotografije Vorančeve družine, pisatelja v poznejših letih in »bico« iz zadnjih let. Šolarčki so poslušali, gledali in pretrpeli vprašali, ali je bilo vse to čisto res.

Na koncu sem povedala, da ta žena in njena mlajša hči živita v Domžalah. V trenutku smo se odločili, da jima napišemo čestitko in otroci, ki znajo pisati, so jo podpisali.

V marcu so bili mali šolarji še dvakrat v šolski knjižnici in se bodo prihajali do konca šolskega leta. Vsakega srečanja se veselimo.

EMA NOVAK

Mala gozdna učna pot

Na podružnični osnovni šoli Grgar

Osnovna šola Grgar, ki se skriva za hrbtom Svete gore, je štirirazredna podružnična šola osnovne šole Solkan. V njej je bilo lani okrog 70 učencev, iz obširnega šolskega okolišja, ki obsega naselja in zaselke Grgarske kotline, Banjske planote vse do obrobja Trnovskega gozda in Čepovanskega dola, celotno območje nekdanjih osnovnih šol Banjšice, Bate in Ravne.

Na šoli poučujejo štiri razredne učiteljice in dve učiteljici podaljšanega bivanja, ki skrbita predvsem za učence vozače.

Učna pot je nastala na pobudo in z delom teh učiteljic, predvsem s prizadevanjem Ane Rijavec, učiteljice četrtega razreda in Marice Šuligoj, učiteljice drugega razreda, ki po predpisanim učnem načrtu obravnavata v svojem razredu tiste naravne pojave, ki jih ponazarja učna pot. Te prave podeželske učiteljice, ki poznajo vsak košček svojega kraja, so izbrale traso, ki predstavlja vse in mnogo več, kar naj bi se učenci naučili pri predmetu spoznavanje narave in družbe in spoznavanje narave. Poiskale so tisti delček narave, kjer obiskovalec doživi gozd z značilno mikroklimo in se narava kaže v vsej svoji pisanosti in slikovitosti. Pri pedagoškem, organizacijskem in fizičnem delu se niso omejevale na delovni program, ampak so delale po svojem pedagoškem čutu, in si prizadevale storiti čim več za boljši pouk, čim več za učence, da bi šolo vzbujali in se vsestransko razvijali. To naravno učilo je dokaz, da za kakovostno pedagoško delo ni pomembna razvitost šole in kraja ter število učiteljev, temveč zavzetost za svoj poklic. Učna pot je dokaz, da so ponekod podeželski učitelji še ohranili svojo vlogo, – živeti s krajem, pripadati kraju in ga razvijati.

Mala gozdna učna pot Grašiče – Zdenci, je dolga dva kilometra, na nadmorski višini 290 – 355 m in ima deset stajališč.

Očiščene poti, izhrojene stezice, domiselne oznake in napisi pričajo o triletnem skrbnem skupnem delu učiteljic in učencev. Učenci so z učiteljicami sodelovali pri idejni zasnovi in pri vseh delih, le pri zahtevnejših fizičnih opravilih je pomagal šolski hišnik, pri strokovnih pa diplomirani inženir gozdarstva.

To malo gozdno učno pot bi lahko imenovali tudi botanična, naravoslovna, domoznanska, turistična in sprehajalna pot.

Botanična zato, ker predstavlja ta razmeroma kratka pot raznovrstno rastlinstvo. Ker se mešajo vplivi sredozemskega in gorskega podnebja, uspeva na tem območju veliko rastlin: dreves, grmovnic, trav in zelišč. Na poti je označenih 26 drevesnih vrst in 23 grmovnic. Tla so pokrita s travami in zelišči, značilnimi za gozdne jase, pašnike in travnike. Ob pogledu na obdelana polja spoznamo kulturne rastline tega območja.

Raznolik je tudi živalski svet, brez posebnega truda je mogoče opaziti živali in živalice, ki žive v biotopih, skozi katere vodi učna pot (ptiče, dvoživke, žuželke in male gozdne sesalce).

Naravoslovne in geografske zanimivosti opazimo na vsaj poti. Mogoče je razbrati značilnost kamnin; apnenca, fliša in laporja. Apnenec, ki je matična podlaga, venomer spreminja svojo obliko: zdaj je skala, breča, škrla, prod, sprimek, pesek, mivka in siva. Kraški svet severnega pobočja Skalnice, predstavlja skoraj vse kraške pojave (žlebiče, škraplje, ponikve, ograde).

Razgibana oblikovitost tal s slikovito strugo potoka Slatna omogoča neposredno zaznavanje objektov, soteske, potoka, izvira, sotočja, ponikve, brzice, slapov, tolmunov in drugega.

Pot je tudi domoznanskega in zgodovinskega pomena. Tu začitimo z utripom življenja sedanost in preteklost. Življenje nekoč in danes nam predstavljajo kmetije, opuščeni

mlini, kamniti zidovi, vodni zadrževalniki, ki rabijo zdaj sodobnemu vodovodu in preprostem vaškemu kopalisku. Posebna zanimivost so vidni sledovi rimske poti, ki je povezovala Vipavsko in Soško dolino ter ostanki »frnaže« – opekarne in apnenice, ki je delovala do prve svetovne vojne. Na soško fronto spominjajo dobro ohranjene kaverne, okopi in jarki blizu učne poti. Spomini na preteklost ohranjajo tudi mnoga ledinska imena.

Pot je turistična in rekreacijska, ker omogoča prijeten sprehod po slikoviti naravi, po gozdnem hladu v miru, ki jo moti le ptičje petje s prijetnim pogledom na venomer spreminjajočo se podobo Skalnice.

Malo učno pot, so odprli letošnjega, 28. maja, ob praznovanju dneva mladosti. Šola je izdala v sodelovanju z Ljubljansko banko Nova Gorica vodnik, ki grafično predstavlja učno pot in najzanimivejše rastline ter opisuje najpomembnejše zanimivosti.

V šoli so uredili zanimivo razstavo domačega rastlinstva, ki so jo popestrili opisi in doživljajski spisi učencev o gozdni poti ter aforizmu o naravi.

Z zbranimi besedami so učiteljice predstavile pedagoški pomen in nastajanje učne poti.

Z učno potjo je šola dobila najpomembnejše učilo za spoznavanje narave. Skupno delo pri nastajanju in vzdrževanju učne poti zbližuje in povezuje učitelje in učence. Učenci, ki so v neposrednem stiku z naravo, jo opazujejo, občudujejo, vzljubijo, nauče se živeti z njo in jo ohranjati. Takšen odnos do narave močno popestri šolsko delo, in povečuje povezanost učencev na ta mali košček svoje domačije in na zakoreninjenost v njej. S tako razširjeno dejavnostjo se šola povezuje s svojimi naravnimi in družbenim okoljem.

Zaradi izjemnih vzgojno-izobraževalnih smotrov pri nastajanju in pedagoškem uporabljanju učne poti se je vredno zgleđevati po tej mali podeželski šoli, po teh prizadevnih ljudskih učiteljicah.

MIRA CENČIČ

Človek iz gumija (iz lutkovne igre Zvezdica Zaspanka)

cev, niti za šolanje učencev, ki so v časih, ko so bile potrebe velike, zlasti v deficitarne dejavnosti, prihajali iz drugih republik, največ iz Hrvaške in Bosne, in polnili nekateri domove učencev.

Pomanjkanje učencev v domu pomeni manj vzgojnih skupin in manj vzgojiteljev. Kam s tistimi, ki so odveč? Izpraznjenih mest je malo. Upokojitve, odhodi v bolj donosno dejavnost. Težava je tudi v tem, ker si v domovih prizadevajo zaposlovati vzgojitelje z visokošolsko izobrazbo, saj bi tako dosegli večjo kakovost vzgojnega dela. Vzgojitelju pa končno dali tisto mesto med izobraženci, ki mu gre; med vzgojitelji, ki delajo že dlje časa, pa je še veliko takih, ki imajo le višjo izobrazbo. Res je visokošolski študij zaživel pri nas že pred štirinajstimi leti, vendar so spleti življenjskih okoliščin pri posameznikih tako različni in vsi te možnosti niso izbrali. Prizadeti

s katerimi bi bili radi kdaj skupaj.

Splošna draginja zahteva v domovih za učence še varnejše gospodarjenje z že tako pičlimi vsotami, ki jim jih odmerja skupnost. Komaj je mogoče skrbeti za najnujnejše. Pošteno morajo ožemati možgane, kako bi dovolj in primerno kakovostno nahranili vedno lačnega doraščajočega mladega človeka. In bojim se, da postajajo porcije zanj vse manjše.

In kako bo s šolskimi sobicami v domovih? Verjetno se bodo v njih nastanili študenti. Premalo študentskih domov, oduševske cene lastnikov študentskih stanovanj, majhne stipendije ali nobene, ne posebno kraljevski dohodki staršev, vse to zvečuje mikavnost bivanja v domovih za učence in obeta, da bodo ti končno le zapolnili svoje praznine in upravičili svoj obstoj.

PETJA FAJDIGA SEVER

●UPZ SLOVENIJE EMIL ADAMIČ

Spet na jasno začrtani umetniški poti

»Trdo smo delali, seje so bile izredno intenzivne in čas kar najbolj izrabljen. Več vaj skoraj ne bi mogli imeti. Vsi glasovi so napredovali. Program ni preprost, celo malce pretežak je, zato ni slo vse po programu. Izbral sem prijetne pesmi, ki jih manj pojejo (Lajovic). Učiteljski zbor naj poje, česar drugi ne. V zboru pa je še zmeraj premalo moških glasov. Če bi dosegli pravo razmerje, bi se zbor že spet lahko povzpел v sam vrh zborovskega prepevanja.«

Takole je ocenil letne pevske vaje UPZ zborovodja Mirko Slogar, pevci pa bi v en glas zatrdili, da tako dobrih vaj že dolgo ni bilo.

Kaj je bilo tako dobro? Vse, predvsem pa vrhunsko doživljanje lepote zvočne harmonije, umetnosti. Delo na vajah nam je dalo obilo zadovoljstva, predvsem pa znanja, ki ga bomo skušali uporabiti pri svojih zborih.

Tako lahko z zadovoljstvom sporočimo vsem, ki ste denarno podprli naš zbor, da se bo pomoč bogato obrestovala. Če bomo lahko tako delali naprej, bo UPZ spet postal, kar je bil – odličen zbor. Zagotovilo za to sta Mirko Slogar in Aleksandra Pertot.

Odličnega dirigenta mešanega pevskega zbora Obala iz Kopra, ki je umetniški vodja – dirigent tudi našemu zboru, ni treba posebej predstavljati. Svojo vrhunsko kakovost je dokazal že na mnogih tekmovanjih in nastopih doma in na tujem.

In še nekaj o Aleksandri Pertot, ki je naša super sopranistka, obenem pa korepetitorica in odlično vodi tudi ves zbor. Zadnja dva dni vsaj na morju je prevzela vaje v celoti, ker je moral dirigent na druge dolžnosti. Aleksandra Pertot je sicer violinistka, ki poučuje violino na Glasbeni matici v Trstu. Ima zborovodsko šolo. Vodi mešani pevski zbor Milan Pertot v Barkovljah pri Trstu. Dokončuje študij solopetja pri Zlati Ognjanović.

Letošnje vaje smo imeli v čudovitem turističnem mestecu Božava na Dugem otoku od 8. do 15. julija. Poleg vaj smo imeli tudi sejo predsedstva zbora. Ob-

delali smo vso problematiko in govorili predvsem o delovnih razmerah, ki res niso rožnate. Vsako leto znova pišemo samoupravne sporazume in pošiljamo račune podpornim članom, to pa je precejšen izdatek. Morda bi lahko podpisali sporazume za nekaj let? Tudi o tem bomo morali razmisliti, da bo zbor lahko nemoteno deloval. Velik izdatek je razmnoževanje not. Po petdeset izvodov posamezne pesmi, ki obsega večjih tudi štiri liste A4 format, ni majhen denar. Seveda iščemo oblike, ki te stroške občutno zmanjšajo. Resnično se trudimo, da bi denar čim bolj gospodarno obrnili.

Zbor je kot društvo včlanjen v ZKO Ljubljana Center, od koder dobiva redno dotacijo. Skromno vsoto nam daje tudi Izobraževalna skupnost Slovenije. Ponovno pa moram poudariti, kako zelo je zbor odvisen od razumevanja šol, ki naše delo podpirajo. Zato se v imenu Učiteljskega pevskega zbora Slovenije Emil Adamič (UPZS Emil Adamič) zahvaljujem vsem učiteljskim kolektivom, ki prispevajo podporno članarino, da lahko zbor deluje. Hudo narobe bi bilo za Slovence, če bi nehal delovati zbor s tako pomembnim petinšestdesetletnim kulturno-etničnim poslanstvom.

Zdaj že leto dni vadimo v prostorih DU v Celju, to tudi geografsko najbolj ustreza vsem pevce, ki se vozijo k vajah z vseh strani Slovenije. Zato se zahvaljujemo tudi Delavski univerzi Celje za njeno gostoljubje v upanju, da bomo v njenih prostorih lahko pognali dalje korenine. Zbor ima jasno začrtano umetniško pot. V njem vladata optimizem in pevsko navdušenje. Še zmeraj vabimo v zbor nove mlade učitelje, ki vodijo zore. Takega strokovnega in metodnega znanja ne bodo dobili nikjer drugje.

Septembra smo začeli z rednimi vajami. Vsako leto ponudimo brezplačni koncert eni izmed osnovnih šol – podporni članici. Povabite nas! Tako se vam bomo vsaj malo oddolžili.

NANDA GUČEK

ALBERT PAPLER

Za uk prebrisani

VIP je udaril nazaj

»Ravno prav, da te vidim! Poma-gal mi boš izbrati direktorski stol!« me je na cesti ustavil večno veseli znanec v zlati dobi z poslo-vanja, mi potisnil v roke potip-kani papir – seznam enajstih po-djetij. Bral sem, da ima na izbiri: čevljarstvo, tekstil, fotografski atelje, kozmetiko, mizarstvo in. do kemične čistilnice.

»Kako naj izberem zate, če si poklicni gradbenik?« sem se ču-dil in dodal, naj pač izbere tisto, kar mu je najbližje domu.

Počil me je po rami in se razve-selil: »Natanko tako sem izbral!« Z roko mi je pokazal čez cesto in razodel:

»Tole mi je najbližje!« in je bil potlej res tam direktor.

Nanj sem se spomnil spet takrat, ko me je prosveta poslednjič premestila na Šolo za umetno obrt v Križankah. Informacijo iz prve roke sem dobil od umetni-kov in mojstrov v gostilni Pod skalco; tam so preživljali močno podaljšane pavze in so mi razlo-žili:

»Sekira ti je padla v med! Pri nas si boš odpočil. Ravnatelj je idealen, ker ga moraš poiskati, če ga hočeš videti. Ampak! Ne smeš se mu smejati, ko ti bo pojasnil, kako moraš učiti po panjskih končnicah.«

Sprejem pri njem me je presu-nil. Samo nalahno je sede poki-mal izza mize in se ozrl na levo, kjer je imel razpostavljene posli-kane panjske končnice. Nato je sledila razlaga:

»Mi smo posebna šola, umet-niška. Slovenščino poučujate po teh panjskih končnicah!«

Poučen, da se ne smem sme-jati, sem resno motril naslikane prizore in že pripravljen razložil:

»Zelo dobra ideja! Tale mlin, iz katerega frčijo lepe mlade de-klice, še pred mletjem grde

starke, bom uporabil za čase; tule, pri starih baburah imam pretekli čas, v mlinu sedanjega in tule prihodnji čas! Na tej konč-nici nekdo smrči, ko spi! Glagol smrčati razloži tretjo glagolsko vrsto, tale hudič, ki babi jezik brusi, da teče kri, je kot nalašč za morfološko razlago zelo zaple-tene besede kri...«

»Tako, tako! Kateri tuji jezik imate v diplomih?«

»Francoščino in ruščino.«

»Prav! Učili boste nemščino; polovico slovenščine, polovico nemščine.«

»Malenkost!« sem se zlagal in sva opravila.

Prav so imeli prihodnji kolegi, ki so napovedali, da mi je padla sekira v med. Mojstri in umet-niki, ki so rabili dijake za svoje opravke, so po mili volji jemali razrede v popoldanskem času in ure so veselo odpadale. Najlepše so bile tiste, za katere sem zvedel že dan ali več dni prej. Z ravnate-ljem smo živeli v najlepšem so-žitju, ker ga popoldne zagotovo ni bilo, dopoldan pa ni zapuščal pisarne.

Imeli smo tudi večerno šolo za odrasle, in ko že pol leta ni bilo nobenih honorarjev, je kolektiv zahteval konferenco: ravnatelj nam je natanko pojasnil, zakaj honorarjev ni in jih tudi nikoli ne bo.

»Pripetilo se mi je, da sem po-zabil šolo registrirati in tako ni prav nobene možnosti, da bi nam denar izplačali.«

Nato se je z veličastnim nasme-hom zagledal v zaprepadene obraze opetnajstih in poslušal jedke opombe glede njegove po-zabljenosti. Tudi meni se je temno delalo pred očmi, ker je šlo za mojih 68 ur nočnega pouka. Oglasil sem se:

»Ali lahko s pomočjo VIP po-skusim dobiti ta denar za vse nas, ki smo udarjeni?«

»Seveda lahko, seveda! Am-pak vam jamčim, da zaradi vaše veze in protekcije ne boste dobili niti ficka!« mi je kimal.

Že naslednji dan sem potrkal na Kresiji, pri sošolcu. Po pre-progi 3 x 4 metre sem ugotovil, da je kar zadosti visoko postavljen in je bil pripravljen pomagati takoj, ko sem mu zadevo razložil.

»Nakazal bom ta denar ne-kam, nato pa takoj telefoniral, da sem se zmotil in ga bodo od tam poslali vam!«

Peti dan smo dobili ves denar, razdelili smo si ga in naslednji dan sem moral k ravnatelju na zaslišanje. Strašno namrgoden me je takoj nadržal:

»Osmešili ste me pred vsem kolektivom! Tako se ne dela, to-variš! Kdo vam je to uredil? Si upate povedati?«

»Upam! Denar je nakazal so-šolec Matjanko Dolenc.«

Globoko je vdihnil, da je ves nasršen izdihnil:

Inkasant za električno energijo Pijanček (iz lutkovne igre Zvezdica Zaspanka)

nješolce ta sreča menda že čaka. Hodili bodo samo k tistim pred-metom, ki se jim bodo zdeli zani-mivi, nezanimive in nepotrebne bodo pa študirali doma. Kakšen »prijeten« občutek bo prevzemal profesorje, ko bodo sedeli v prazni učilnici in samo nekaj-krat na leto pripravili izpite.

Lahko bodo študirali ob deju in napredovali vsaj do učitelja men-torja.

Učitelju je res lahko, ker že vse zna. Tiste štiri ure na dan se malo pozabava z učenci, potem pa je prost. Pravzaprav še preveč za-služil. Do zdaj so mu dajali skoraj pol manj kot drugim poklicem z enako izobrazbo, zdaj ko mo-ramo varčevati, bi ne bilo slabo, da bi spet vpeljali bero ali kakšno drugo solidarnostno pomoč. Če rečeš komu, da je učiti naporno, se zelo začudi, najraje bi te poslal k psihiatru. Manjka samo še vprašanje: »Zakaj si se odločil za učiteljski poklic, če si vedel, kako je?« Karkoli bi odgovorila, ne bi bilo popolno. Še zdaj slišim svoje profesorje, ki so mi po maturi na vse kriplje branili, da bi šla v pro-svetno službo. Celo potem, ko so nas pri metodiki pripravljali za poučevanje, sem slišala o pro-sveti same strašljive besede, a no-bena ni zalegla.

Prva privlačna sila, ki se ji ni-sem mogla upreti, so bili otroci in

»Tudi jaz imam sošolce, višje kot vi!«

»Verjamem, mapak za svojo rit, ne za kolektiv!« se mi je strašno zareklo in sva si bila od takrat naprej sovražnika. Čez štiri dneve si je izmislil kazen.

»Vašo šolsko knjižnico boste preselili v prvo nadstropje, ta-koj!«

V eni učni uri so jo dijaki zno-sili v sobo v prvem nadstropju in smo bili brez knjižnice, ker je zložena kar po tleh segala njemu do vratu, ko si jo je prišel ogle-dati, rekel pa ni nič.

Počasi je pozabljal na osramo-titev; knjižnico so namreč dijaki-nje znosile spet nazaj in jo ure-dile, ker v prvem nadstropju za knjige sploh ni bilo nobene omare ali vitrine.

Edino, kar je še spominjalo na direktorjeve »višje sošolce«, je bila investicija: tako močan šol-ski zvonec na elektriko, da se ga je slišalo v gostilni Pod skalco, četudi so bila vrata in vsa okna zaprta.

Inšpektorske

uradno: nadzorno-svetovalne
splošno: vohljaške

Moj učitelj tujih jezikov mi je nekoč dal odlično, ker sem edina v razredu vedela, kako se v goreniščino prevede Vojna in mir.

Vojnska pa gmah, sem rekla. Za mojih poučevalskih časov mi je neka subjektka v vzgojno-izobraževalnem procesu, tedaj še navadnem pouku, v nalogi napi-sala, da je najboljši Tolstojev roman Ana Kerenina.

Sploh sem že veliko doživela. Naj priznam, da sem zdaj ovohovalka par gmah. Nihče se me več ne boji. Nihče več me ne preklinja, razen za nazaj.

Začelo se je v trdi zimi. Prosto po poeziji: rasla v zimski dan je ljubezen in nikdar je ne obsije azurnega poletja šepetanje.

V svoji zaletavosti sem rekla: Zakaj pa ne? Tudi to upam.

Postal sem pedagoška svetovalka za RP. To ni recept, saj nisem iz zdravstva, ampak razredni pouk. V brezrazredni družbi bi moral biti tudi pouk brezrazreden, ampak tako daleč pač še nisemo.

Pod nogami je škripal februarški sneg. Šola in trgovina sta v tistem kraju vsaka na svoji strani ceste, pa sem iz previdnosti zavila najprej v trgovino. Kupila sem si ravnilo v trajen spomin na vse, kar se bo zgodilo. Zakaj prav ravnilo, more biti pojasnilivo samo iz globinske psihologije.

Potem sem šla v šolo, ki jo je na zunaj in na znotraj obdajal globok mir, popoln gmah.

Neka gospodinja oseba mi je povedala, da se tovarišice z otroki sankajo in da jih pred dvanajsto ne bo.

Tri ure jih pa res ne bom čakala.

Zelo sem bila srečna. Nobena ne bo mogla ugotoviti, kako slabo se spoznam na svoj posel. Saj nisem vedela, ali bi morala najprej pogledati dnevnik ali zvezek, ali pripravo ali popravo.

Ko so presankane tovarišice prignale otroke h kosilu, so si zagotovo mele roke od zadovoljstva, da jih nisem našla v material-nih in prostorskih pogojih. Tako se namreč v dispoziciji za letno poročilo imenuje učilnica. Še slutile niso, kako srečno sem jo odnesla jaz, ker so ravno tisti dan omenjene pogoje razširile na zasneženi kucelj.

Vrnila sem se v štab in napisala prvo poročilo v svoji novi vlogi. Da je podružnična šola po letnem delovnem načrtu nasankala, da izkazuje njena zunanost veliko mero optimizma (nikjer ni bilo napisano, da je pod tisto streho šola) in da je v notranjih prostorih primerno toplo, kar se glede na okoliščine da razumeti kot predogrevanje na ogrevanje, ki bo po snazilki in kurbirki (človekinja, ki izvaja kurbo ali kurjenje) nastopilo naslednji dan, tako da bo zadovoljeno zdravstvenemu režimu in drugim zahtevam posebnega družbenega pomena.

Predstojnik me je pohvalil, da se znam strokovno izražati. Na spominsko ravnilo sem napisala datum: 22. 2. 1983.

Po golobjaku pometa
BERTA

skozi
okno

Biti učitelj

Menda je bil učiteljski poklic najbolj spoštovan med vladanjem cesarice Marije Terezije. Ta je namreč vedela za vsakega učite-lja, kje poučuje in koliko zasluži. Potem je bilo s spoštovanjem vedno slabše. Spomnimo se na Jenkovega Jeprškega učitelja in na Cankarjeve učiteljske like. Učitelj je težko nosil glavo po-konci, ponavadi je bil zaradi zve-stobe svojemu prepričanju hudo kaznovan, če ne drugače vsaj s slabo plačo. Je že tako, da lju-dje težko prenašajo poučevanje in vtikanje v življenje. Najhuješe za človeka je, če od njega zahte-vaš, da misli. Včasih je to tudi nevarno.

Kadar smo ob redovalnih kon-ferencah, zlasti pa ob koncu šol-skega leta, imeli vsega čez glavo, se je oglašil kolega, učitelj s sr-cem in dušo, in rekel: »Saj veste tisto pravljico. Oče je imel tri si-nove. Dva sta bila pametna, tretji pa je bil učitelj.« Ob vseh mogo-čih in nemogočih statističnih po-datkih smo za šalo dodali še vprašanje, koliko učiteljev je na

koncu zaradi obremenjenosti še normalnih.

Današnji, v gmome dobrine zagledani ljudje, ne morejo razu-meti, da se kdo odloči za slabo plačan poklic. Imajo ga za neum-nega, posebno če se za tak poklic odloči sposoben človek. Če že ne moreš kam drugam, potem se jim zdi razumljivo, da greš za učitelja ali profesorja in že vidijo pred sabo raztreseno bitje, ki išče očala, čeprav jih ima na nosu, ki ima narobe oblečen suknjič ali odvezane čevlje. Tudi profesorji so v očeh ljudi različno ovredno-teni glede na to, kateri predmet poučujejo. Najlažje se jim zdi učiti slovenščino, ker materni je-zik tako vsi znamo. Pravzaprav stvari, ki se jih učimo v šoli, v življenju skoraj ne potrebu-jemo. Velikokrat sem slišala starše, naj učimo učence kaj bolj praktičnega. Mogoče bi bilo naj-boljše, da bi šolo kar ukinili. Na-šemu gospodarstvu bi s tem ve-liko pomagali, najbolj bi seveda osrečili mladi rod, ker se mu ne bi bilo treba učiti. Nekatere sred-

mladi ljudje sploh, druga sila je bila neka želja, da bi lepoto mate-rinščine prenašala naprej. Lahko rečem, da sem bila v tem poklicu kljub naporom, oviram in razo-čaranjem zadovoljna. Bila sem v središču pristnega, iskrenega mladega življenja. Gledati vsaj včasih v žareče mlade oči in po-magati mlademu človeku v življe-nje, je nekaj, za kar se sploša živeti. Sicer ne veš, kakšni so sa-dovi tvojega truda, toda če delaš z ljubeznijo, ne moreš kaj dosti zgrešiti. Včasih si res do konca utrujen kot vojak po boju, potem si spet opomoreš in vztrajaš. Marsikateri učenec lepo napre-duje in tako se zaradi njega ne moreš odločiti za drugo službo.

Tudi tiste, ki se težko učijo, težko pustiš na cedilu. Mislim, da učite-lji vztrajamo v svojem poklicu, ker se počutimo kot starši v dru-žini. Tudi oni ne morejo zapustiti svojih otrok, vsaj tisti ne, ki jih imajo radi.

Čeprav mi je bilo zmeraj ne-rodno povedati, kaj sem po po-klicu, ker sem čutila, da imajo ljudje do učiteljskega poklica po-seben odnos, je biti učitelj bridko lepo; lepo zato, ker se navežeš na učence in učenci nate, bridko pa zato, ker te skoraj nihče ne ra-zume. O tem razumevanju pa drugič.

Tudi tiste, ki se težko učijo, težko pustiš na cedilu. Mislim, da učite-lji vztrajamo v svojem poklicu, ker se počutimo kot starši v dru-žini. Tudi oni ne morejo zapustiti svojih otrok, vsaj tisti ne, ki jih imajo radi.

Čeprav mi je bilo zmeraj ne-rodno povedati, kaj sem po po-klicu, ker sem čutila, da imajo ljudje do učiteljskega poklica po-seben odnos, je biti učitelj bridko lepo; lepo zato, ker se navežeš na učence in učenci nate, bridko pa zato, ker te skoraj nihče ne ra-zume. O tem razumevanju pa drugič.

URŠKA SNEDIC

Iz starih listov

Katerih napak naj se učitelj pri vzgoji šolske mladine izogiba?

Učitelj ne bodi preveč v se za-mišljen in nepazljiv. Ako je učitelj preveč v se zamišljen, da ne vidi, kaj se po šoli godi, otroci hitro opazijo, koliko mu ja mar na tem, kaj oni počno med po-

telj preveč v se zamišljen, da ne vidi, kaj se po šoli godi, otroci hitro opazijo, koliko mu ja mar na tem, kaj oni počno med po-

satira
humor

lista širimo med našim narodom in oba lista bodita glasilo in vo-dilo vsemu slovenskemu učitelj-stvu v učilnici in javnosti.

Učiteljski tovariši 1894, str. 46

Učitelj mej ljudstvom

Kot pojedinec postavi se učitelj v neko protislovje k množici, ob-čanom. Uljudnost njegova izzivlja tudi njihovo naklonjenost, možato in odločno vedenje proti njim – njihovo spoštovanje. Skrbno pa se je varovati vsega intimnega prijateljstva in hre-penjenja po popularnosti. V zad-njej točki posebno začetniki prem-nogokrat greše. Tudi se je treba otresti onih patrijarhalških nazo-rov, koji stavijo učitelja, ga je li treba ali ne v sredo ljudstva, v njegove rodbinske, družbene, društvene, srenjske in druge raz-mere, kajti pogoje, na katere se imajo opirati, je že zdavnaj po-plavilo iznad površja valovje da-našnega tekmovanja tudi v skritej vaši. Tudi ni na korist ugledu, če se učitelj odzivlja pretočno gosto-ljubnosti, često se ponavljajoči le v židanej volji pri kozarci, če daje sam osrečujoče namigljaje in ko-nečno, če še vedno drži v česti zarjaveli privilegij: učitelju pri raznih družbenih razveseljeva-njih ni treba razvozljavati mo-njička.

Nasprotno pa greši oni, ki se ogiblje vsake prilike, koja bi ga spravila v dotiko z občani, če kaže očitno mržnjo do ljudi in kraja, če stopa mej mnjimi po-nosno kot paša in posebno, če ostentativno prezira nižje sloje, siromake; kajti vedi: kdor se znaša nad nižjimi, sigurno kleče-plazi pred višjimi.

Popomik 1895, str. 52

Odprto pismo

Mladinski knjigi in Komiteju za vzgojo in izobraževanje SRS

Leta in leta smo elementarke vzdihovale ob zastarelih besedilih Prvega berila, ki smo jih poznale še iz časov, ko smo same hodile v I. razred. Samo kadar je bilo nujno, smo ga vzele v roke, sicer pa smo mnogo raje uporabljale CICIBANA in same razumnoževalne bralne vaje, ki smo jih našle v raznih revijah, gradivu iz seminarjev in drugje. Ni čudno, da smo samo ob misli na novo Prvo berilo bile presrečne. Že med poletnimi počitnicami smo večkrat povprašale v knjigarni, ali že imajo naše berilo.

Končno je prišel trenutek, ki smo ga tako težko in vznemirjeno pričakovale – Prvo berilo je bilo pred nami. Že na prvi pogled nam je bilo všeč. Ravno prav veliko, dober papir, sodobna besedila priznanih avtoric in avtorjev, čudovite ilustracije Marjance Jemec Božič so nas tako prevzele, da tisti trenutek nismo našle prav nobene pomanjkljivosti, ki bi mu jo lahko pripisale. Toda tisti, dan, ko so si tudi naši učenci začeli z veseljem ogledovati nove knjige, smo zgrožene spoznale, da to berilo ni uporabno. Otroci so s pravim spoštovanjem prav nežno obrabljali liste in vsak trenutek je kateri od njih zalostno ugotovil, da mu je list ostal v roki. In tako so že v prvih dveh izpadali lepi, gladki, zanimivi in poslani listi drug za drugim. Ne le otrokom, tudi učiteljicam. Tako smo že v prvih dneh lahko vpeljale tehnični pouk in pridno lepile izpadle liste.

Zgražamo se nad vezavo tega težko pričakovanega učbenika, ki mimogrede omenjeno tudi ni poceni. Menimo, da se nam bodo pridružile vse elementarke, vsi prvošolčki in vsi nji-

hovi starši, ki izražamo ogorčenost nad knjigo, ki tega imena ne zasluži. Stare knjige smo leta in leta lahko sposojale novim prvošolčkom. Sprašujemo se, ali bomo prihodnje šolsko leto svojim učencem delile liste. Vse odgovorne prosimo, da nam naše knjige »popravijo« in da se nam vsem za ta grdi spodrselj opravičijo! Pa menda ja ne bomo začeli varčevati pri knjigi, ki naj bo otroku prijateljica, ali pa pri naših malčkih, ki so naš največji up in naš zaklad in še ničesar ne vedo o inflaciji in slabih časih.

Zdaj smo res lahko prepričane, da je rek »Najboljše je za otroka komaj dobro« ostal le beseda.

Kdo bo za to polomijo odgovarjal? Ali bo spet kriv samo denar?

Elementarke OŠ občine Slov. Bistrica

PRIPIS UREDNIŠTVA

Republiški komite za vzgojo in izobraževanje ter telesno kulturo je 3. 10. objavil v *Delu Informacija o odgovornosti za pripravo in izvedbo učbenikov za osnovne šole*, in sicer kot odgovor na številne pritožbe osnovnih šol in staršev šoloobveznih otrok glede neustrezne distribucije učbenikov in slabe tehnične izvedbe, zlasti vezave. RKVITK je pojasnil, da za vsebinsko in estetsko vzgojno stran učbenikov skrbijo za šolstvo pristojni organi, za tehnično izvedbo pa so odgovorne založbe, ki so v skladu z natečajem prevzele založništvo in izdajo učbenikov. Odgovornost za neustrezno tehnično izvedbo Prvega berila nosi založba Mladinska knjiga, ki je Prvo berilo izdala in založila.

Še enkrat o učiteljih v podaljšanem bivanju

V 13. številki Prosvetnega delavca je pritegnil mojo pozornost članek z naslovom Učitelji v podaljšanem bivanju – kam?

Povsem se strinjam z avtorico članka, da položaj učitelja v podaljšanem bivanju ni zavidanja vreden. Za to je več razlogov: njegovo delo ni ustrezno tednarno ovrednoteno, pa tudi starši ga ne priznavajo. In še to: na večini šol sprejemajo učitelje v oddelke podaljšanega bivanja za dolčen čas; zato niti ni čudno, da so se prejšnja leta na razpise za delo v oddelkih podaljšanega bivanja prijavljali le učitelji z nedokončano izobrazbo ali drugi pedagoški delavci, ki so čakali na boljšo priložnost.

Zaradi tega so začeli na nekaterih šolah razmišljati drugače. Delo na razredni stopnji so organizirali tako, da sta si učitelja vsako drugo leto zamenjala delo in naloge v oddelku. Eno leto je bil eden od njiju, razrednik ali vodja oddelka v podaljšanem bivanju, drugo leto pa drugi. Ali pa so, tako kot na naši šoli, vpeljali drugačen način dela: učiteljevo delo v oddelku podaljšanega bivanja se prepleta z delom v razredu. Učitelja poučujeta predmete, za katere sta se sama oddolila. Izmenično delata tudi v oddelku podaljšanega bivanja, toda spet je eden razrednik, drugi pa vodja istega oddelka v podaljšanem bivanju. Oba imata ustrezno izobrazbo, zaposlena sta za nedoločen čas in sta za svoje delo enako nagrajena.

Do tu je vse lepo in prav. Zataknilo se je pri vrenotenju načrtovanega dela, kajti, čeprav sta

kar najbolj zaposlena, ne dosežeta predpisanega normativa – 2184 ur na leto. Manjkajoče ure do koda ena morata dopolniti z delom v inventurni komisiji, z nadomeščanjem odsotnih sodelavcev, z vodenjem interesne dejavnosti po končanem delu v podaljšanem bivanju (včasih v poznih popoldanskih urah, ko so vsi že utrujeni – drugače ne gre).

Ne glede na to menim, da se je tako kakovost dela bistveno izboljšala. V podaljšanem bivanju prevladujejo individualni prijem in diferencirane naloge. Med usmerjenim prostim časom so učenci zaposleni z didaktičnimi igračami. Prepletanje dela v razredu z delom v oddelku podaljšanega bivanja je že dalo boljše uspehe učencev pri pouku.

Po nekaj letih takšnega dela sem ugotovila, da se je položaj učitelja v podaljšanem bivanju bistveno spremenil, saj imajo starši zdaj enak odnos do obeh učiteljic in tudi bolj cenijo delo v podaljšanem bivanju.

Prepričana sem, da se pri tako zasnovanem delu še ni bati za usodo učitelja v tovrstnih oddelkih. Oddelki bodo lahko strokovno zasedeni predvsem če bodo učitelji primerno nagrajeni. Kakovost dela bo lahko še boljša, če bodo dobre delovne razmere in bo v oddelkih manj učencev. Tako bodo učitelji manj obremenjeni, individualni prijem se bo še bolj uveljavil in navsezadnje – tudi učitelji se bodo raje oddolžali za delo v oddelkih podaljšanega bivanja.

MARIJA JOVANOVIČ

RAZPIS POSVETOVANJA KOMUNIKACIJA IN KULTURA JEZIKA V OSNOVNI ŠOLI

Na Pedagoški akademiji v Ljubljani bo v marcu 1990 posvetovalne Komunikacija in kultura jezika v osnovni šoli. Obravnavali bomo eno izmed tem našega vsakdanjika, ki je aktualna za vsakega izmed nas, aktualna pa je seveda tudi za šolske kolektive. Želimo, da bi to problematiko predelali in o njej razpravljali kar najbolj celostno in življenjsko. Da se boste lažje odločili za aktivno udeležbo na posvetovanju, predlagamo tako razčlenitev tematike:

- I.1. Medosebna komunikacija glede na udeležence v šolskem komunikacijskem procesu (med učenci in učitelji, med gojenci in vzgojitelji, med učenci, med učitelji, med učitelji in starši, med učitelji in nadrejenimi službami, med učitelji in svetovalnimi službami v šoli, med oddelčnimi skupnostmi).
- Šola kot institucija – družba.
- Medosebna komunikacija glede na šolske socialne situacije (pri pouku – poučevanje, ocenjevanje, nagrajevanje, kaznovanje, v prostem času, pri interesnih dejavnostih, na ekskurzijah, v šoli v naravi, posebni dnevi, govorilne ure, roditeljski sestanki).
- Medosebna komunikacija glede na problemske sklope (dialog – monolog, konflikt in reševanje konfliktov, konformistično in nekonformistično vedenje, odklonsko vedenje, moč in kontrola, gospodstvo v šoli, pouk kot komunikacija, sodelovanje – tekmovanje).
- I.1. Jezik kot komunikacijsko sredstvo (pravopisna, pravorečna, slogovna norma, socialne zvrsti jezika – narečje, pogovorni jezik, zborni jezik, funkcijske zvrsti jezika – jezik v umetnosti, strokovni jezik, prenosniške zvrsti – govorjenje, poslušanje, branje, pisanje, besediloslavlje in pragmatika, dvojezičnost, verbalno in neverbalno izražanje, razvoj otroškega govora, govorne motnje).

Vabimo učitelje, vzgojitelje v domovih, šolske kolektive, kolektive vzgojiteljev in vse strokovnjake, ki se ukvarjajo s komunikacijo in kulturo jezika, da prijavite diskusijske prispevke (2 do 4 strani) ali krajše referate (8 do 10 strani) na Pedagoško akademijo v Ljubljani, Kardeljeva ploščad 16, Ljubljana. Rokopise svojih prispevkov dostavite na Pedagoško akademijo do 31. decembra 1989, da bomo gradivo še pred posvetovanjem izdali v obliki zbornika.

Za pripravljalni odbor:
dr. Marija Skalar, l. r.
mag. France Žagar, l. r.

Priprave na nov, sodoben zgodovinski atlas

Slovenci doslej nismo imeli svojega zgodovinskega atlasa. Učenci tako še zmeraj uporabljajo prevod zgodovinskega atlasa, ki ga je izdala in založila Školska knjiga v Zagrebu. Omenjeni atlas je sicer uporaben, toda vsebuje premalo zgodovinskih podatkov iz naše narodne zgodovine. Ob ponatisih so se pojavljale tudi manjše napake, in te je bilo treba spriti popravljati. Pedagoški delavci so v njem pogrešali več zemljevidov, ki bi osvetlili obdobje najnovejše zgodovine, pa tudi novejša statistična podatke.

Zaradi vsega tega je vznikla misel, da bi Slovenci po tolikih letih vendarle lahko dobili svoj zgodovinski atlas za osnovno šolo, v katerem bi bila razgrnjena problematika naše narodne zgodovine. Pobudo za nov zgodovinski atlas je dala Državna založba Slovenije, ki bo atlas tudi založila in izdala. Pri omenjeni založbi je že začel delovati pripravljalni odbor, ki bo pripravil zasnovo novega atlasa. Novi atlas naj bi bil narejen s sodobnejšim prijemom. Učenci naj bi lažje dobili prostorsko predstavitev nekega zgodovinskega obdobja. Predvideno je, da bo v njem več narodnostne zgodovine. Opremljen bo z novimi statističnimi podatki. Vsak zemljevid bo imel manjšo zgodovinsko razlago, tako da bodo učenci lažje razumeli nekatere zgodovinske zakonitosti, predvsem pa vzročno povezanost zgodovinskih dogodkov. Kot dopolnitev in za lažje razumevanje bo v okviru slikovno gradivo, ki bo ponazarjalo vsa zgodovinska obdobja. Predvideno je, da bo v atlasu manj zgodovinskih kart, vendar bodo te razumljivejše. Vsekakor pa bo vezan na zdajšnji učni načrt za osnovno šolo. Vsebinsko bo zajemal vsa zgodovinska obdobja od praskupnosti do novejše zgodovine.

Osnova za omenjeni atlas naj bi bile presoje za pouk zgodovine v osnovni šoli, seveda pa bo treba dodati še marsikaj. Atlas bo sestavljen po sodobnih kartografskih osnovah, kjer pa bo potrebno, pa tudi v reliefni tehniki.

Državna založba Slovenije je pripravila sodelovanju najboljših strokovnjakov, to zagotavlja, da bodo dobili res kakovosten zgodovinski atlas, ki se bo lahko kosal z najsodobnejšimi tovrstnimi atlasi v svetu. Delo bo trajalo prav gotovo nekaj let, čeprav si založba prizadeva, da

bi bila naloga čimprej opravljena. Učenci osnovne šole bodo tako pri pouku zgodovine dobili celoten komplet: učbenik, zgodovinsko berilo, delovni zvezek, presoje in seveda, atlas; vse to pa bo prav gotovo pripomoglo k uspešnosti pouka zgodovine.

DRAGO NOVAK

Kako so prizadeti opisani v slovenskem slovstvu

Pri Društvu defektologov Slovenije je izšlo delo Boga Jakopiča z naslovom Prizadete osebe v slovenskem slovstvu. Avtor na 45 straneh zelo nazorno razčleni literarna dela slovenskih pisateljev, ki opisujejo duševno in telesno prizadete ljudi, zanimanje in opisovanje le-teh prav od začetka človekovega književnega delovanja. Prizadete osebe so največ opisovali Ivan Cankar, Prežihov Voranc, Ciril Kosmač in Ivan Pregelj, pri drugih pisateljih jih najdemo precej manj ali celo nič. Največ je opisov lažje ali huje duševno prizadetih ter telesnih invalidov, začuda malo slušno in govorno prizadetih oseb, distrofikov in slepih, četudi je teh ljudi dokaj veliko. Bogo Jakopič nam opiše njihov svet prizadeto in nam da čutili, da so ti sestavina celotnega doživljanja človeštva na svetu. Pisci o prizadetih osebah povečini govore o njih s pieteto, z globokim razumevanjem, z neprikritim sočustvovanjem, nekateri pisatelji pa jih celo karikirajo. V svojih delih izražajo humanizem, skoraj zmeraj pa so na strani prizadetih. Šele v dobi naturalizma in moderne so začeli prikazovati prizadete osebe bolj objektivno. Vendar pisec knjige v nadaljevanju ugotavlja, da je v teh opisih premalo umetniške moči, zato da je opise določene prizadeti pravilnejši ponedok ustvarja razliko med resničnim življenjem in opisom prizadete osebe v knjigi.

Tako je defektološka knjižica bogatejša še za eno kakovostno delo priznanega pisca s področja defektologije. Knjigo je likovno opremila Marija Solej, naročite jo lahko na Društvu defektologov Slovenije, Ljubljana, Samova 9 in s tem obogatite svojo strokovno knjižnico.

FRANCI KOLENC

ALBERT ŠIBLI

20. septembra 1989 nas je presretila vest, da našega ravnatelja ni več med nami. Zgodilo se je, česar smo se najbolj bali: smrt nam je iztrgala tega dobrega, plemenitega človeka.

Albert Šibli je bil rojen v učiteljski družini, 11. marca 1931, v Vojvodinskem kraju Grakovo, kjer sta službovala starša. Kasneje se je družina preselila v Celje, in v tem mestu je Albert tudi maturiral na učiteljsko. Po odsluženem vojaškem roku je sprejel delovno mesto učitelja na osnovni šoli Vrtača v Ljubljani. Od tam so ga zaradi kadrovskih potreb premestili na osnovno šolo Sostro, po letu dni pa je prevzel delovno mesto upravitelja podružnične šole Prežganje. Kmalu so mu ponudili, naj študira na Višji pedagoški šoli v Ljubljani; diplomiral je in postal učitelj slovensčine in nemščine. Od leta 1960 je ves čas služboval na osnovni šoli Toneta Trtnika-Tomaža, Sostro, sprva kot učitelj, zadnjih 27 let pa kot ravnatelj šole.

Spomin nam sega nazaj, na tisoč velikih in drobnih stvari, ki smo jih preživljali skupaj. Veselili smo se nove šole, ki je zrasla pod njegovim skrbnim vodstvom. Takrat se je del učencev preselil v velike, svetle, sodobno opremljene učilnice, obenem pa so se nam pridružili še novi kolegi in učenci podružničnih šol

Besnica, Janče, Javor, Lipoglav in Prežganje. Tako kot je neprenehoma skrbel za svoj kolektiv in učence, tako je bil zmeraj tudi ob popoldnevih in čestokrat tudi ob večernih urah varuh in skrbnik svoje šole.

Ob rednem delu v šoli je bil ves čas tudi dejaven član mnogih družbenopolitičnih organizacij v krajevni skupnosti, v občini in mestu; zato je prejel več priznanj. Njegova največja vrednota, ki smo jo vsak dan občutili vsi, i smo delali ob njegovi strani, je bila njegova topla človeška duša. Ta je zaznamovala ves kraj in podarila vse misli in čustva šoli, ki mu je v resnici pomenila drugi dom. Ljubil in varoval ga je prav tako zavzeto kot svoje domače ognjišče. Bil je naš – in mi njegovi.

Poznal je naše tegobe, stiske in radosti; z nami je čutil, tako kot smo tudi mi čutili z njim ob njegovi boleznii. Bil je bojovník za poštenost in človečnost. Veliko svojih idealov in zamisli je prenesel v življenje. Zapušča nam jih kot obveznost, da bo njegova šola živela dalje v dobro rodovom otrok, ki si tu nabirajo svoje prve življenjske izkušnje. Ostaja spomin na skupno pot in ta je nepozabna za nas vse. Zato bo ostal z nami.

Kolektiv Osnovne šole
Toneta Trtnika-Tomaža, Sostro

VABILO

Danes ste zdravi. Darujte kri in pomagajte rešiti življenje ter povrniti zdravje bolnim in ponesrečenim; ne pozabite, morda boste jutri že vi med njimi. Prijave sprejema občinska organizacija Rdečega križa, v delovnih organizacijah pa aktivist RK odgovoren za krvodajalstvo.

OKTOBER 1989

Tolmin	10., 11.
Bovec	12.
Kobarid	13.
Sladki vrh	13.
Žužemberk	16.
Mokronog	16.
Trebnje	17.
Mirna	18.
Sevnica	19., 20.
Lovrenc na Pohorju	20.
Brežice	24., 25.
Cerkvenjak	26.
Krško	26.
Senovo	27.
Ruše – Smolnik	27.
Litija	30., 31.

RDEČI KRIŽ SLOVENIJE

Zgodovinska povest

Jože Moškrič, Domovina. Uredil in založil Milan Dolgan, Ljubljana 1989. Cena 60.000 din

To je že četrta knjiga, ki za jama Moškričovo literarno zapuščino. Moškričeva dramatika ni izrecno namenjena šolam. Domovina pa je mladinska in tako rekoč »šolska povest«. Ta, sicer neuporabljena literarnoteoretična oznaka, je primerna zato, ker je v povesti ena glavnih oseb učitelj Stanič, ki je med prvo svetovno vojno in v naslednjem prevratnem času oddolčen Slovenec in Jugoslovane.

Povest ni avtobiografska, vendar je urednik vseeno v prilogi obdelal Moškričovo šolanje v Sostrem pri Ljubljani in razvoj sestrsk šole. Moškrič slika življenje v značilnem slovenskem podeželskem kraju. V pripovedi je veliko prvin socialnega realizma, ki pa jih presega narodna, domovinska in državnotvorna miselnost.

Povest je nastala leta 1940, ko je bila prva Jugoslavija ogrožena. Moškrič sam je skušal po-

stati jugoslovanski poklicni vojak takoj po prvi svetovni vojni, vendar mu to ni uspelo, v drugi vojni, 22. februarja 1943, pa je za domovino padel.

Težko je reči, ali je Moškričeva povest zanimivejša in pomembnejša v literarnem ali v zgodovinskem in političnem pogledu, še posebno v današnjih časih, ko je naša usoda spet na tehtnici negotovosti.

Urednik je skupaj s prof. Tomažem Webrom že v 10. številki Prosvetnega delavca napovedal za zimske počitnice seminar permanentnega izobraževanja učiteljev z naslovom Poglobljanje zgodovinskega znanja ter domovinske in jezikovno-književne vzgoje ob primeru Moškričeve mladinske povesti Domovina.

Moškričovo knjigo Domovina priporočamo šolskim vodstvom, knjižnicam in posameznikom. Naročite jo na naslov: Milan Dolgan, Ljubljana, Melikova 3.

Ustanovitelj: Republiški odbor Sindikata delavcev vzgoje, izobraževanja in znanosti ter izobraževalna skupnost Slovenije – izhaja štirinajstredno med šolskim letom.

Časopisni svet: Vladimir Tkalec, predsednik, Milica Antič-Gaber, Just Kavšek, Zdenko Kodella, Janez Sušnik, Slava Šarc, Marija Velikonja, Iztok Vilič, Jože Zlahtič.

Direktor: Stanko Šimenc

Uredništvo: Stanko Šimenc, glavni urednik, Marjana Kunej, odgovorna urednica, Lučka Lešnik, novinarka – urednica, Tea Dominko, tehnična urednica. Naslov uredništva in uprave: Poljanski nasip 28, tel.: 315-585, poštni predal 21, Ljubljana 61104. Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Akontacija naročnine za leto 1989 znaša 130.000 din za posameznike in 260.000 din za organizacije. Za upokojene prosvetne delavce in študente pedagoških smeri je naročnina 80.000 din na leto.

Posamezna številka stane 12.000 din

Številka tekočega računa: 50101-603-46509.

Tiska ČTP Ljudska pravica, YU ISSN 0033-1643.

Po mnenju Republiškega komiteja za vzgojo in izobraževanje je časnik »Prosvetni delavec« prost temeljnega prometnega davka od prometa proizvodov (glej 7. točko 1. odstavka 36. člena zakona o obdavčevanju proizvodov in storitev v prometu).

prosvetni
delavec